

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU
ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK DEĞERLER
EĞİTİMİ: DRAMA VE EĞİTSEL OYUN
UYGULAMA ÖRNEKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

MEVHİBE RUMEYSA ÇAMLI

İZMİR-2021

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU
ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK DEĞERLER
EĞİTİMİ: DRAMA VE EĞİTSEL OYUN
UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

MEVHİBE RUMEYSA ÇAMLI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AHMET ALİ ÇANAKCI

İZMİR-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi Projesi olarak sunduğum “Okul Öncesi 4-6 Yaş Grubu Öğrencilerine Yönelik Değerler Eğitimi: Drama ve Eğitsel Oyun Örnekleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yaralandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/11/2021

Mevhibe Rumeysa ÇAMLI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK
DEĞERLER EĞİTİMİ: DRAMA VE EĞİTSEL OYUN UYGULAMA
ÖRNEKLERİ**

Mevhibe Rumeysa ÇAMLI

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Bu çalışmada, okul öncesi dönemde değerler eğitimi konusu incelenmiştir. Değerler eğitiminde drama ve eğitsel oyunların yöntem ve teknik olarak kullanılabilirliği araştırılmıştır.

Çalışmanın amacı, drama ve eğitsel oyunların okul öncesi dönemde değerler eğitiminde kullanımı ve uygulama örnekleri ile alana katkı sunmaktır. Çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Kuramsal temelleri ortaya koymak için literatür taraması ve doküman incelemesi yapılmıştır. Bu çalışma, okul öncesi dönemi 4-6 yaş grubu ile sınırlı tutulmuştur. Ayrıca okul öncesi dönem değerler eğitiminde drama ve eğitsel oyunların kullanımı ile sınırlandırılmıştır.

Birinci bölümde, çocukların gelişim özellikleri ele alınmış, okul öncesi döneminin önemine değinilmiştir. İkinci bölümde, değer kavramı, değerlerin özellikleri ve değerlerin paydaşlarına yer verilmiştir. Konumuzun odak noktası olan drama ve eğitsel oyunların özellikleri ve yararları üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise, değer-drama-oyun ilişkisi araştırılmıştır. Bu alanda drama ve eğitsel oyun uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Araştırmada, kişiliğin temellerinin büyük bir kısmının atıldığı okul öncesi dönemin değerlerin öğretilmesi açısından önemli olduğu sonucuna varılmış, okul

öncesi dönemde drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin pek çok gelişim alanına ve temel becerilere etkisinin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Değer, Değerler Eğitimi, Drama, Eğitsel Oyun

ABSTRACT

Master Thesis

THE VALUES EDUCATION FOR PRESCHOOL STUDENTS AGED 4-6: DRAMA AND EDUCATIONAL GAME APPLICATION EXAMPLES

Mevhibe Rumeysa AMLI

İzmir Katipelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Sciences

In this study, the subject of values education in the preschool period was examined. In values education, the methods and techniques of drama and educational games availability has been investigated.

The aim of the study was to explain the values of drama and educational games in the preschool period to contribute to the field with its use and application sample course plans. Qualitative research pattern was adopted in the study. Laying out the theoretical foundations, literature review and document review was carried out. This study's period is limited to 4-6 age groups. In addition, preschool values is limited to the use of drama and educational games.

In the first chapter of the thesis, the developmental characteristics of children are discussed and the importance of the preschool period is mentioned. In the second part, the concept of value, the characteristics of the values and shareholders of values are included. Drama and educational games, which are the focus of our topic, the characteristics and benefits of games are thought upon. In the last section, the relationship between value- drama- game is investigated. In this area, drama and educational game application examples are included.

In this study, it was concluded that it is important in terms of teaching values in the preschool period, where most of the foundations of personality are laid, and it has

been seen that drama and educational game methods in the preschool period have an effect on many developmental areas and basic skills.

Keywords: Preschool Period, Value, Values Education, Drama, Educational Games

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ	3
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	6
3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	10
5. ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI.....	11
6. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1. 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ	20
1.1. Bedensel Gelişim.....	20
1.2. Bilişsel Gelişim	22
1.3. Dil Gelişimi.....	25
1.4. Sosyal Gelişim.....	26
1.5. Duygusal Gelişim	28
1.6. Dini Gelişim	31
1.7. Ahlakî Gelişim	37

İKİNCİ BÖLÜM

4-6 YAŞ DÖNEMİ DEĞERLER EĞİTİMİ: DRAMA VE EĞİTSEL OYUNLAR

1. DEĞER KAVRAMI.....	42
2. DEĞERLER EĞİTİMİ PAYDAŞLARI.....	47
2.1. Okulda Değerler Eğitimi.....	47
2.2. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi	49
3. DRAMA	52
3.1. Drama ve Önemi	52
3.2. Özellikleri.....	59

3.3. Yararları	66
3. EĞİTSEL OYUNLAR	69
3.1. Eğitsel Oyunlar ve Önemi.....	69
3.2. Özellikleri.....	71
3.3. Yararları	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ DRAMA VE EĞİTSEL OYUN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

1. DEĞER-OYUN-DRAMA İLİŞKİSİ.....	77
2. DEĞERLER EĞİTİMİ DRAMA UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	82
2.1. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 1	82
2.2. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 2	85
2.3. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 3	87
2.4. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 4	90
2.5. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 5	94
2.6. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 6	97
2.7. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 7	99
2.8. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 8.....	102
2.9. Değerler Eğitimi Drama Uyguma Örneği 9	105
2.10. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 10.....	108
2.11. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 11	112
2.12. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 12	115
3. DEĞERLER EĞİTİMİ EĞİTSEL OYUN UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	119
3.1. Oyun 1: Değerler Sepeti	119
3.2. Oyun 2: Mendil Kapmaca.....	120
3.3. Oyun 3: Eşini Bul	120
3.4. Oyun 4: Köşe Kapmaca	122
3.5. Oyun 5: Şapkam Düştü.....	123
3.6. Oyun 6: Doğruluk Anahltarı	124
3.7. Oyun 7: Lider Kim?.....	125
3.8. Oyun 8: Hareketini Eşinle Yap	126
3.9. Oyun 9: Nerede Yaşıyorsun?	127
3.10.Oyun 10: Denizde-Karada	128
3.11. Oyun 11: Parazit	128
3.12. Oyun 12: Perdenin Arkasında Ne Var?	129

3.13. Oyun 13: Hayvan Dostlarımı Seviyorum.....	131
3.14. Oyun 14: Ben Bir Heykelim	131
3.15. Oyun 15: Elektrik Süpürgesi.....	132
3.16. Oyun 16: Hareketini Bul.....	133
3.17. Oyun 17: Gazete Kağıtları.....	134
3.18. Oyun 18: Bu Benim Sorumluluğum	135
3.19. Oyun 19: Arkadaşlarımla Sevincini Paylaşıyorum	135
3.20. Oyun 20: Sevgi-Saygı	136
3.21. Oyun 21: Sevgi Çemberi.....	137
3.22. Oyun 22: Nasıl Yardım Ederim?	138
SONUÇ VE ÖNERİLER	140
KAYNAKÇA.....	144

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Ağaçların Kökleri.....	91
Resim 2: Camdan Bakan Çocuk.....	95
Resim 3: Yöresel Kıyafetli Çocuklar.....	106
Resim 4: Neşeli Çocuklar.....	109
Resim 5: Üzgün Çocuk.....	109
Resim 6: Şaşkın Yüz.....	110
Resim 7: Ağlayan Yüz.....	110
Resim 8: Gülen Yüz.....	110
Resim 9: Sevimli Hayvanlar.....	112
Resim 10: Sevimli Hayvanlar.....	112
Resim 11: Doğa.....	112
Resim 12: Plastik Atıklar.....	113
Resim 13: Hayvan Sevgisi.....	120
Resim 14: Doğa Sevgisi.....	120
Resim 15: Arkadaş Sevgisi.....	120
Resim 16: Aile Sevgisi.....	120
Resim 17: Büyüklere Saygı.....	121
Resim 18: Büyüklere Yardım.....	121
Resim 19: Aile Sevgisi.....	121
Resim 20: Aileme Yardım Ediyorum.....	122
Resim 21: Büyüklere Yardım Ediyorum.....	122
Resim 22: Büyüklere Yardım.....	129
Resim 23: Büyüklere Saygı.....	129
Resim 24: Yaşlılara Yardım.....	129
Resim 25: Hayvan Sevgisi.....	129
Resim 26: Doğa Sevgisi.....	129
Resim 27: Aile Sevgisi.....	129

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜEF	: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	: bakınız
Çev.	: çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
ss.	: sayfa sayısı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Vb.	: ve benzeri
Vd.	: ve diğerleri

ÖNSÖZ

Toplum içinde mutlu ve uyumlu yaşayabilmenin yolu, iyi karakterli bireyler yetiştirmekle mümkündür. Bu amaçla çocuklara verilecek eğitimin önemi oldukça büyüktür. Erken yaşlarda hem ailesinden hem okuldan sağlıklı, güvenli, sevgi ve yüksek değerlerle donanmış çocuk, geleceğe güvenle bakan, topluma karşı sorumluluklarını bilen bireyler olma yolunda en büyük adımı atmış olacaktır. İlk değerlerin, ilk bilgilerin ve becerilerin kazanıldığı bu dönem çocukların kişiliğinin şekillenmesinde de etkilidir. Okul öncesi dönemde kazanılan bilgi, beceri ve değerler birey tarafından hayat boyu kullanılacaktır. Bu nedenle okul öncesi dönem, çocukların gelişimlerini destekleyecek, bilgi, beceri ve değer kazandıracak şekilde düzenlenmelidir. İyi bir insan olma yolunda çocuklara kazandırılması gereken değerler çalışmamızı hazırlamamızdaki temel nedendir. Dolayısıyla bu çalışmanın okul öncesi alanda çalışan eğitimcilere katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışmada tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI hocama, Sayın Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BAŞKONAK'a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmamda ve hayatımın her alanında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili annem, babam ve abime, anne yarısı teyzeme en kalbi duygularıyla şükranlarımı sunuyorum.

Mevhibe Rumeysa ÇAMLI

İzmir-2021

GİRİŞ

Eğitim, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”¹ Bu, davranış değişikliği kasıtlı ve kasıtsız olarak her zaman ve her yerde hayat boyu gerçekleşebilir.² Kişi ve toplum için çok önemli ve çok geniş alanı kapsayan eğitim belli bir plan ve hedefe göre kişinin yetiştirilmesi ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirmek için yapılan çalışmalardır. Her milletin sahip olduğu bütün değerlerini tarihi seyri içinde nesillerden nesillere aktarımını sağladığı bütün süreçlerdir. Eğitim aynı zamanda insanı şekillendirme görevini üstlenerek, insanın doğuştan getirdiği kabiliyetlerini uyandırır, geliştirir, kendi kendine yeterli olabilecek bilgi ve becerileri kazandırır.³

Eğitim, hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Büyüyen ve gelişen bir varlık olarak insanın bakıma ihtiyacı olduğu kadar bilgiye, danışma ve rehberliğe de ihtiyacı vardır. Bu doğrultuda günümüz eğitim anlayışı, genel anlamda insanın her yönden gelişmesi ve olgunlaşması için insana rehberlik eder. Bu, belli bir yaşla sınırlı değildir. Hayat boyu süren bir süreçtir. “Planlı, amaçlı, maksatlı bir etkinlik olarak gerçekleştirilen eğitim sonucunda insana neleri kazandırmalıdır?”, “Eğitilmiş insanın sahip olması gereken özellikler nelerdir?” burada sorulması gereken en önemli sorulardır.⁴

Dünyaya hazır olmayan ham kabiliyetlerle ve ihtiyaçlarla birlikte gelen insan, toplumsal ve kültürel bir çevre ile kuşatılmıştır. İnsanın yaşamak zorunda olduğu çevreye uyum sağlayabilmesi, çevrenin şartlarına göre sahip olduğu bu kabiliyetlerin geliştirilmesiyle mümkündür. Bu bir anlamda insanın yaşadığı çevreyle etkileşim sürecine girmesi ve olgunlaşması demektir. İnsanın çevresiyle kurduğu ilişkiler hayat boyu devam eder. Bu ilişkiler sonucunda insan birtakım bilgiler, beceriler, alışkanlıklar, değer yargıları, davranış ve inanış şekilleri kazanır. Bütün bu kazanımlar

¹ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan Yayınları, 1994, s.12.

² Muhammet Şevki Aydın, *Din Eğitimi Bilimi*, Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017, s. 74.

³ Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslâmiyetin Eğitime Getirdiği Değerler*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1982, s. 12-13.

⁴ Hayati Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s. 245-246.

eğitimin ilgi alanına giren faaliyetlerdir.⁵ İnsan var olan kabiliyetlerini kendi kendine geliştiremez. Hangi varlığa nasıl inanacağını, davranışlarını hangi kurallar göre ayarlayacağını, eğitim yoluyla öğrenir. İnsanın kendini tanıması, yaratılış gayesini öğrenmesi, bu gayenin uğruna yola çıkması ve ona ulaşması için eğitime ihtiyacı vardır. Bu yönüyle her zaman başkalarının yardımına yani eğitime muhtaç olan insan, öğrenme sürecinde daima bir çırak olarak kalır.⁶

Her toplum, bireyini devamlı etkisi altına alır ve kendi şartlarına göre yetiştirir. Bu sayede kişi kabiliyetlerinin gelişmesine, şahsiyetinin olgunlaşmasına imkân bulur. Hürriyet ve istikbaline kavuşur. Kişiler her ne kadar toplumun özelliklerini temsil etse de yine de kendi oluşumu içinde bireyselliğe yani şahsiyete sahip olur. Hepimiz insan olarak doğarız, aldığımız eğitim ve gelişme sayesinde şahsiyet kazanırız.⁷

İnsan birçok unsurlardan oluşmuş ahenkli bir bütündür ve her insan kendine has birtakım özellikler taşır. İnsanı birbirinden ayıran bu bedeni ve rûhi özelliklerine şahsiyet denir. Şahsiyetini kazanmış insan, kendine ait özelliklerinin farkında olarak içinde bulunduğu topluma bilinçli bir şekilde uyum gösterir. O halde şahsiyet eğitiminde insanı ve benliğini iyi tanımak gerekir. Hürriyetini ve ferdiyetini koruyarak, kişisel gelişimini sağlamak, özgür düşünmesini ve özgürce düşüncelerini paylaşmasını, yapabileceklerinin ve yapamayacaklarının ayrımını öğretmek esastır.⁸

İnsanda bulunan istekler, eğilimler, heyecan ve enerjileri uygun hedeflere yönlendirmek ve arzu edilen yönde gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapmak zamanımızın en önemli sosyal ve kültürel meselesidir. Bunun için de muhatabı olan insan tabiatı hakkında doğru ve geçerli bilgileri bulmak gerekir. Bu doğrultuda insanı tanımakla başlamak, insan hakkında bildiklerimizi yeniden gözden geçirmek, doğruya en yakın bilgilere ulaşıncaya kadar araştırmaları sürdürmek hedef olmalıdır. Her daim insanın bilinmeyen yönlerinin var olması, onu sadece mizaç ve kabiliyetleriyle tanımanın yeterli olmayacağını göstermektedir. Fakat bütünüyle hayatın içinde şekillenen sosyal bir varlık olarak görmekte yetersiz kalacaktır. Yapılması gereken ferdin doğuştan getirdiği özellikleri ile içinde yaşadığı çevrenin etkileriyle oluşan

⁵ İsmet Altıkardeş, *Din ve Sosyal Bütünleşme*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004, s.76.

⁶ Bayraktar Bayraklı, *İslamda Eğitim Batı Eğitim Sistemi ile Mukayeseli*, İstanbul: Dergah Yayınları, 1980, s. 18.

⁷ Bedi Ziya Egemen, *Terbiye Felsefesi*, Ankara: AÜİ Fakültesi Yayınları, 1957, s. 32.

⁸ Altıkardeş, *Sosyal Bütünleşme*, s. 99.

davranışlarını dikkate almaktır. Zamanla bu davranışlar sabitleşerek karakteri oluşturacaktır. Bunun için yapılacak olan çocukların ve gençlerin hayatın sürekliliği ve değişkenliği içinde planlı metotlarla yönlendirilmesidir.⁹

Çocukların, temel eğitim başlayıncaya kadar geçirdikleri birçok kritik dönemi kapsayan ve gelişim hızlarının çok yüksek olduğu okul öncesi dönem, değerlerin öğretimi bakımından daha da fazla önem taşımaktadır.¹⁰ Bu yıllarda öğrenilenlerin büyük kısmı yetişkinlikte bireyin, kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını oluşturmaktadır.¹¹

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Genel eğitimin içinde önemli bir yeri olan okul öncesi eğitimi konusundaki toplumsal farkındalık son yıllarda giderek artmaktadır. Çünkü erken çocukluk yılları bireyin gelişiminin çok hızlı olduğu ve yaşam becerilerinin temellerinin atıldığı çok önemli ve kritik dönemlerdir.¹² Aynı zamanda bu dönem; çocuğun, içinde yaşadığı doğal ve toplumsal çevreye uyum gösterebilme ve yaşadığı toplumla bütünleşme çabasında bir takım temel beceri ve sosyal davranışları kazanmaya başladığı yıllardır.¹³ Bu nedenle okul öncesi yıllarda çocukların zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve dil gelişiminin birbirine bağlı karmaşık süreçlerin bilinmesi, bilinçli bir şekilde desteklenmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda okul öncesi eğitim, çocuğun gelişimsel ve bireysel farklılıklarına uygun, çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemeye yönelik, mevcut potansiyelini ortaya çıkarmasını, geliştirmesini ve kendini ifade etmesini amaçlayan, yaşadığı toplumun kültürel değerlerini tanıması, benimsemesi ve topluma uyumunu gözetken sistemli ve planlı bir eğitim sürecidir.¹⁴

⁹ Halis Ayhan, “Sosyal Bütünlük Açısından Din Eğitimi,” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, (1986), 25-26.

¹⁰ Bilal Çoban, Eyüp Nacar, *Okul Öncesi Dönemde Eğitsel Oyunlar*, (ed. Murat Şahin), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2010, s. 2.

¹¹ Halil İbrahim Sağlam, *Bir Değer Eğitimi Merkezi Olarak Aile*, Ankara: Pegem Akademi, 207, s. 11.

¹² Asiye Fatma Tatar, *Okul Öncesi Eğitimde (5-6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.1.

¹³ Ümit Aslan, “Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması” (ed. Gelengül Haktanır), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 205.

¹⁴ Nalan Kuru Turaşlı, “Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Kapsamı”, (ed. Gelengül Haktanır), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 3.

Kişilik gelişimi için de kritik olarak kabul edilen okul öncesi dönem çocuklarda değerlere ilişkin bilgilerin kazandırılmasında da temellerin atılmaya başladığı ilk dönem olarak önem arz etmektedir. Değerler eğitiminin amacı, evrensel değerleri benimsemiş iyi karakterli, ahlaki değerlere sahip, sorumluluk bilinciyle hareket eden vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaçla; sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, azim, inanç, cesaret, ahlaki ve medeni değerleri bireylere kazandırmaktır. Uzun vadede ise; değerler eğitimi, toplumda giderek sorun haline gelen ahlaki, etik ve akademik konularda bireylere yardımcı olmayı, dünyamızı daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.¹⁵ Bu bakımdan çocuklara kazandıracakları dikkate alındığında değerleri okul öncesi dönemde öğretmek bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerleri edinmiş çocukların kendilerine güvenleri artar, kararlarını verebilirler, problemlerini çözebilirler ve bu durum mutlu olmalarını sağlar. Aynı zaman çocukta sorumluluk bilincinin oluşması ve sorumlulukları yerine getirmesi ve kendini kontrol edebilme becerisini kazanmasını sağlar.¹⁶

Buradan hareketle soyut bir kavram olan değerlerin, okul öncesi dönemde çocuklara kazandırmada nasıl bir yöntemle verileceği de son derece önemlidir. Çocuğun gelişimi ve öğrenmesi ile ilgili sürekli araştırmalar yapılmakta ve konu ile ilgili yeni bulgular elde edilmektedir. Bu yeni veriler okul öncesi dönemde çocuğun eğitimi-öğretimi konusuna yeni boyutlar kazandırmaktadır. Bu durum eğitim ve öğretimde yeni yöntemlerin kullanılabilirliğini de kolaylaştırmaktadır.¹⁷ Değerler eğitiminde kullanılan pek çok yöntem ve teknik bulunmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerden ikisi olan drama ve eğitsel oyunlar konumuz kapsamında ele alınacaktır. Bugünün çocuklarına gelecek kuşakları etkileyen bireyler olarak bakıldığında, çocuğu tanımakla başlamak değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır. Çocuğu tanımanın en etkili yolu da oyundur. Çünkü oyun erken dönemde çocuğun en önemli uğraşısı, kendini ifade ettiği en doğal ortamıdır. Bu açıdan anne babalar ve eğitimciler çocuğun

¹⁵ Mustafa Zülküf Altan, “Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, (2011), 54-57.

¹⁶ Özkan Sapsağlam, “Okul Öncesi, Dönem ve Değerler Eğitimi”, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değer Eğitimi*, (ed. Esra Ömeroğlu), Ankara: Pegem Akademi, 2016, s. 39.

¹⁷ Ramazan Diler, *Din Eğitiminde Dramatizasyon Yöntemi*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2001, s.7.

dünyasına yani oyunlarına katılarak çocuğu tanıma fırsatı bulurlar ve öğretimi en doğal yoldan gerçekleştirebilirler.

Drama, erken dönem çocuklarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gereksinimlerine katkı sağlayabilecek özelliklere sahiptir. Oyun üzerine kurgulanan, geliştirilen ve uygulanan drama etkinlikleri çocuklara yaşayarak öğrenme, keşfetme, öz farkındalık kazanma, bağımsız düşünme, işbirliği içinde çalışma, iletişim kurma, sosyal farkındalık, problem çözme ve hayal gücünü geliştirme olanağı sunar. Bu dönemde çocuklara verilmek istenen birçok konu ve kazanımların drama yoluyla verilmesi hem eğlenceli hem de kalıcı bir şekilde öğrenmeyi sağlayabilir. Drama çocuğun kişiliğinin gelişiminde, kendini tanıma ve gerçekleştirmede, toplumsal ve sosyal duyarlılığı kazanmada katkıda bulunabilir.¹⁸ Bunların yanında drama etkinliklerinde söz alıp konuşma, sırasını bekleme, yardım isteme, yardım etme, paylaşma gibi sosyal beceriler, yaparak yaşayarak yani deneyimleme yoluyla öğrenilmektedir.¹⁹

Eğitsel oyunlar ise, çocukta haz ve neşe kaynağı olurken aynı anda sevgi, saygı, arkadaşlık ve yardımlaşma duygularını geliştirir. Çocukta beden, zihin ve duygusal gelişimine yardımcı olur, ona iyi davranış ve alışkanlıklar kazandırır. Çocuğun çevresini tanımasına, öğrenme ve yeni şeyler ortaya koymasına imkân tanır.²⁰ Okul öncesi dönemde çocuk için oyun ihmal edilmeyecek öneme sahiptir. Günümüzde, gittikçe artan bir şekilde oyun aktiviteleri eğitim programlarına dahil edilmekte ve eğitim ile öğrenme oyunlarla birleştirilerek daha etkili, kalıcı, anlamlı ve zevkli bir yapıya dönüştürülmektedir.²¹

Değerler eğitimi ile drama ve eğitsel oyunlarının çocuklara kazandırmaya çalıştığı hedefler karşılaştırıldığında birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Bu bakımdan değerler eğitiminin okul öncesi dönemde drama ve eğitsel oyun etkinlikleri ile öğretilmesi çocuklarda daha etkili ve kalıcı öğrenmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla çalışmada “okul öncesi dönem”, “değer” ve “değerler eğitimi”, “drama” ve “eğitsel oyun” konuları araştırılmıştır. Okul öncesi dönem

¹⁸ Ömer Adıgüzel, “Eğitimde Dramaya İlişkin Temel Kavramlar, Amaç ve Özellikler”, *Erken Çocukluk Eğitiminde Drama*, (ed. Yaşare Aktaş Arnas, vd.), Ankara: Pegem Akademi, 2020, s. 1-3.

¹⁹ Alev Önder, *Yaparak Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016, s. 54

²⁰ Hülya Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, s. 91.

²¹ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 67.

değerler eğitimi drama ve eğitsel oyun ders planlarına yer verilmiştir. Okul öncesi çocuklarının değerleri fark etmesi, drama, eğitsel oyun yöntem ve teknikleri ile çocuklarda değerlerin öğretiminde farkındalık kazanması üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın temel problemi, “Okul öncesi dönemde değerler eğitiminde drama ve eğitsel oyun uygulama örneklerinin belirlenmesi” olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada, bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına cevaplar aranmıştır:

1. Değerler eğitimini erken dönemde çocuklara kazandırmanın önemi nedir?
2. Dramanın okul öncesi dönemde çocuklara kazandırdıkları nelerdir?
3. Eğitsel oyunların okul öncesi dönemde çocuklara kazandırdıkları nelerdir?
4. Okul öncesi dönemde değerler eğitiminde drama uygulama örnekleri nelerdir?
5. Okul öncesi dönemde değerler eğitiminde eğitsel oyun uygulama örnekleri nelerdir?

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Günümüzde değerler eğitimi, eğitimin amaçları arasında yer almasının ötesinde sürekli artan bir ihtiyaçla kendisini hissettirmektedir.²² Çağımızda bilim ve teknolojiye gelişmeler, tüm dünya ülkelerini etkilemektedir. Bu bilimsel ve teknolojik gelişmeler birçok ülkede siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlaki alanda çok hızlı bir şekilde değişimini ve gelişimini göstermektedir. Bu gelişme ve değişimler insan yaşamına çok önemli katkılar sağladığı gibi, birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Özellikle kitle iletişim araçları, içinde bulunduğumuz çağı fazlasıyla etkilemiş, dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür. Ülkeler arasındaki sınırları ortadan kaldıracak derece bu denli iletişimin artması küresel kültür kavramını ortaya çıkarmış, bireyin yaşamını her anlamda etkisi altına almıştır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren etkisini iyice hissettiren küreselleşme, değerler ve ahlak üzerinde ciddi etkiler oluşturmuş ve bu etki günümüzde de artan bir hızla devam etmektedir.

²² Hasan Meydan, “Din, Ahlak ve Değerler”, (ed. Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), *Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler*, Ankara: Pegem Akademi, 2019, s. 93.

Gelinen noktada, değerler problemi günümüz dünyasının en önemli sorunlarından birisi olmuştur.²³

Dünyadaki tüm çocuklar, yaşanan şiddet olaylarından, büyüyen sosyal problemlerden, insanların birbirlerine ve dünyaya karşı saygı yoksunluğundan giderek daha çok etkilenmektedir. UNESCO'ya göre günümüzde doğanın ve yaşamın çeşitli formlarının yok oluşu; temel insani değerlerin erozyona uğraması, insanlığın sorumsuz ve umursamazlığı, üretim ve tüketim çılgınlığı ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bütün bu felaketleri engellemek için eğitimin her alanında değerleri ön plana çıkarılması gerektiği anlaşılmaktadır.²⁴

İçinde yaşadığımız hayatı anlamlı kılmamanın en önemli yollarından biri olan değerler, davranışlarımıza yol gösterirken bireylerin dünyayı anlamasına, çevresindeki sosyal olayları anlamlandırmasına yardımcı olur. Değerleri bilmekle birlikte geleceğin mimarı olan çocuklara, genç nesillere aktarmak da bir o kadar önemlidir. Bu durumda “Değerleri öğretmek için hangi yöntem ve teknikler kullanılmalıdır?” sorusu karşımıza çıkmaktadır. Değerler eğitimi için şu yöntem ve teknik kesin etkilidir yerine, her yöntem ve tekniğin avantajları ve dezavantajları göz önünde bulundurularak birbirlerini tamamlamaları ve geliştirilmeleri amaçlanmalıdır.²⁵

İyi bir değerler eğitimi ancak çocukların gelişim özelliklerinin bilinmesi ve bu gelişim özelliklerine uygun yöntem ve tekniklerin kullanılması ile mümkündür. Bu husus ve yukarıda belirtilenler doğrultusunda araştırmanın temel amacı: “*çocukluk dönemi gelişim özelliklerinin neler olduğu, değerlerin eğitiminin önemi, işlevselliği ve değerlerin öğretiminde gelişim özelliklerine uygun drama ve eğitsel oyun uygulama örneklerini ortaya koymaktır.*” Çalışmada, çocuklara değer kazandırılmasında drama ve eğitsel oyun yöntemleriyle hazırlanan değerler eğitimi örnek ders planlarının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda okul öncesi değerler eğitimi yapan eğitimcilerin, çocuklardaki gelişim özelliklerini bilerek, onların yaşlarına uygun olan drama ve eğitsel oyunların değerler eğitiminde kullanmalarına katkı sağlayacağı söylenebilir.

²³ Hamdi Kızıler, İlyas Canikli, *Değerler Eğitimi*, (Ankara: Deneme Yayınları, 2018), s. 248-249.

²⁴ Recep Kaymakcan, Hasan Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları, 2016, s. 34.

²⁵ Yazar Kaptan, “Karakter ve Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler”, *Karakter ve Değerler Eğitimi Farklı Bakışlar Örnek Etkinlikler*, (ed. Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), Ankara: Pegem Akademi, 2019, s.167.

3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada değerler eğitimi, drama ve eğitsel oyun kavramları açıklanmış ve bu kavramların değerler eğitimi ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda çalışma, kişilik temellerinin atılmaya başladığı ve öğrenmenin yoğun olduğu okul öncesi dönemde çocuklarda doğru ahlaki gelişimin gerçekleşebilmesi için değerler eğitimi açısından da kritik dönem denilebilecek 4-6 yaş aralığı ile sınırlandırılmıştır.

Bu araştırma, veri kaynağı olarak literatür taraması, doküman incelemesi (sürekli yayınlar, makaleler, kitaplar, dergiler, lisansüstü tezler, bildiriler, internet veri tabanları ve sözlük gibi yazılı bilgi kaynakları) ve ulaşılan sonuçlarla sınırlıdır. Ayrıca okul öncesi dönemde değerlerin öğretiminde kullanılan drama ve eğitsel oyun yöntem ve teknikleri ile sınırlı tutulmuştur.

Okul Öncesi eğitimin temel ilkelerindeki değerlerle ilgili olan maddeler şunlardır:²⁶

- *Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir.*
- *Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı; ona öz denetim kazandırmalıdır.*
- *Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.*
- *Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve yetişkinin güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.*
- *Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.*

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim Programı'nda (2013), *Çocukların yaşadıkları toplumun değerlerini tanımaları, kültürel ve evrensel değerleri benimsemeleri onların sorumluluk bilincine sahip bireyler olarak yetişmeleri açısından önemlidir. Program, bu yönüyle, farklılıklara saygı duyulmasını ve farklı özellikleri olan bireylerle uyum içinde bir arada yaşamaya dair deneyimler kazanılmasını teşvik etmektedir. Programda değerler eğitimi ayrı bir alan olarak ele*

²⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, *Okul Öncesi Eğitim Programı*, s.11. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=652> (erişim: 31.10. 2021).

*alınmamış, ancak kazanım ve göstergelerde bütüncül bir şekilde vurgulanmıştır.*²⁷

Diyanet İşleri Bakanlığı (DİB) “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Müfredatı”nda değerler eğitimi kapsamında dokuz değere yer vermiştir. Bu değerler şunlardır: ²⁸

- ✓ *Dua Şükür ve Özür Dileme*
- ✓ *Sevgi ve Merhamet*
- ✓ *Saygı*
- ✓ *Sorumluluk*
- ✓ *Yardımlaşma*
- ✓ *Sabır*
- ✓ *İyilik*
- ✓ *Doğruluk ve Doğruluk*
- ✓ *Adalet*

MEB ve DİB okul öncesi programında yer alan kazanım ve değerler göz önünde bulundurularak çalışmada, sevgi, saygı, yardımlaşma, paylaşma, görev ve sorumluluk değerleri ile bunların dışında selamlaşma-tanışma ve empati değerleri seçilmiş, bu değerlere yönelik drama ve eğitsel oyun ders planlarına yer verilmiştir. Çalışmada, 12 Drama ve 22 eğitsel oyun uygulama örnekleri yer almaktadır. Uygulama örnekleri 4-6 yaş çocuklarının gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Uygulama örneklerinde kazanımlar, MEB Okul Öncesi Öğretim Programı ve DİB 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretim Programına göre belirlenmiştir. Kazanımlar “K”, göstergeler “G” şeklinde kısaltılarak gösterilmiştir. Drama uygulama örnekleri araştırmacının kendisine aittir. Eğitsel oyunlar ise, çeşitli oyunların değerler eğitimine uyarlanması şeklinde hazırlanmıştır.

Araştırmacı, çalışmasını daha sağlıklı yapabilmesi ve daha doğru sonuçlara ulaşabilmesi için Yüksek Lisans aşamasında, MEB Onaylı Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği 320 saatlik toplam 6 aşama olarak almış ve bitirme projesini tamamlamıştır. 27. Drama günlerine katılarak alanında uzman eğitimcilerden ve

²⁷ Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul Öncesi Eğitim Programı*, s.16.

<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=652> (erişim: 31.10. 2021).

²⁸ Bkz. *Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, Ankara: DİB Yayınları, 2018.

<https://egitim Hizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/4-6yasKurankurslariogreticikitabi12018.pdf> (erişim: 6.09. 2021)

akademisyenlerden 30 saati aşkın konulu atölyeler almıştır. Ayrıca “YEKDER 4-6 Yaş Eğitimci Eğitimi” programını bitirmiştir. Üniversitelerin online olarak düzenlediği Çocuk Gelişimi ve Eğitimi zirvelerine katılmıştır. Cunda toplantıları 3 kapsamında online olarak düzenlenen “Uluslararası Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değer Eğitimi ve Sorunları Sempozyum” unda “Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Drama Yoluyla Değerler Eğitimi” çalışmasını sunmuştur. Bu bağlamda, değerlerle ilgili drama ve eğitsel oyunuygulama örneklerine yer verilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, nitel araştırma deseni benimsenmiştir.

Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanır. Nitel araştırma, farklı disiplinleri birleştiren bütüncül bir bakış açısını esas alır. Araştırdığı probleme yönelik sorgulayıcı, yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınır, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanmaya çalışılır.²⁹

Çalışmada, nitel araştırmalarda veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi ve literatür taraması yapılmıştır.

Doküman incelemesi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik bir şekilde analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir. Doküman incelemesi, basılı ve elektronik tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılır. Ayrıca doküman incelemesi, araştırılan konu ile ilgili anlam çıkarmak, konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesi ve yorumlanması sürecini kapsar.³⁰

Akademik araştırmalar, daha önce yapılmış bilimsel çalışmalarda elde edilen bulgular, ortaya konan fikirler ve ele alınan yaklaşımlar üzerine inşa edilir. Akademik araştırmalarda araştırma konusu ile ilgili olarak daha önce yapılmış olan çalışmaların

²⁹ Zeki Karataş, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, (2015), 63.

³⁰ Bilgen Kırıl, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 15, (2020), 170-189.

gözden geçirilmesi gerekir. Bu süreç akademik araştırmalarda literatür taraması olarak adlandırılır. Literatür taramasında araştırma konusuna ait daha önce yayınlanmış makaleler, tezler, konferans bildirileri, tarihi kayıtlar ve raporlar gibi eserler analiz edilir ve çalışmaya katkı sağlayacak bilgiler elde edilmeye çalışılır. Literatür taramasının ve analizinin esas amacı araştırılan konu hakkında önceki yapılmış çalışmaların geldiği noktayı tespit etmek, literatürdeki boşluk ve atlamaları ortaya koymak ve kendi çalışmamızın önceki literatür içerisinde nereye oturacağını belirlemektir.³¹ Bu bağlamda, çocukluk dönemi gelişimi, değerler eğitimi, drama ve eğitsel oyun konularıyla ilgili tez, makale ve kitap taraması yapılmış, bu kaynaklardan elde edilen bilgilerle konunun teorik alt yapısı oluşturulmuş ve drama ve eğitsel oyun uygulama örneklerine yer verilmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI

Okulöncesi Eğitim: “Doğumdan ilk okulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerini ve gelişimsel düzeylerine uygun zengin uyarıcı çevre imkanlarını sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi bir biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir.”³²

Değer: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür.”³³

Değerler Eğitimi: “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip, geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayelerdir.”³⁴

³¹ Ali Demirci, “Literatür Taraması”, *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*, (ed. Yılmaz Arı vd.), Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği, 2014, s. 73-74.

³² Hatice Poyraz, “Okulöncesi Önem”, *Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*, (ed. Hatice Poyraz, Hale Dere), Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, s. 15.

³³ Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim: 30.10.2020).

³⁴ Kaymakcan, Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, s. 138.

Oyun: “Belli bir amaca yönelik olarak, fiziksel ve zihinsel yeteneklerle birlikte belirli bir yer ve zaman içinde kendine özgü kurallarla yapılan, sosyal uyumu, zeka ve beceriyi geliştiren, aynı zamanda eğlendiren etkinliklerdir.”³⁵

Eğitsel Oyun: “Çocukta haz ve neşe yaratan, sevgi, saygı, arkadaşlık ve birbirine karşı yardım duygularını geliştiren, çocuğun beden, zihin ve duygusal gelişimine yardımcı olan, ona iyi davranış ve alışkanlıklara kazandıran, kısacası; çocuğun çevresini tanıma, öğrenme ve yeni şeyler ortaya koymasını sağlayan, çocuğun yaşama biçimidir.”³⁶

Yaratıcı Drama: “Doğaçlama, rol oynama vb. gibi tiyatro ya da drama tekniklerinde yararlanılarak bir grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman bir soyut kavramı ya da bir davranışı eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği “oyunsu” süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır.”³⁷

Eğitici Drama: “Önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, ifade etmeye, rol oynamaya, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinlikleridir.”³⁸

DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları: Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) okul öncesi dönemde 4-6 yaş aralığındaki çocuklara Kur'an-ı Kerim, din, ahlak ve değerler eğitimini resmi olarak sunan kurumdur. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2013-2014 öğretim yılında 4-6 yaş Kuran Kursu pilot olarak bazı illerde başlatılmıştır. 2014-2015 öğretim yılında ise tüm Türkiye’de uygulanmaya geçilmiştir.³⁹

6. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Son dönemde değerler eğitimine verilen önemin artması, örgün ve yaygın eğitimin tüm kademelerinde din, ahlak ve değerler eğitimine yönelik çalışmaların

³⁵ Çoban, Nacar, *Eğitsel Oyunlar*, s. 19.

³⁶ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 91.

³⁷ İnci San, “Yaratıcı Drama-Eğitsel Boyutları”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, 81.

³⁸ Abdülhamit Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri,” (ed. Serpil Pekdoğan), *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Eğitten Kitap, 2016, s. 56.

³⁹ Bkz. *Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*.

gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu kademelerden biri ve en önemlisi okul öncesi eğitim dönemidir. Bu alanda yapılacak her çalışma literatüre olan katkısını artıracaktır. Okul öncesi değerler eğitimi alanında yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Karaca (2020), “Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi” çalışmasında, 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında uygulanan değerler eğitimi hakkında öğretmenlerin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda oyunların, 4-6 yaş grubuna yönelik değerler eğitiminde uygulanabilecek en güzel yöntemlerden biri olduğu gerçeği teyit edilmiştir. Kaya (2020), “Değerler Eğitiminin ve Öğretiminin Pedagojik Olarak İncelenmesi: Şanlıurfa Örneği” adlı çalışmada, okullarda verilen değerler eğitiminin, bireyin gelişim dönemlerine uygun olup olmadığı hakkında öğretmen görüşlerini incelemek ve MEB'in belirlediği değerlerin hangi yöntemlerle öğretilmesi gerektiğine eleştirel bir bakış açısı sunmayı amaçlamıştır. Acur (2019), “Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmada, öğretici görüşleri bağlamında değerler eğitimi uygulamalarını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin görüşlerine göre kullanılan program yeterlidir fakat çocuklara ağır gelen konular vardır. Hikâye, şarkı ve oyunlar çoğaltılıp 4- 6 yaş grubuna uygun daha eğlenceli şekilde hazırlanması için bir kez daha gözden geçirilmelidir. Öğreticilerin staj eğitimleri ve hizmet içi eğitimlerinin artması ve düzenli olarak değerler eğitimi çalışmaları ile ilgili seminerlere katılmak için talepte bulundukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Koçyiğit (2019), “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Değerler Eğitime Yönelik Veli Tutumları (Sivas İli Örneği)” konulu çalışmada değerler eğitimi üzerine çalışılmıştır. Din eğitiminin “niteliği” tartışılmıştır. Okul öncesi eğitim ile din eğitimi ilişkisi irdelenmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümünde; değerler eğitimi yapan dört farklı okul öncesi eğitim kurumunda 205 veli ile yapılan anket çalışmasında elde edilen veriler ortaya konulmuştur. Ankete katılan velilerin okul öncesi eğitimi isteme nedenleri incelenmiş, velilerin büyük bir bölümünün okul öncesi eğitimi çocuklarının değerler eğitimi alması ve sosyalleşmesi için istediği sonucuna ulaşılmıştır. Dal (2018), “Okul Öncesi Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmada, okul öncesi değerler eğitimi incelemiştir. Öğretmenlerle anket çalışması

yapmıştır. Anketi 71 okul öncesi öğretmenine uygulamıştır. Anketinde okul öncesi öğretmenlerine değerler eğitimi ve din eğitiminin ilişkisi olup olmadığını sorulmuş ve %73,2 oranında evet cevabını almıştır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin gözünden okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin ne şekilde uygulandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak bu araştırmanın öğretmenler ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Şahin (2017), “Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri” adlı bu çalışmada değerler eğitimi kapsamında okul öncesi eğitime devam eden çocuklara yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin kazandırılmasının önemi ele alınmış ve bu değerler eğitiminin verilmesinde görülen aksaklıklar saptanmaya çalışılmıştır. Yardımlaşma ve Paylaşma değerlerine yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Akto (2017), “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitiminde Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Uygunluğunun İncelenmesi (Mardin Örneği)” adlı çalışmada, okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitiminde okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve tekniklerin öğretilen değer türüne uygunluğunu anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma olgubilim olarak tasarlandığından amaca uygun olan grup üzerinde derinlemesine araştırma yapılmıştır. Bu çalışma grubu çoğunluğu MEB’e bağlı okul öncesi devlet okulları, anasınıfları ve özel okulda çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Katılımcıların tümü okul öncesi eğitimi ile ilgili bölümlerden mezun ve pedagojik formasyon eğitimini almış 1’i erkek 47’si bayan olan öğretmenlerdir. Cevherli (2014), “Okul Öncesinde Değerler eğitimi: Boğaziçi Eğitim Modeli” Bu çalışma, Türkiye’de, Montessori, Regio Emilia, High Scope, Waldorf yaklaşımlarının ve çoklu zekâ gibi bazı metotların hassasiyetleri doğrultusunda okul öncesi eğitimi ve özelde okul öncesi din ve ahlak eğitimi programları uygulayan "Boğaziçi Eğitim Hizmetleri" örneği üzerinden ortaya konulmuştur. Araştırmanın örneklem grubunu Boğaziçi Eğitim Hizmetleri’nde görev yapan 13 değerler eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, okul öncesi dönem eğitim kurumlarında din ve ahlak eğitiminin eğitim alanı olarak belirlenmesi gerektiği ve alanın uzmanları tarafından yaşlara uygun programlar hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

İspirli (2011), “3-6 Yaş Çocuğun Genel ve Din Eğitiminde Temel Değerler” konulu tezinde çocuğun gelişimsel dönemlerinden bahsetmiştir. Bu dönemlerde değerler eğitimi bağlamında gelişimlerini incelemiştir. Temel değerlerin neler

olduğuna vurgu yapmıştır. Araştırmasının sonunda çocuk yetiştirmede dikkat edilecek konularda ailelere önerilerde bulunmuştur. Tatar (2009) “Okul Öncesi Eğitiminde (5-6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi” bu çalışmasını okul öncesi dönemde, hoşgörü eğitiminde ahlaki, dini ve kültürel motiflerin kullanılmasının, hoşgörü eğitiminin verimini ve kalıcılığını artırabileceği düşüncesi ile hazırlanmıştır. Programa dayalı hoşgörü eğitimi için uygulanan etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Değerler, drama ve eğitsel oyun alanında yapılan kitap çalışmaları şu şekildedir:

Ömeroğlu ve Sapsağlam (2016), Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değer Eğitimi adlı eser, teorik olarak karakter ve değer eğitimine değinmiş, okul öncesi çocuklara kazandırılabilcek değerlerle ilgili etkinliklere yer vermiştir. Mahmut Zengin vd. (2016), Din, Ahlak ve Değerler Öğretimi İçin Eğitsel Oyunlar kitabında 87 eğitsel oyuna yer verilmiştir. Her bir oyun, bir bilişsel öğrenme basamağına karşılık gelmektedir. Hazırlanan eğitsel oyunların kuralları değiştirilerek farklı gelişim basamaklarında kullanılabilecek şekilde hazırlanmıştır. Yılmaz (2015), Din Öğretiminde Ders İçi Etkinlikler kitabı din öğretiminde öğretmennin görsel-işitsel materyallere bağlı kalmadan, önceden hazırlanması gereken materyallere ihtiyaç duymadan ve teknoloji kullanmadan derslerini işleyebilecekleri ders etkinliklerini içermektedir. Kitabın içeriği, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri, İmam-Hatip Lisesi Öğretmenleri ve Kur’an Kursu öğretmenlerinin istifade edebileceği şekilde düzenlenmiştir. Yorulmaz (2015), Oynayalım Öğrenelim adlı kitapta oyunun çocuğun gelişim alanlarına etkisine yer verilmiştir. Din eğitiminde kullanılabilecek birçok eğitsel oyunlar hazırlanmıştır. Kitapta oyunların yaklaşık hangi yaş grubuna hitap ettiği belirtilmiştir. Oyunlar zorlaştırılıp kolaylaştırılarak, farklı kurallar eklenerek belirlenen yaş gruplarının dışındaki yaş gruplarına da uygulanabilir.

Yılmaz (2014), Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri adlı çalışma, değerler eğitiminin anlamını, önemini, işlevini kısaca ortaya koymakta ve buna ek olarak sevgi, saygı, hoşgörü ve doğruluk konularıyla ilgili etkinlik örnekleri, afiş, broşür, pano nesnesi gibi görsel öğrenme materyal örnekleri içermektedir. Özdemir (2012), Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitimi kitabı set halinde hazırlanmıştır. Okul Öncesi, İlköğretim 1 ve 2. Kademe ve Lise olmak üzere dört farklı öğrenim düzeyindeki öğrencilerin, belirlenen bazı değerleri öğrenmelerine yardımcı olacak çok sayıda etkinlik örnekleri yer almaktadır. Aydın (2012), Değerler Sandığı okulda değerler

eğitimi materyalleri kes kopyala uygula şeklinde hazırlanmıştır. Belirlenen değerler ayrı kitaplar şeklinde set halinde sunulmuştur. Bozkaya (2011), Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, dramatizasyonla ilgili temel kavramlar, eğitici drama, drama oyun ilişkisi, ikinci bölümde, dramatik etkinlik türleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise drama örneklerine yer verilmiştir.

Alpöge (2011), Okul Öncesinde Değer Eğitimi kitabı çocuklarda etik değerleri geliştirmek isteyen öğretmenlere yardımcı olmak için hazırlamıştır. Her üniteye önce, konuyu çocuklara açarken okunacak, sonra üzerinde konuşulacak bir öyküyle başlıyor. Daha sonra ise öğretmenlerin kullanabileceği çeşitli malzemeler sunuluyor: oyunlar, değerik etkinlikler, uygun bir masal ya da öykü, şiir ve bir drama senaryosu. Öncü, Özbay (2009), Erken Çocukluk Dönemindeki Çocuklar İçin Oyun bu kitapta 71 oyun etkinliklerine yer verilmiştir. Balat ve Dağal (2009), Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri kitabı, anne- baba ve öğretmenlere çocuklarına değerleri kazandırırken neler yapabilecekleri konusunda örnekler vermektedir. Ömeroğlu vd. (2007), Okul Öncesi Eğitimde Drama Teoriden Uygulamaya kitap geniş kapsamlı ele alınmıştır. Drama etkinliklerine yer verilmiştir.

Bu alanda yapılan makale çalışmaları şu şekildedir:

Memduhoğlu, Yüce (2020), Değerler Eğitiminde Drama Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Nitel Bir Çözümleme çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin değerlerin kazandırılmasında drama yönteminin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek ve değerler eğitiminde drama yöntemini kullanma düzeylerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma durum çalışmasıdır. Araştırma; okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yöntemine sıklıkla yer verdikleri, öğretmenlerin drama yöntemini okul öncesi dönem çocukları için faydalı buldukları ve bu nedenle değerler gibi soyut kavramların somutlaştırılmasında drama yöntemini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kaya, Antepli (2018), Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Drama Yoluyla Değerler Eğitimi adlı araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan “yaratıcı drama yoluyla değerler eğitimi” uygulamalarının etkili olup olmadığını belirlemektir. Bu çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocukların sevgi, saygı, sorumluluk, iş birliği, paylaşma, temizlik, sabır, güven, dürüşlük, çalışkanlık ve eşitlik değerlerini fark etmelerine ve dolasıyla değerler

eğitimi konusunda farkındalık geliştirmelerine yaratıcı drama yönteminin etkisi araştırılmıştır. Çalışma, yaşları 5 ve 6 arasında değişen toplam 16 çocuk ile yürütölmüştür. Sonuç olarak bulgular, değerler eğitimi kazandırma konusunda yaratıcı drama yönteminin etkili olduğunu göstermektedir. Mevlüt vd. (2017), Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Eğitsel Oyunlar Yoluyla Kazandırılan Değerler adlı çalışmasında, okul öncesi dönemdeki çocuklara eğitsel oyunlar oynatılarak onların ne gibi değerler kazandığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Araştırma, 2015–2016 öğretim yılında, Isparta iline bağlı Eğırdır ilçe merkezindeki devlet okulunda öğrenim gören okul öncesi öğrencilerinden 23 öğrenciye her gün bir oyun olmak üzere toplamda 10 adet eğitsel oyunun oynatılması yoluyla geręekleřtirilmiřtir. Öğrencilerin oynadıkları oyunlar sayesinde saygı, nezaket, mutluluk, yardımseverlik, hoşgörö, sorumluluk, sabır, ait olma, duyarlılık, cesaret, adalet ve iyilik gibi değerleri kazandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Pekdoğan, Korkmaz (2017), Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi çalışma okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmış, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmaya 15 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında en çok beyin fırtınası yöntemini uyguladıklarını, materyal olarak oyuncak kullandıklarını ve etkinlik olarak da oyun etkinliğini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklara en çok sevgi ve yardımlaşma değerlerinin öğretildiği, değerler eğitiminden en çok sosyal duygusal alanın etkilendiği ve oyun yönteminin alternatif değerlendirme yöntemi olarak kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Kaya vd. (2016), Okul Öncesi Eğitimde Drama Yöntemi ile İşlenen Değerler Eğitimi Derslerinin Farkındalık Düzeyi Üzerindeki Etkisi araştırmanın amacı, değerler eğitiminde drama yönteminin öğrencilerin değerlere ilişkin farkındalıklarını arttırmadaki etkisini saptamaktır. Araştırma kapsamında altı farklı anaokulundan 11 okul öncesi öğretmeni ile değerler eğitimi dersi işleyip işlemedikleri, işliyorlarsa nasıl işledikleri ile ilgili görüşme yapılmıştır. Daha sonra bu görüşme bulgularından yola

ıkarak değerler eğitimi konularının drama yöntemi ile işlenmesinin etkililiğine dair yarı deneysel bir çalışma yapılmıştır. Drama yöntemi ile işlenen değerler eğitimi dersinin öğrencilerin değerlere ilişkin farkındalıklarını arttırmada etkili olduğu saptanmıştır.

Okul ncesi dönemde değerlerle ilgili çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde din, ahlak, değerler eğitiminde yöntem ve teknik olarak drama ve eğitsel oyunların kullanımını konu alan çalışmalara ise sınırlı sayıda rastlanmaktadır. Bu açıdan çalışmanın literatüre ve alandaki boşluğa katkı sağlaması beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

İnsanın gelişimi anne karnında başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir. Bu sürecin en önemli evresi büyüme ve gelişmenin en hızlı, en etkili ve çevresiyle etkileşimin en fazla olduğu ilk altı yıldır. Okul öncesi dönem ya da erken çocukluk dönemi olarak da adlandırılan ilk yıllar, çocuğun gelecekteki yaşamının temellerinin atıldığı, karakterinin şekillendiği dönem olmasıyla büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde çocuk, yüksek öğrenme potansiyeline sahiptir. 0-3 yaş aralığında çocuğun bakım ihtiyacı, 3-6 yaş aralığında ise eğitim ihtiyacı ön plana çıkmaktadır.⁴⁰ Öğrenmenin yüzde altmış 3-6 yaş arasında gerçekleştiği araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu açıdan 3-6 yaş okul öncesi eğitimde kritik dönem olarak nitelendirilir. Bireyin sağlıklı bir kişilik yapısı oluşturmada, yeteneklerini en verimli şekilde geliştirebilmesinde, dini ve ahlaki değer yargılarının şekillenmesinde ve toplumsal sorumluluklarını kazanabilmesinde çocukluk yıllarında kazanılan tecrübeler etki eder.⁴¹ Çocuğun gelişimi ile ilgilenen eğitim psikologları, bu alanla ilgili bilgi sahibi olmanın etkili bir öğrenme ortamının sağlanmasındaki önemine özellikle vurgu yapmaktadırlar. Bu nedenle eğitimcilerin çocukların gelişim alanları ve özellikleri konusunda bilgi sahibi olmaları, etkili bir öğrenme ortamının oluşturmalarını kolaylaştıracaktır.⁴²

Gelişim psikolojisi üzerine yapılan araştırmalar, insanın doğumundan itibaren kendine özgü bir gelişim süreçlerinden geçtiğini ve bu süreçlerin de bazı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, çocuğun gelişimi doğum öncesi ve doğum sonrası iki dönemde incelenir. Doğum sonrası dönem; bebeklik (0-2 yaş), ilk

⁴⁰ Recep Kaymakcan, *Türkiye’de Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi Raporu*, (Eğitim-Bir- Sen Stratejik Araştırmaları Merkezi), s.23-25. [Turkiyede_Okul_Oncesi_Din_ve_Ahlak_Egitimi.pdf](https://www.ebs.org.tr/Turkiyede_Okul_Oncesi_Din_ve_Ahlak_Egitimi.pdf) (ebs.org.tr) (erişim tarihi: 23.09.2021).

⁴¹ Zeynep Nezahat, Cihandide, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları, 2014, s. 15.

⁴² Neriman Aral vd., *Çocuk Gelişimi 1*, İstanbul: YA-PA Yayınları, 2001, s. 14.

çocukluk (2-6 yaş), son çocukluk (6-11 yaş), ergenlik (11-21 yaş), yetişkinlik (21-40 yaş), orta yetişkinlik (40-60) ve ileri yetişkinlik (60 yaş +) ana gelişim dönemlerine ayrılmaktadır.⁴³ Bu dönemler, gelişim süreci açısından ardışık ve düzenli bir ilerleme gösterse de bireysel farklılıklar, yaş, cinsiyet, aile yapısı, sosyo-ekonomik düzey, coğrafi ve kültürel özelliklerden dolayı kendine özgü değişiklik arz edebilmektedir.⁴⁴ Bu süreç içerisinde belli dönemlerde bireylerin kazanmaları gereken beceriler, özellikler ve davranışlar bulunmaktadır. Bu gelişim becerileri her yaşam döneminde kazanılması önemli olan ve bireyi mutlu kılan, çevreyle olumlu etkileşimi sağlayan davranışlardır. Dönemlerinde gerçekleşmeyen gelişim becerileri bireyi mutsuzluğa iter ve çevresiyle duygusal etkileşime girmesini engeller.

Bu nedenler göz önünde bulundurularak bu bölümde, okul öncesi eğitim dönemini kapsayan ve kritik dönem olarak adlandırılan 4-6 yaş dönemi ve özellikleri üzerinde durulmuş, gelişim alanlarının birbirleriyle olan ilişkilerine değinilmiştir.

1. 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1.1. Bedensel Gelişim

Bedensel gelişim kas, beyin ve tüm sistemlerle duyu organlarının gelişimini kapsamaktadır. Bireyin kişiliği üzerinde en çok etkisi görülen gelişim alanı fiziksel gelişimdir. Bedensel gelişim baştan ayağa, merkezden dışa doğru ilkesine uyumlu şekilde gelişimini sürdürür. Bu gelişim süreci bireyin psiko-motor, duygusal, sosyal ve zihinsel yaşamını da etkiler. Böylece, bireyin kişilik geliştirmesine yol açar.⁴⁵

Bedensel gelişim, çocuğun davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkiler. Bedensel gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayan çocuk oyun ve aktivitelerinde akranlarıyla uyum içindedir. Gelişimi sağlıklı olmadığında başarısız olur ve grup

⁴³ Betül Aydın, “Gelişimin Doğası”, *Eğitim Psikolojisi*, (ed. Binnur Yeşilyaprak), Ankara: Pegem Akademi, 2015, s. 49.

⁴⁴ Ahmet Ali Çanakçı, “Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, (2018), s. 52.

⁴⁵ Aral vd., *Çocuk Gelişimi 1*, s. 45.

dışında kalır. Fiziksel olarak kendini yetersiz hisseden çocuk aşağılık duygusuna kapılır. Bu tür duygular kişilik gelişimini de olumsuz yönde etkiler.⁴⁶

Çocuklarda fiziksel büyüme ve gelişme ile birlikte beyin-omurilik gelişimi sonucu hareketlik kazanmasına motor gelişim denir. Hareket gelişimi beden gelişimiyle paralel gider. 4 yaşında çocuk enerjiktir. Uzun adımlarla yürür. Tırmanmayı, bisiklete binmeyi ve takla atmayı sever. Parmak uçlarında dengeli hareket eder. Merdivenleri ayak değiştirerek çıkabilir. İnerken yardıma ihtiyaç duyar. Bu dönemde iki kişilik grup oyunları oynayabilir.⁴⁷ Çocuktaki zengin hayal gücü, çocuğu taklit oyunlarına ve ev işlerine yardıma yöneltir. Kısa hikâye dinlemekten ve resim yapmaktan hoşlanır. Hareketli topa vurabilir. Ayakkabısını ayağına geçirebilir. El becerilerinde ilerleme görülür. Çizgi üzerinden makasla keser. Şekilleri sınırlarını taşırmadan boyayabilir. Artı işareti çizebilir. Çok hareketli bir şekilde oyun oynar. Bir yerden diğerine hızla gider. Yaptığı ürünlerin sergilenmesinden hoşlanır. Elini yüzünü yıkayıp dişlerini fırçalayabilir.⁴⁸

5 yaşına gelen çocuğun hareketlerinde daha dengeli olduğu, yaşlılarıyla daha sağlıklı işbirliği yaptığı ve onlarla karşılıklı ilişki kurduğu görülür. Beş yaş çocuk için belirgin özelliklerle ayrılabilen bir olgunluk düzeyine ulaşmıştır. Bedensel gelişim açısından çocuğun koşma, tek ayak üzerinde sekme, atlama, vücut hareketlerinde esneklik, el göz ve vücudun uyumlu ve tam bir denge içinde olduğu gözlemlenir. Zig zag çizerek koşabilir. İki ayağını birleştirerek sıçrayabilir. Topu sıçratıp yakalayabilir. İp atlamada oldukça başarılıdır. Kıyafetlerini giyip çıkarmada, ayakkabılarını bağlamada başarılıdır. Bu yaş çocuğu kalem yetişkin gibi tutabilir. Kâğıt üzerinde çizdiği şekiller anlamlıdır. Kâğıt kesme ve yapıştırma etkinliklerini yapabilir.⁴⁹

5-6 yaş çocuğu denge tahtasında ileriye-geriye doğru hareket edebilir. Başlama ve durma komutlarına uyarak tempolu yürüyebilir. Ayak değiştirerek merdiven inip çıkabilir. Ritmik hareketleri yapabilir. Atma ve tutma gerektiren etkinlikler katılır. Parmak ucunda ve topukları üzerinde koşabilir. Tek ayak üzerinde 8-10 saniye

⁴⁶ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2012, s. 35.

⁴⁷ Hatice Poyraz, “Okulöncesi Yıllarda Gelişim”, *Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2006, s. 25.

⁴⁸ Aral vd., *Çocuk Gelişimi 1*, s. 77.

⁴⁹ Servet Şen, “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Temel Özellikleri ve Gereksinimleri”, (ed. Gelengül Haktanır), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 85-86.

durabilir. Yaklaşık 30 cm yükseklikten atlayabilir. Ritmik olarak sekebilir. Kâğıt üzerine çizilmiş basit şekilleri kesebilir. Hamur gibi yumuşak materyalleri kullanarak 2-3 şekil yapabilir. Modele bakarak daire, kare, dikdörtgen ve üçgen çizebilir. Baskı ve yapıştırma işlerini düzgünce yapabilir. 1-5 arası rakamları kopya edebilir. İsmi kopya edebilir. Eksikliklerle çizilmiş insan resmini tamamlayabilir. Ev, araba, insan, ağaç gibi tanıdık resimleri çizebilir ve bunlardan bir kompozisyon oluşturabilir.⁵⁰

5-6 yaş çocuğun özelliklerine bakıldığında bedensel kontrolünü iyiden iyiye kazanmış, öz bakım becerilerini oldukça geliştirmiştir. Büyük ve küçük kas gelişimi oldukça ileri düzeydedir. Koşmak, zıplamak, sıçramak, ip atlamak, dans etmek, iki tekerlekli bisiklete binmek, top oynamak, topu kaleye atmak, resim yapmak, kâğıda bildiği harfleri ve sayıları yazmak, bir bobin etrafında ip sarmak, büyük bir iğne ile dikiş dikebilmek severek yaptığı uğraşlardır.⁵¹

1.2. Bilişsel Gelişim

Biliş, yaşadığı ortamı öğrenmeyi ve anlamayı yönelik zihinsel faaliyetleri içeren süreçtir. Bellek, hatırlama, algı, dikkat, düşünme, problem çözme, tahminde bulunma, yaratıcılık vb. bilişsel süreçler içerisinde sayılmaktadır. Okul öncesi dönemde bilişsel gelişim sayesinde çocuklar; renkleri tanıma, karşılaştırma yapma, eksik olan parçayı tamamlama ve kavramları ayırt etme gibi gelişim özelliklerini yerine getirebilmektedir.⁵²

Biliş, şu süreçleri kapsar:⁵³

- Algılama: Gerek iç gerekse dış dünyadan edinilen bilgilerin yorumlanıp organize edilmesi ve yeniden bulunmasıdır.
- Bellek: Algılanan bilginin zihne getirilmesi ve depo edilmesidir.
- Muhakeme: Mevcut olan bilgiyi belirli bir anlam çıkarma ve sonuca varma amacıyla kullanılabilmesidir.

⁵⁰ Ayşe Canay, *Çocuğunuz ve Siz*, İstanbul: Morpa Yayınları, 2005, s. 62.

⁵¹ Şen, “Okul Öncesi Dönem”, s. 88.

⁵² Osman Basit, *Türkiye’de Yapılan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Alanlarını Destekleyici Çalışmaların İncelenmesi: Bir Meta Analiz Çalışması*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara 2020, s.17.

⁵³ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 39.

- Düşünme: Önceden edinilmiş bilginin ve çözümlerin nitelikçe değerlendirilmesidir.

- Kavrama: Bilginin iki ya da daha fazla kısmı arasındaki yeni ilişkilerin tanınabilmesidir.

Bilişsel gelişim, beyin ve sinir sisteminin olgunlaşmasıyla bireyin çevresine uyum sağlamasına yardımcı olan deneyimlerin bütünüdür. Bu süreç çocuğun dünyayı anlamasını sağlar. Okul öncesi dönemde bilişsel gelişim için olgunlaşma, yaşantı ve denge önemlidir. Olgunlaştıkça bilişsel gelişimde ilerleme oluşur. Yaşantı zenginliği de bilişsel gelişimi artırır. Piaget, bu dönemi dünyayı öğrenme yolunda bir denge, dengesizlik ve yeni bir denge süreci olarak ifade eder. Giderek genişleyen bilişsel becerileri ile çocuk vücudunu, insanları, nesneleri ve durumları tanımaya, anlamaya ve canlandırmaya çalışmaktadır. Sınırlı zihinsel yeteneğe sahip bir bebekken dünyayı anlamada ve uyum sağlamada semboller kullanmaya doğru ilerleme gösterir.⁵⁴ Okul öncesi dönem çocuklar için işlem öncesi dönemdir. Bu dönem 2-7 yaş arasını kapsar. İşlem öncesi dönemi Piaget, kavrama öncesi dönem (2-4 yaş) ve sezgisel dönem (5-7 yaş) olarak iki kısma ayırır.⁵⁵

4 yaş çocuğu, öncesine göre daha sakin, daha uyumlu ve daha kontrollü hareket edebilecek olgunluktur. Kendi kendine hareket edebilen, soru sorabilen, kendisi hakkında bilgi verebilen bir bireydir. Çevresini sürekli tanımaya çalışır. ‘Ne, nerede, kim, nasıl?’ gibi sorularını sıklıkla sorar. Sorularla ilgili verilen cevapları dikkatlice dinler. Sorulan sorular çocuğun çevresini tanıma çabası açısından oldukça önemlidir. Bu yüzden yetişkinler bu tür sorulara dikkatli cevaplar vermeleri de oldukça önemlidir. Hala somut düşünme aşamasındadır. Zaman, mekân ve büyüklük kavramları gelişmemiştir. Beş yaşına ulaştığında soyutlama ve genelleme yapmaya başlar. Sayı kavramı gelişir. Sayıları saymaktan ve işlem yapmaktan hoşlanır. Kitaba ilgi duymaya başlayan çocuk yazılı sembollerle ses arasında ilişki kurmaya başlar. Bu yaşta kendisine hikayeler okunmasından, yetişkinle beraber kitabın resimlerine bakmaktan, sembollerden anlam çıkarmaktan zevk alır. Kendisine daha önceden okunmuş

⁵⁴ Ümit Arslan, “Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması,” s. 209-211.

⁵⁵ Jean, Piaget, The Language and Thought Of The Child, Routledge-Taylor&Francis Group, Newyork, 2005, p.1-5, aktaran Cemil Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları, 2014, s. 83.

hikâyeyi ezberleyerek yüzünden okuyormuş gibi tekrar ederek çevresindekileri şaşırtır.⁵⁶

Okul öncesi dönemde çocuklar ayrıntılara dikkate almadan genel olarak algılar, ilişkisiz obje ve kavramları birleştirirler. 5 yaşındaki çocuk her şey arasında her türlü ilişki kurabilir. Parçayla bütünü aynı anda düşünemez. Hala zihinsel kıyaslama yapamaz. Bu dönemde çocuk benmerkezcidir. Kendini olayların merkezinde görür. Eylemlerinde, düşüncelerinde, bakış açılarında benmerkezci olur. Başkasının bakış açısıyla dünyayı anlayamaz. Kendi düşünceleri ile başkalarının düşüncelerini ayırt edebilecek olgunlukta değildir. Henüz paylaşma duygusu da gelişmemiştir. Bu nedenle çevresindeki eşyaları benim olanlar ve benim olmayanlar olarak gruplandıramaz.⁵⁷

Bu dönemde mantık yürütme gelişmemiştir. Nesnelerin görünüşün etkisi altındadır. Korunum için gerekli zihinsel kavrama süreci gelişmemiştir. Korunum; “çocuğun bir nesnenin şeklinin veya fiziksel özelliğinin, görüntü değişiminin ağırlık, kütle, miktar etkisi altında kalmadan nesnenin aynı kaldığını kavramasıdır.” İşlem öncesi dönemde çocuk görüntünün etkisinde kalarak nesnenin şeklinin değişmesiyle nesnenin de değiştiğini söyler. Örneğin, bir kaptaki su, başka bir kaba döküldüğünde suyun hacmi değişmez. Fakat işlem öncesi dönemde çocuk, bu işlemi çözümleyebilecek mantıksal düşünmeye sahip değildir.⁵⁸

5-6 yaşındaki çocuk bedeninin parçalarını kendi üzerinde adlandırır ve resimle eşleştirir. Artık materyalleri kullanarak özgün ürün oluşturabilir. 10-20 parçalı yapbozu yapabilir. Aynı dokuya sahip 6-10 nesneyi eşleştirebilir ve gruplandırabilir. İki üçgeni birleştirerek kare yapabilir. 20’ye kadar sırayla sayabilir. 1-10 arasında verilen nesne grupları ile rakamları eşleştirebilir ve nesneleri kullanarak toplama ve çıkarma yapabilir. Yaşadığı şehrin ve sokağın adını söyleyebilir. Dün, bugün ve yarın ile ilgili konuşabilir. Daha önce dinlediği öyküleri sırasına göre anlatabilir. Sorulan sorulara özgün yanıtlar verebilir. Nesneleri renklerine, şekillerine ve boyutlarına göre gruplandırabilir. Haftanın günlerini sırayla söyleyebilir. Sağını-solunu ayırt edebilir.

⁵⁶ Cemil Oruç, *Çocuğun Din Eğitimi*, s. 84-85.

⁵⁷ Haluk Yavuzer, *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğun İlk 6 Yılı*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2005, s. 221-222.

⁵⁸ Cihandide, *Okul Öncesi Din*, s. 50-51.

İki resim arasındaki farkları gösterebilir. Günlük yaşamdaki sembolleri tanıyabilir. Yarım ve bütün olan nesneleri gösterebilir. Belli bir olaydan sonra ne olacağını tahmin edebilir. Eşleştirme, ilişki kurma, gruplandırma ve sıralamayı neye göre yaptığını açıklayabilir. Basit neden-sonuç ilişkilerini söyleyebilir. “En az, en çok, birkaç” kelimelerinin anlamlarını bilebilir.⁵⁹

1.3. Dil Gelişimi

Dil kişiler arası iletişim kurabilmeyi sağlayan en önemli araçtır. Dil, kendini anlatma ve çevreyi anlama aracıdır. Dil gelişimi, bilişsel gelişimden doğrudan etkilenmekte aynı anda da sosyal-duygusal gelişimi etkilemektedir.⁶⁰ İnsanlar birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini, duygularını dil sayesinde ifade ederler. Kültürel değerlerin nesilden nesle aktarımı sözlü ya da yazılı kaynaklar aracılığıyla gerçekleşir. Dil aynı zamanda düşünme, muhakeme etme, problem çözme, planlama gibi bilişsel süreçleri de içerir. Dil sayesinde sosyal bir varlık olan insanın egosundan da uzaklaşmasını sağlar.⁶¹

3-4 yaşında çocuk kelime dağarcığını hızla geliştirir. Yeni kelimeler öğrenirken eski kelimeleri de daha esnek kullanmaya başlar. Bu dönemde çocukların çoğu ana dilinin temel yapılarını öğrenir. Bu yaşta dil kullanımı çok yönlüdür. Duygularını, düşüncelerini ve ilişkilerini anlatabilir. Ben-merkezci bir konuşma hakimdir. Kelime haznesi 1000 civarındadır. Cümlelerinin yarıya yakını dilbilgisi kurallarına uygundur.⁶²

4 yaş çocukları neden- sonuç, zaman, şart, yer şekillerini belirten birleşik cümleler kurabilirler. Geçmiş, şimdi ve gelecek zamanı öğrenmeye başladığı dönemdir. 5-6 yaşta duygu ve isteklerini ifade edebilecek seviyeye ulaşır. Bu dönemde dil gelişiminde kelimelerin manasını anlama, konuşmadan daha öndedir. Soru sorma cevap alma çocuk için bu dönemde çok önemlidir.⁶³ Kelime haznesi 4 yaşta oldukça

⁵⁹ Canay, *Çocuğunuz ve Siz*, s. 63-64.

⁶⁰ Basit, *Türkiye’de Yapılan*, s. 20.

⁶¹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 43.

⁶² Aral vd., *Çocuk Gelişimi 1*, s. 135-136.

⁶³ Poyraz, “Okulöncesi Yıllarda”, 39.

zenginleşmiştir. Bu yaşta 1550 kelime konuşabilen çocuk 6 yaşında 1900 kelimeye ulaşır. Adını, soyadını, ev adresini ve yaşını söyleyebilir. Cinsiyetini ayırt edebilir. Yine 4 yaşta olayları geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman ayrımı yaparak anlatabilir. Her yerde, her zaman ve her konuda konuşmaya çalışır. Kendisini dinleyen kişi bulamazsa kendi kendine konuşur. Tekerlemeler ilgisini çeker. Abartılı, uyumsuz, anlamsız fıkralara ve bilmecelere bayılır. Bir şiiri ezberleyebilir. Uzun hikayeleri dinleyebilir. Ana renkleri tanır ve isimlerini rahatlıkla söyler. 20'ye kadar ya da daha fazla sayabilir. Harfleri tanır ve tanıdık sözcükleri ayırt edebilir. Açık sözlüdür. Hoşlandığı ve hoşlanmadığını rahatlıkla söyler. Hala somut düşünme döneminde. Kelimeleri basit anlamlarına göre cümle içinde kullanır. Bu yüzden yetişkinler sözcükleri kullanırken onun anlayacağı şekilde kullanmaya dikkat etmeleri gerekir.⁶⁴

5 yaşındaki çocuk hep konuşmak ister. Yetişkinler gibi uzun cümleler kurmaya çalışır. Bilgi edinmek için devamlı sorular sorar. Konuştuğu konu hakkında ayrıntılı bilgi verir. Olayları ve masalları sırasına göre anlatabilir. Her şeyin neden ve niçin'i ile ilgilenir. Söylemeden önce düşünür, sonra söyler.⁶⁵

5-6 yaş çocukları bu dönemde günlük deneyimlerini anlatır. Peş peşe söylenen üç emir cümlesini yerine getirebilir. Tekil ve çoğul ifadeleri birbirine dönüştürerek kullanır. Bazı sözcüklerin eş ve zıt anlamlarını bilir. "Ne zaman, neden, nasıl" gibi sorulara yanıt verir. "Çünkü, daha sonra" gibi bağlaçları kullanır. Olayları sırasına göre anlatır. İsteklerini uygun cümlelerle ifade eder. Birleşik cümleler kurar. Basit şakalar yapar. Cümlelerinde genellikle özneye uygun fiil kullanır. Soyut ifadeleri anlar.⁶⁶

1.4. Sosyal Gelişim

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyalleşme süreci bireyin doğduğu andan itibaren başlar ve hayat boyu devam eder. Sosyalleşme bireyin toplumun bir üyesi olma çabasıdır. Sosyalleşmeyle birlikte birey içerisinde yaşadığı toplumun maddi ve manevi kültür öğelerini öğrenir ve bunları özümsemeye çalışır. Bu çaba onu toplumun bir parçası haline getirir.⁶⁷

⁶⁴ Cihandide, *Okul Öncesi Din*, s. 33-34.

⁶⁵ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 221.

⁶⁶ Canay, *Çocuğunuz ve Siz*, s. 64.

⁶⁷ Çanakçı, "Çocukluk Dönemi" 67.

Sosyalleşme bir öğrenme ve öğretme sürecidir. Birey bu öğrenmeyle birlikte, çevresindeki norm ve değerlere uygun davranış biçimlerini kabul etmeye başlar. Diğer insanları anlamak ve onlara uyum göstermek sosyalleşmenin en temel ölçüsüdür. Bu uyum sürecinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkisi büyüktür. Bu aşamada çocuğun topluma ve sosyal çevresine karşı tutumunu, başkalarıyla nasıl ilişki kuracağını, yaşamın ilk yıllarındaki öğrenme deneyimleri belirler. Bu deneyimleri çocuğun kazanabilmesi yetişkinlerin vereceği fırsatlara, motivasyona ve rehberliğine bağlıdır. Bu sayede çocuk sosyalleşmeyi öğrenebilir, grup içindeki yerini ve sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilir.⁶⁸

4 yaşına gelinceye kadar geçen sürede çocuk, kendine ve başkalarına güvenme, toplum içinde kendini farklı bir birey olarak görebilme bilincine ulaşma, kendini yönetme ve bağımsız hareket etme gibi birçok temel özelliği kazanmada oldukça yol kat etmiştir. Canlılık ve merak çocuğun en belirgin özelliğidir. Dünyada çocuk için keşfedilecek bir alandır. Bu merakını gidermek için çevresini devamlı inceler ve “nasıl, neden, niçin, bu nedir?” gibi soruları sıklıkla yetişkinlere sorar. Bu ilgi ve merakta sosyalleşmesine katkı sağlar.⁶⁹

Sosyal gelişimi için yetişkinleri izleyerek taklit etmeye başlayan 4 yaş çocuğu, yetişkinlerle olumlu ilişkilerini sürdürmeye devam eder. Kendi yaşlılarıyla daha uzun süre birlikte olmaya başlar. Bu yaş çocuklarda aynı mekânda herkesin kendi oyunlarını oynadığı görülür.⁷⁰

5 yaş çocuğu yaşlılarıyla iyi ilişkiler kurabilir ve onlarla daha uzun süre bir arada kalabilir. Bu yaşta akranlarıyla oyun oynamak önceliğidir. Küçük gruplar halinde oynar ve daha uyumludur. Oyunun kurallarına uygun davranır. Oyun içinde kendinden küçüklere karşı daha yardımsever ve paylaşımcıdır.⁷¹ İlk çocukluk evresinin düğüm noktası olan 5 yaş çocuğu, daha bilgili ve olgun bir birey görünümündedir. Çevresine karşı dostça yaklaşır. Yeterli ve dengeli oluşu en belirgin özelliğidir. Yeteneklerini en

⁶⁸ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 46-49.

⁶⁹ Şen, “Okul Öncesi Dönem”, s. 82-83.

⁷⁰ Oruç, *Okul Öncesi Dönemde*, s. 91.

⁷¹ Şen, “Okul Öncesi Dönem” s. 86.

iyi şekilde kullanmaya çalışır. Ödüllendirilmekten hoşlanır. Bu yaş çocuğu, içinde yaşadığı kültüre uyum göstermede başarılıdır.⁷²

6 yaş çocuğu için sosyal gelişiminde; içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısı, öğeleri, ebeveyn tutumları, medya, kendilik değeri, ahlak gelişimi gibi birçok faktör etki eder. Bu dönem okul öncesi dönemin sonu, ilkokul döneminin başlangıcı olarak önemlidir. Bu yaşın ortalarına doğru çocuk değişmeye, hareketli ve uyumsuz bir görüm almaya başlar.⁷³ Bu yaş çocuğu ilgi ve merakları doğrultusunda, yoğun bir etkinlik dönemindedir. Buna karşın, sosyal çevresine karşı duyarlılığı devam eder. Çevresinde yaşanan üzüntü ve sevinçlere duyarlı olur, hasta birine karşı sevgi ile yaklaşır, sıkıntılarını paylaşabilir.⁷⁴

1.5. Duygusal Gelişim

Duygular genel olarak, insan davranışları ve düşünceleri üzerinde etkili olan ve içinde az da olsa haz ve elem unsuru olan ruhsal olaylardır. Haz ve elem içerisinde oluşan duygunun, insan davranışının şeklini belirleyen bir faktördür. İnsan davranışlarını bu denli etkileyen duygular çok çeşitli ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu yüzden kesin bir tarifi oldukça zordur. Kişinin kanaat, tutum ve davranışlarını etkileyen duygular; iç yapıları yoğunlukları, süreklilikleri ve geçmişe bağlılıkları bakımından gruplandırılabilirler. Yoğun ve kısa süreli olarak meydana gelen ve çoğunlukla beden üzerinde belirtileri görülebilen duygu durumlarına heyecan denilir. Daha az yoğun olan sürekli ve kalıcı olan, sevgi, kıskançlık, pişmanlık, sempati, gurur, utanç gibi durumlar ise duygu olarak tanımlanır. Sürekli ve çok yoğun gerçekleşen ve insanın gerçekleri görmesine engel olabilen duygulara ihtiras ya da tutku denilir.⁷⁵

Bedensel ve zihinsel gelişim kadar duyguların gelişimi de son derece önemlidir. Duygu gelişimi tam gerçekleşmeden insanın eğitilmesi, istedik davranışların kazandırılması mümkün değildir. Bireyler hayat boyu çevrelerinden aldıkları

⁷² Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 108.

⁷³ Aslı Zeynep Güner, *Eğitici Drama Uygulamalarının 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2008, s. 30-31.

⁷⁴ Şen, "Okul Öncesi Dönem" s. 89.

⁷⁵ Yurdağül Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda Din Duygusunun Gelişimi ve Eğitimi*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, s.10.

uyarıcılar ve bu uyarıcılara verdikleri tepkilerle sürekli duygu gelişimi ve değişimi gösterirler. Çocuklarda da bu gelişim doğumla birlikte başlar. Çocuklar duygularını yetişkinlere oranla daha net ve doğru şekilde gösterebilirler. İletişim halinde olan çocuğun davranışları gözlemlendiğinde duygularını bedensel olarak da okumak mümkündür. Duyguların gelişimi ve ihtiyaçlar arasında yakın bir ilgi vardır. Kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ya da karşılanmaması çeşitli duyguların oluşmasına neden olur. Ruh sağlığı açısından ihtiyaçların sağlıklı bir şekilde karşılanması çok önemlidir. Duygusal ihtiyaçları karşılanmış çocuklarla ihtiyaçları ihmal edilmiş çocuklar arasında gelişimlerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. İnsan olumlu duygularla beslendiğinde duygusal olgunluğa ulaşır. Duygusal olgunluğa erişen insanın kişilere, nesnelere ve olaylara karşı yerine ve zamanına uygun duygusal davranışlar sergileyebilir. Sağlıklı bir duygusal gelişim kişilik gelişimi içinde sağlam bir zemin oluşturur.⁷⁶

Çocuğun duygusal denge durumunu kazanmış olması benlik kavramını da etkiler. Başkaları tarafından kabul gören, yeterli, emin, güvenli, sevilen, değer verilen, ahlaklı ve kendini anlayan birisi, kendisi hakkında iyi duygulara sahiptir. Çocuğun kendisi hakkındaki bu duyguları onun ileriki kişilik gelişimine yön vermektedir. Bu nedenle sağlıklı duygusal gelişim, ruh sağlığı yerinde kişilik gelişiminin ön şartıdır. Ayrıca toplumsal yaşam ve öğrenme davranışları da etkilemektedir.⁷⁷

Çocuğun duygusal gelişiminde görülen öfke, 3 yaşlarından itibaren sosyal olaylara bağlı olarak görülür. Yaşıtlarıyla tartışma, yetişkinlerle çatışma ve bağımsızlık isteği çocukta öfkenin görülmesine sebep olabilmektedir. Ayrıca çocukta ani öfke belirtileri eşyaya yönelmiştir. Dengeli bir dönemde olan 3 yaş çocuğu neşelidir. Sevdiği insanlara karşı çelişkili duygular içindedir. Bu nedenle zaman zaman kızgın ve saldırgan davranışlar gösterebilir. Henüz kendisine verilen görevleri sonuna kadar götürmekte başarılı değildir. 3 yaş çocuğunda çevresini keşfetme ve öğrenme isteği gelişmiştir. Bu isteğe bağlı olarak da çevrede olup biten her şeye karşı merak ve öğrenme eğilimi gösterir. Bu yaşta çocuğun, toplumun cinsiyete karşı tutumlarını dikkatle izlediği ve öğrenmeye çalıştığı görülür. Bu dönemde çocuğa verilen tuvalet

⁷⁶ Sena İspirli, *3-6 Çocuğun Genel ve Din Eğitiminde Temel Değerler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2011, s. 20-21.

⁷⁷ Neriman Aral vd., *Çocuk Gelişimi 2*, İstanbul: YA-PA Yayınları, 2001, s. 34.

eğitimiyle birlikte, çocuğa ayıp, günah gibi kavramlar öğretilirken çocukta utanma duygusu gelişir.⁷⁸

4 yaş çocuğu değişkendir. Bu yaştaki çocuğa “Ne tırmalar?” diye sorulduğunda, “kedi” cevabını verir. Hemen sonrasında kendi kendisinden söz eder ve bir köpeğin kediyi nasıl kovaladığını anlatır. Birbirini kovalayan bir sürü şeyden bahseder.⁷⁹ 4 yaş çocuğu bağımsızlık isteği taşımaktadır, oldukça da inatçıdır. Kendi isteği doğrultusunda hareket etmeye çalışır. Sosyal uyum yeteneği gelişmesine rağmen, her şeyi hemen kabul etmez. Bağımsız olmada ısrarcıdır. İstekleri yerine getirilmediğinde yetişkinlerle uygunsuz bir üslupla konuşabilir. Çevresindeki yetişkinleri model alır ve oyunlarında emirler verir. Yani çevresindekilerle özdeşleşme özelliği gösterir. Kız çocukları anne ile erkek çocukları baba ile özdeşleşirler. Bu eğilimleri çok kuvvetlidir. Artık cinsler arasında ayrım yapmaya başlar. Kızlar kızlarla, erkekler erkeklerle oynamayı tercih eder. Bu yaş çocuğunda bağırma, tepinme gibi öfke belirtileri yerlerini daha ılımlı belirtilere bırakabilir. Bu dönemde saldırganlık çoğunlukla sosyal kaynaklıdır. Bu sebeple başkalarını kaygılandırmak, can yakmak gibi amaçlar güdebilir. Giderek kızlar sözel, erkekler fiziksel saldırıları tercih eder durumuna gelirler. 4 yaşındaki çocukta merak, cesaret, yarışmacılık duyguları artar.⁸⁰

5 yaş çocuğu duygusal yönden dengededir ve duygularını kontrol etmeyi başarabilir. Heyecan bakımından dengede olduğundan korkuları da önceki yaşlarına göre azalmıştır. Yine de gökgürültüsü, şiddetli yağmur, karanlık ve yalnızlık gibi korkuları yaşamaktadır. Başından geçen olumsuzluklar onda bazı korkuları oluşturabilir. Yakın çevresinden birini veya beslediği hayvanını kaybetmesi çocukta duygusal açıdan ölüm korkusunu yaşatabilir. Bu yaş çocukta düzen duygusu da gelişmiştir. Bu duygu sayesinde nesneler arasındaki ilişkileri fark edebilir. Bu dönemde çevresindeki yetişkinleri taklit etmeye çalışır, onlarla ilişki kurmaktan mutludur. Kuralları uygulamada daha başarılıdır. Yaşıtları ile oynamaktan hoşlanır. Kırgınlığa uğradığında ani tepkiler verebilir. Kendine güvenir. Söylenenleri doğru

⁷⁸ Zeynep Nezahat Özeri, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din ve Ahlak Eğitimi*, Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2001, s.10.

⁷⁹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s.121.

⁸⁰ Özeri, “Okul Öncesi Eğitim”, s. 15-16.

kabul eder ve hemen yapar. Karşısındakileri hoşnut etmeye çalışır. Çevresi ve kendisiyle çatışma halinde değildir.⁸¹

5-6 yaşlarında çocuklar masallarında etkisiyle, imgelere dayanan nesnelerden korkarlar. 6 yaşına kadar yaşla paralel olarak artan korkular, 6 yaşından sonra azalmaya başlar. Okulöncesi yıllarda çocuğun henüz paylaşma ve işbirliği duyguları gelişmediğinden kaynaklanan kıskançlık davranışı gözlenebilir. 6 yaşından sonra ise kıskançlık duyguları azalmaya başlar.⁸²

1.6. Dini Gelişim

Çocuğun, dünyaya geldiği andan itibaren oluşumunu tamamlamak üzere uzun bir gelişme süreci geçirmesi gerekmektedir.⁸³ Bu gelişimin temelini, çocukluk çağı oluşturur. Çünkü çocukluk çağı bireyin, gelecekte yetişkin kimliğinin oluşması ve karakterinin şekillendiği dönem olması açısından önem taşımaktadır. Aynı şekilde bireyin, gençlik ve yetişkinlik dönemindeki dini inanç, duygu, tutum ve davranışlarının temelleri de büyük ölçüde bu dönemde atılmaktadır. Bu açıdan çocukta din duygusunun sağlıklı bir şekilde gelişiminin sağlanabilmesi için fiziksel, sosyal, duygusal, zihinsel gelişim alanlarının dikkate alınmasının yanında, dini gelişim özelliklerinin de göz önünde bulundurulması son derece önemlidir.⁸⁴ Çünkü dini gelişim bilişsel, sosyal, duygusal gelişim ile kişilik ve ahlak gelişiminin dışında gerçekleşmez. Her bir gelişim alanı birbiri ile ilişkilidir.⁸⁵

Çocuklarda dini duygunun ne zaman ortaya çıktığı ve gelişmeye başladığı konusunda eğitimciler iki farklı görüş ortaya koymuşlardır. J.J. Rousseau ve O'nun fikirlerini paylaşanlar dini duygunun geç yaşlarda (12-15) ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Çocuk dünyaya dindar olarak gelmez, fakat o dini bakımdan tamamen boş da değildir.⁸⁶ Bu görüşü benimseyen, bazı batı ve İslam düşünürleri de⁸⁷ dini

⁸¹ Cihandide, *Okul Öncesi Din*, s. 41-42.

⁸² Aral vd., *Çocuk Gelişimi 2*, s. 43.

⁸³ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Ankara: DİB Yayınları, 1983, s. 26-27

⁸⁴ Mustafa, Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 2, (2004), 137-138

⁸⁵ Mustafa Köylü, Cemil Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020, s. 50

⁸⁶ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 252.

⁸⁷ Esra Türk, "Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt 14, Sayı 3, (2014), 146.

inancın tohumlarının insan ruhunda bulunduğunu, dinin çocuğun ruhuna seslendiğini ve onun psişik yapısına uygun düştüğünü araştırmalarının sonucunda ortaya koymuşlardır. Çocuğun dini inanışında içten gelen tabii, içgüdüsel ve duygusal bağlanma eğilimi söz konusudur.⁸⁸ Bu eğilim, yaşı ilerlemesine bağlı olarak dıştan gelen uyarıcılarla etkileşim sonucunda kendini açığa vurmaktadır.⁸⁹ Çocukta din duygusunun ortaya çıkması, şekillenmesi ve gelişmesinde çevresel etkenlerin önemi büyüktür. Öyle ki, çocuğun yaşadığı çevrenin özellikleri, onda din duygusunun erken ya da geç uyanmasına sebep olabilir. Ayrıca sağlıklı veya sağlıklı olmayan bir şekilde gelişmesine de neden olabilir. Genellikle dindar aile ve çevrede yetişen çocuklarda din duygusu, daha erken yaşlarda ortaya çıkar.⁹⁰

Çocukluk dönemi dindarlığı, yetişkinlik dönemi dini yaşantıları için bir hazırlık süreci olarak adlandırılabilir. Çocuk bu süreçte büyük ölçüde duyguları ile hareket ettiğinden dini duygu ve düşüncelerin uyanışında duygular oldukça önemlidir.⁹¹ Bu bağlamda insan duyguları, düşünceleri, davranışları ve bedensel yetenekleri ile bir bütündür. Bu bütünlük içerisinde sağlıklı bir dini gelişimin oluşumunda insanın duyguları önemli bir yere sahiptir. Çünkü din insanın duygularıyla yakından ilgilidir. İnsan dini aklı ile kavramaya çalışırken, duygularıyla da yaşamaya çalışır. Dini duygu, erken yaşlardan itibaren sevgi, güven, bağlılık, aidiyet duyguları ile bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğa sunulan iyi bir çevre ve eğitim imkanları ile olgunlaşmakta ve sağlıklı bir dini hayatın temellerini oluşturabilmektedir. Din psikolojisi çalışmaları dini duygu ile diğer duygular arasında kilit bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bağlanma, sevgi, saygı, güven, ümit korku, sığınma, aidiyet gibi birçok duygu dini duygunun oluşumunda ayrı ayrı rol oynamaktadır. Çocuk doğduğu andan itibaren önce anneye, sonra da çevresine karşı güvenme, bağlanma, sevgi, himaye edilme ihtiyacı içerisinde. Çocuk bu duyguları karşılandığında kendisini mutlu ve güvende hissedecektir. Çocuk büyümek için ilk günlerden itibaren daha kuvvetli birilerinin sevgi ve şefkatine, korunmasına muhtaçtır. Çocuğun bu ihtiyacı giderildiği oranda çevresindekilere bağlanır. Himaye edilme ve himaye edene bağlanma isteği ömür boyu

⁸⁸ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, s. 39.

⁸⁹ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 252.

⁹⁰ Hasan Dam, “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi”, (ed. Mustafa Köylü), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 65.

⁹¹ Köylü, Oruç, *Din Eğitimi*, s. 55.

değişik şekillerde ve aralıksız devam eder.⁹² Bu devamlılığından dolayı himaye edilme duygusu, dini duyguların oluşmasında önemli bir rol oynar.⁹³ Daha sonra bu duygular çocukta vereni sevmeye, O'na bağlanma, güvenme ve sığınma şeklinde ilahi bir varlığa yönelecektir. Bu sebeple çocukluk döneminde ortaya çıkan sevgi, bağlanma, güven, himaye edilme duyguları oluşturulduğu ve geliştirildiği ölçüde din duygusu da gelişme göstermektedir.⁹⁴

Çocuktaki gelişmeler çok yönlü olarak devam etmektedir. 3 yaştan itibaren dini motifli sözlerle, heyecanlarla, sevgi ve korkularla ilgilenmeye başlar. Çevresiyle sağlıklı iletişim kurduğunda olumlu yönde dini gelişimini devam ettirir. 3-4 yaşlar, çocukların telkin almaya çok müsait olduğu dönemlerdir. Özellikle 4 yaş, çocuklarda dini duygunun ve düşüncenin uyanmaya ve bu konularda sorular sormaya başladığı yıllardır.⁹⁵

3 yaşındaki çocuklar, dil gelişimi açısından önemli gelişimler göstermektedirler. Bu çocuklara din dili çerçevesinde hazırlanan birtakım materyaller sunulabileceği gibi dini içerikli dualar, ilahiler, şarkılar ve tekerlemeler öğretilir. Bu yaştaki çocuklar birtakım gizil korkulara sahiptirler. Bu korkuların üstesinden gelmede Allah'ın sevgisi, merhameti ve Allah'ın koruması vurgusu öne çıkarılabilir. Bunların çocuğun günlük hayatı ile ilgili yönü üzerinde çocuklarla konuşmalar yapılabilir. Bu dönemde çocuklarda büyük oranda duygusal yönelimler baskın olduğu için, kutsal mekân algısı da gelişmiştir. Allah tasavvuru hem Kutsal Kitap hem de kutsal mekanlarla doğrudan bir ilişkili olduğundan çocukların camiye götürülmesi de önemli bir kutsallık deneyimi kazanmalarını sağlayacaktır.⁹⁶

İlk çocukluk devresi denilen 3-6 yaş arası, çocuklarda taklit devresidir. Bu çağıdaki çocuğun zekâsı henüz kavramları anlayacak derece gelişmemiş olduğundan, yakınlarının her türlü hareketini bilinçsiz olarak taklide ve tekrara başlar.⁹⁷ Bu yaşlarda çocuğun dine karşı uyanan ilgi ve isteği, yetişkinlerin dualarını ve namazlarını izlemek şeklindedir. İzledikçe ilgi ve isteği daha da pekişir ve çocuk bunları taklit ettikçe

⁹² Türk, "Çocukluk Döneminde", s. 144-148.

⁹³ Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda*, s. 14.

⁹⁴ Türk, "Çocukluk Döneminde", s.144-148.

⁹⁵ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, Ankara: TDV Yayınları, 2013, s. 45.

⁹⁶ Köylü, Oruç, *Din Eğitimi*, s. 59.

⁹⁷ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011, s. 167.

hoşlanmaya başlar.⁹⁸ Taklit sayesinde çocuk dini dünyanın içine girer. Ailede gördüğü dini motifli her türlü davranışlara, içten gelen duyguların etkisiyle yönelim gösterir, onların dini yaşantılarından örnek alarak kendi de aynı davranışları tekrar etmeye çalışır. Kaynağını sevileni taklit etme psikolojisinden alan bu eğilim, çocuğun dini hayatının oluşmasında oldukça önemlidir.⁹⁹ İlk çocukluk döneminde, çocuğun taklit etmeleri baş eğme, elleri birleştirme ve basit duaları tekrar etme şeklindedir.¹⁰⁰ Bu yaştaki çocuk inanmaya hazır olduğundan, dinle ilgili öğretilenleri ve duyduklarının çabuk etkisinde kaldığından onlara itiraz etmeden içtenlikle inanır. Bu çocuğun kolay inanırlık özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Bu dönemde çocuk çeşitli sorularla dini hayata girmeye çalışır.¹⁰¹ Çünkü ilk çocuklukta içinde yaşadığı dünyaya olan ilgi ve bu dünyanın sırlarını merak etme duygusu son derece kuvvetlidir. Nereden geldiğini, kime ait olduğunu düşünmekte ve sormaktadır. Bunları bilmek onun için vazgeçilmez bir duygudur. Allah, melek, peygamber, gibi dini kavramları çocuk için henüz sırlarla örtülüdür. Bu sır perdesinin kalması için sorular sorar. Böylece kavramları öğrenmeye başlar. Çocukların sorularını geciktirmek veya cevapsız bırakmak uygun değildir. Sorularına doyurucu cevaplar alamadığında ya da soruları cevapsız bırakıldığında çocuğun merakı ve öğrenme arzusu köreltilmiş olur. Bu durum ileriki yaşlardaki öğrenmesini olumsuz olarak etkiler. Çocukların dini anlayışı ancak kendilerine yardım edildiği ölçüde ilerler ve gelişir. Yakınları ve eğitimciler çocukların sorularına cevap verirken, aynı zamanda onları eğitmektedirler.¹⁰²

Çocukta dini alanda gittikçe gelişen ve tükenmek bilmeyen bir öğrenme merakı, araştırma içgüdüsü ve sürekli soru sorma artarak devam etmektedir.¹⁰³ 5-6 yaşlarına doğru hayal gücünün gelişmeye başlamasıyla birlikte, düşünce imkanları da gelişmeye başlar. Bu gelişimin kendisine verdiği imkanlarla yaratıcı gücün mahiyetini anlama denemelerine girişir. Çocukların en çok ilgilerini çeken ve çevresine en çok soru

⁹⁸ Köylü, Oruç, *Din Eğitimi*, s. 52.

⁹⁹ Peker, *Din Psikolojisi*, s. 167.

¹⁰⁰ Ali Baz Bilici, “Çocukta Dini Duygunun Teşekkülü”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, (2012), 192.

¹⁰¹ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, s. 42.

¹⁰² Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Ankara: TDV Yayınları, 1990, s. 76.

¹⁰³ Çanakçı, “Çocukluk Dönemi”, 69.

yönelttiği konu Allah'tır.¹⁰⁴ Allah kimdir, nedir, nasıldır, ne kadar büyüktür?¹⁰⁵ gibi sorular her geçen gün zihninde dolaşmaya başlar ve dilinde çoğalır. Bunlara tatmin edici cevaplar bekler. Bu yaşta çocuk, dini hikâye ve menkıbeleri çok sever.¹⁰⁶ Çevresinden duyduğu ve kendisine anlatılanlarda geçen cennet, cehennem, melek, şeytan, sevap, günah gibi dini kavramlar ilgisini çeker.¹⁰⁷ Bu konularda da çocuk, sık sık sorular sorar. Çocuğun bu sorularına karşı bilgi açlığını gidermek için yetişkinler ve eğitimcilere düşen görev, onların zihinsel gelişimlerine uygun ve anlayacakları şekilde cevaplar vermeleri gerekir.¹⁰⁸

İlk çocukluk devresinde çocuklarda henüz soyut düşünme gelişmediğinden, Allah'ı tasavvur etmeleri de somuttur. Çocukların Allah hakkında fikir yürütmeye başladıkları dönemde 4 yaş civarındır. Bu yaşta çocukların Allah'ı tasavvurlarında herhangi bir güçlük yoktur. Çünkü bu yaş, onların dini dünyaya ilgilerinin altın çağıdır.¹⁰⁹ Allah'ı insana benzeterek tasavvur etme çocukluk döneminde Allah inancının en önemli özelliklerindendir.¹¹⁰ Bu yaş çocuklarına göre Allah, cennette ya da yukarılarda bir yerde oturan birisidir. Yaşlı ve bütün uzuvları insanlarınkine kıyasla büyüktür. Allah'ın görülmez olduğunu şartlı olarak kabul ederler. Yukarıda ve uzayda olmasaydı görülebileceğini söylerler.¹¹¹

5-6 yaşlarından itibaren kafalarında tasavvur ettikleri Yüce Kudret'i insanlardan ayırt etmeye başlarlar. Allah'ın insanlardan daha farklı ve üstün bir varlık olduğunu anlarlar.¹¹² 5 yaşındaki çocuklar çevresindeki her şeyin bir amaç için yaratıldığını, bununla Allah tarafından verildiğini kavrayabilecek olgunluktadırlar. Bundan dolayı Allah ile günlük olaylar arasında bazı temel ilişkiler kurabilirler. Dünyanın nasıl bir yer olduğunu tartışabilirler, Allah'ın olaylara müdahalesini kısmen sezebilirler. Allah evrendeki olaylara müdahale den yüce bir varlıktır. Bu bakımdan doğayı düzenleyen

¹⁰⁴ Dam, "Çocukluk Dönemi", s. 71.

¹⁰⁵ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, s. 71.

¹⁰⁶ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 256

¹⁰⁷ Peker, *Din Psikolojisi*, s. 168.

¹⁰⁸ Eyyüp Şimşek, "Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt IV, Sayı 1, (2004), 213.

¹⁰⁹ Öcal, *Din Eğitim ve Öğretiminde*, s. 50

¹¹⁰ Dam, "Çocukluk Dönemi", s. 72.

¹¹¹ Yurdağül Mehmedoğlu, "Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Gelişimi", (ed. Müzeyyen Sevinç), *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2*, İstanbul: Morpa Yayınları, 2005, s. 350-351.

¹¹² Öcal, *Din Eğitimi*, s: 50-51.

Allah ile tek yönlü bir iletişim süreci başlamıştır. Çocuklar bu yaşlarda Allah'ı kendilerine daha yakın hissetmekte, akşamları, geceleri ve yalnız kaldıklarında O'nu daha çok düşünmekte ve hissetmektedir. Allah'a dua etmek bu sürecin doğal bir sonucudur. Tehlikelerden korunma, hastalık ve ölüm gibi zor anlarda Allah'a yönelik ilgi artmaktadır. Çocuk yanlış bir davranıştan ötürü vicdan gelişimine bağlı olarak Allah'tan bahseder. Bu durum araştırmacıların belirttiği evrende var olan adalet düşüncesinin varlığına işaret eder.¹¹³

Çocuk artık 6 yaşlarında Allah'ı dünyadaki her şeyin yaratıcısı olarak görmektedir. Allah'ı iyiliğin, adaletin ve gücün bir simgesi olarak daha fazla manevi özelliklere göre düşünmeye başlar. Allah tasavvurunda tam anlamıyla duygular hakimdir. Allah ile ilgili bilgileri eleştiri getirmeden kabul eder. İleri derecede rasyonel akıl yürütmeler yapamadığı için duygularla örülmüş bir kabulle Allah'ı benimser.¹¹⁴ Çocuğun Allah tasavvurunda ben-merkezci özelliklere rastlanır. Allah çocuğun yaratıcısıdır, ona anne- baba ve kardeş vermiştir. İsteklerini ve dileklerini her zaman yerine getirmeye hazırdır. Allah, çocukla, onun istek ve ihtiyaçlarıyla, korku ve ümitleriyle, beklenti ve sorunlarıyla her zaman yakından ilgilenir. Bu bakış açısıyla çocuk her zaman Allah'ı kendinden uzaklaştırmaz, o daima kendisinin yanındadır.¹¹⁵

İlk çocukluk yıllarında çocuğun ibadet etme isteği, dua etme şeklinde görülebilir. Çocuklar fantezileri, düşleri dua içerisinde kendilerine yeni açılımlar sağlayarak kullanırlar. Bu da çocuğun gerçek dünya ile iç dünyası arasında bir köprü kurması anlamına gelir.¹¹⁶ Bu dönemde çocukta dua etme şekli çocuğun Allah tasavvurunda¹¹⁷ olduğu gibi ben- merkezci bir yapıdadır. Bu yaşlarda çocukların dua anlayışları belli belirsiz ve yüzeyseldir. Dualarda çoğunlukla kavramlar anlamaksızın ezberlenmiş yapılar olarak okunur. Dua çocuklar için niçin yapıldığı bilinmeyen ama her zaman yapılan bir eylemdir. Çocukta dua kişisel kanaatlerin, heyecanların, beklentilerin, isteklerin ve şikayetlerin Allah'a sunulması olarak algılanır. Allah'a dua etmek, ondan maddi dünya ile ilgili yemek, para, ev, oyuncak ve hediyeler vermesini istemektir.

¹¹³ Köylü, Oruç, *Din Eğitimi*, s. 61.

¹¹⁴ Aslıhan Atık, "Çocukluk Dönemi Din Eğitimine Bilimsel Temelli Bir Yaklaşım Denemesi", *Dini Araştırmalar*, Cilt 22, Sayı 56, (2019), 359-360.

¹¹⁵ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 264.

¹¹⁶ Mehmedoğlu "Erken Çocuklukta Din", 351.

¹¹⁷ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 264.

Çocuğun kendine ezberletilen metinlerle dua etmesi değil, kendi kelime ve cümleleri ile dua etmesi, sanki çok iyi tanıdıkları ve bildikleri bir varlıkla konuşuyormuş gibi samimi bir şekilde dini gelişim göstermelerinde etkilidir.¹¹⁸

Çocukların, Allah’a, inanç esaslarına, ibadetlere ve dini konulara içten bir istekle yönelmelerinde çevresinin önemli etkileri olduğu görülmektedir. Dini inanç ve ibadetlerin çocuklarla birlikte yaşanıldığı bir ailede, dini ilgi, öğrenme ve uygulamaya karşı yöneliş daha erken başlamaktadır.¹¹⁹

1.7. Ahlaki Gelişim

“Ahlak gelişimi, çocukların belli davranışlarını, doğru ya da yanlış olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları sürecidir.” Çocukta ahlak gelişimi çok erken yaşlarda çevresiyle ilk ilişkileri sonucu başlar ve özellikle 3 yaşından itibaren dil gelişimiyle birlikte pekişir. Ahlak gelişimi kişilik gelişiminin bir parçasıdır.¹²⁰ Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden biri olup, toplumsallaşma sürecinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilincin oluşmasıyla ilgilidir. Ahlaki gelişimle birlikte kişinin toplum kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini kontrol altına alabilmesi beklenir.¹²¹ Çocukta ahlak gelişimi denildiğinde ilk akla gelen toplumsal kurallardır. Çocuğun topluma uyum sağlayabilmesi, doğruyla yanlış kavramları kazanabilmesi, hak ve adalet duygusunun yerleşebilmesi, ahlak kurallarına uygun tutum ve davranış gösterebilme anlaşılabilir. Ahlak gelişiminde, bireyin toplumsal değer yargılarını öğrenerek yaşadığı çevreye uyum sağlarken aynı zamanda kendi değer yargıları ve ilkelerini oluşturmasını amaçlamaktadır.¹²²

Ahlak genel olarak ‘herhangi bir durumda “ne yapılmalı, ne yapılmamalı?”, “ele alınan durumla ilgili doğru ve yanlış olan nedir?”, “insanlar ve düşünceler konusunda iyi ve kötü olan nedir?” gibi sorulara yanıt bulmaya çalışır. Bu yönüyle ahlak, insanla

¹¹⁸ Oruç, *Okul Öncesi*, s. 208-209.

¹¹⁹ Dam, “Çocukluk Dönemi”, s. 84-85

¹²⁰ Mehmet Zeki Aydın, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011, s. 41.

¹²¹ Süleyman Abanoz, “3-6 Yaş Arası Çocuğun Dini ve Ahlaki Gelişiminde Etkili Faktörler”, (ed. Mehmet Bayyığıt), *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-1*, s. 97.

¹²² Ayşe Meriç, Arzu Özyürek, “Okul Öncesi Dönem Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 14, (2018), 139.

başlayan devamında toplumu ilgilendiren ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş kurallar bütünüdür denilebilir. O halde ahlakın toplum, ilişkiler, kendilik ve çevre ile ilgili alanlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda ahlakın toplum boyutunu bireyin insan haklarına, hukuka, adalete ve kolektif çabalara saygı göstermesi; diğer birey ve nesnelere sağladıkları fayda için değil kendileri oldukları için değer verme ilişki boyutunu; her bireye tek ve biricik olduğu için değer verme ahlakın kendilik boyutunu gösterir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi ahlaki davranış, çok boyutlu ve farklı kategorileri içine alır. Bu anlamda ahlaki davranışın bilgi, davranış ve duygu boyutu mevcuttur. Birey önce başkalarının haklarına saygı duymayı, yalan söylemenin kötü olduğu gibi ahlaki kuralları öğrenir. Ardından bu kurallara uygun ahlaki davranış sergiler. Sonraki aşamada ise, sergilenen davranışlar kişide mutluluk ve suçluluk duygusu oluşturur. Kötü bir davranışta suçluluk ve vicdan azabı duyulur. İyi ve doğru bir harekette bireye, vicdan huzuru, sevinç veya gurur verir. İdeal ahlaki davranış, bu üç boyutun yaşandığı davranıştır.¹²³

Ahlak değerlerinin kazanılması çocuğun ruhsal ve kişilik gelişimiyle sıkı ilişkilidir. Bu nedenle çocuğun ilk altı yılında bu değerler benliğine siner. Ahlak gelişimi, sonraki dönemlerde daha da pekişerek özümser. Bu açıdan kişilik gelişiminden ayrı bir ahlak gelişimi düşünülemez. Çünkü her ikisini de belirleyen aynı etkenlerdir. Birini olumsuz etkileyen koşullar diğerini bozar. Ahlak kavramı, çocukluktan erişkinliğe giden yolda belli başlı üç basamaktan geçerek biçimlenir. İlk yıllarda çocukta çok ilkel bir ahlak anlayışı vardır. İyi-kötü, doğru-yanlış kavramları henüz belirsizdir. Çocuğa haz veren şey doğru, acı veren şey yanlıştır. Çünkü çocuk kendi güdülerine göre davranan bencil bir yaratıktır. Bu aşamada kural ve engel tanımaz. İstedığının hemen gerçekleşmesini ister. Anne ve babası görmediği sürece her yasağı çiğner, her kuralı bozar. Uslu duruyor ya da kurallara uyuyorsa, bunun tek nedeni ceza alma korkusudur. İkinci basamakta çocuk kurallara uymaya yatkınlık gösterir. Anne ve babasının koyduğu yasaklara önem vermeye başlar ve bununla öğrenir. Bu kurallara ceza korkusuyla değil, gönüllü bir işbirliği ve uyum gösterir. Genellikle 3 yaşından itibaren gelişen bu yeni eğilim kaynağını sevgiden alır. Çocuk, anne ve babasının sevgisini kazanmak ve bu sevgiyi sürdürmek ister. Ayrıca bu

¹²³ Cemil Oruç, “Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi”, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (2010), 38-39.

uyumlu davranışları ödüllendirilmektedir. Bu sevginin sonucu olarak anne ve babasını kendine örnek alır. Onlar gibi davranarak, onların beğenisini kazanarak özelliklerini benimser ve özdeşim yapar. Bir yandan iyi çocuk olmaya çabalarken bir yandan da annesi ve babası gibi bir yetişkin olmaya özenir. Onların iyi-kötü kavramlarını, doğru-yanlış dediklerini, kısacası tüm tutum ve değer yargılarını içine sindirme çabasıdır. Bunun sonucunda kendine özgü bir üstbenlik (vicdan) geliştirir. Davranışlarına kendi yön vermeye çalışırken yanlıştan kaçınmaya başlar. Bencilliğinden sıyrılıp paylaşmaya yönelir. Beklemesini ve isteklerini ertelemeyi öğrenir. Kurallara uyum gösterir. Ailede sevgi ve anlayışı varsa, çocuk sevildiğini ve benimsendiğini hissediyorsa ahlak değerlerini kolay benimser. Hava alır, su içer gibi doğal bir biçimde uygun davranışlar gösterir. Gereksiz baskı ve korkutmalarla eğitilmiyorsa, kendi davranışına yön verebilir, doğruyu yanlıştan ayırabilir. Yeterli sevgiden yoksun ise, tutarsız ve baskıcı bir yöntemle eğitiliyorsa, sonuç uyumsuzlukla, davranış bozukluğuyla ya da kişilik sapmasıyla sonuçlanır. Üçüncü basamakta çocuk “Başkalarının sana yapmalarını istemediğin şeyleri, sen de başkalarına yapma!” aşamasındadır. Bu düzeye erişen bir birey, toplum kurallarına saygılıdır. Daha gerçek ve daha esnek bir ahlak anlayışına erişmiştir. Başkalarını yargılarken hoşgörülü olabilir; kendisini başkalarının yerine koyabilir. Başkalarını hep haksız, kendini hep haklı görmez. Kendini tartabilir, anlaşmazlıklarda kendi hata payını da görebilir. İyi bir yurttaş ve uyumlu bir kişi olmaya gayret gösterir.¹²⁴

Çocuğun, karşılaştığı insanlar ve durumlar karşısında nasıl davranacağını büyük oranda çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve örnek olduğu modeller etkilidir. Ahlak kuralları toplum içinde karşılıklı yarar ve çıkara dayalı olarak yaşamayı sağlayan ortak ilkelerdir. Çocuk belirli bir bilinç ve değerler ile doğmadığından ahlaklı davranışı uygulayabilmesi için öncelikle toplumun neyi yanlış, neyi doğru saydığını mutlaka öğrenmesi gerekir. Başlangıçta çocuk bunu anne-baba ve çocuk ilişkilerinden öğrenir. Büyüdükçe başkalarının duygularını anlama yani empati yeteneği gelişir. Çevresi ile olan ilişkiler geliştikçe diğer insanlara benzer davranışlar geliştirir. Bunun yanı sıra kalıtım yoluyla geçen pek çok özelliğinde kişiliği üzerinde etkisi vardır. Ahlak gelişiminin en üst evresi otonomi kazanmasıdır. Otonomi, bireyin toplum

¹²⁴ Atalay Yörükoğlu, Din-Eğitimi-Ahlak Eğitimi-İnsanlık Eğitimi. *Eğitim ve Bilim*, ss. 6-10, 6(35), s. 6-7.

içerisinde bağımsız olarak doğru karar verebilmesidir. Çocukların düşünce biçimlerini inceleyen zihinsel gelişim kuramı, çocukların doğru ve yanlışla ilişkin yargılarının yaşa bağlı olarak değiştiğini gözlemlemiştir. Aynı şekilde, kuralların yorumlanış şekilleri de yaşa göre değişmektedir.¹²⁵ Buna bağlı olarak zihinsel gelişim kuramı, ahlak gelişiminin belli evreler içinde gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Dört ana dönem ortaya koymuştur.¹²⁶

1. Duygusal devinim dönemi (0-2 yaş)
2. İşlem-öncesi dönem (2-7 yaş)
3. Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)
4. Soyut işlemler dönemi (11 yaş üzeri)

3-4 yaş civarında çocuklar büyük oranda dış dünyayı zihni semboller halinde tasarımıylayabilecek olgunluktadır. Yetişkin ve yaşlıları ile serbestçe etkileşimde bulunabilirler. Ancak bu iletişim ben merkezlidir. Zihinsel olarak kendi üzerlerinde yoğunlaşırlar, başkalarının görüşler açılarını tam kavrayamazlar. Bu dönem duygusal devinim dönemi düşüncesinden daha gelişmiş olmakla birlikte birçok yönden sınırlıdır. Çocuk işlemleri tersine çeviremez, dönüştürme yapamaz, algıları daha çok kendi üzerinde yoğunudur. Bu özellikler somut sınırlı düşünmeye neden olur.¹²⁷

Benmerkezci dönemde çocuk, sistemleşmiş kuralları anlamaya başlar. Fakat yine de çocuk, kendi koyduğu kurallara uymayı seçer. Kazanmak için uğraşmaz. Ona göre kurallar yetişkinler ve Tanrı tarafından konulmuştur. En küçük değişiklik, kural çiğnemek olarak algılanır. Bu evreye “bağımlılık evresi” de denilir. Benmerkezli oyun, tamamen bireysel motor aktivite oyunu ile sosyal işbirliği oyunu arasındaki geçiş aşamasıdır. Kişinin bireylerle ne yapması gerektiğinin bilincinde olmadığı devredir. 2 ile 7 yaş arasındaki bu dönemde çocuk, oyun oynayan daha büyük çocukları gözlemler ve onları taklit etmeye çalışır. Bu oyunda bazı kurallar olduğunun farkındadır ve bu konuda tam bilgisi olmasa da kurallara uyum gösterir. Ancak oyunu sosyal bir aktivite olarak algılayamaz. Bu aşamada çocuklar birbirleriyle uyum içinde görünse de her biri bireysel oyununu oynar. Eğer çocuğun oyun arkadaşı yetişkin ise, oyunun sonunda

¹²⁵ Aral vd., *Çocuk Gelişimi 2*, s. 83-84.

¹²⁶ Meral Çileli, *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*, Ankara: V Yayınları, 1986, s. 25.

¹²⁷ Meral Çileli, *Ahlak Psikolojisi*, s. 26.

çocuk oyunda kazananın kim olduğundan habersiz “kim kazandı” diye sorar. Sonuç olarak, bu evre kısıtlayıcı ahlak kurallarını yüzeysel olarak anladıkları bir evredir.¹²⁸

Çocuğa küçük yaşta verilecek iyi bir eğitim, yaşamı boyunca yanlış olayların içine girmesini önleyecek ve doğruları prensip edinerek, çevresi ile uyumlu yaşamasını sağlayacaktır. İnsanın ahlaki açıdan kendisine, aile fertlerine ve çevresine karşı birtakım sorumlulukları vardır. Bu kişi çocuk da olsa görev ve sorumluluklardan uzak tutulmamalıdır. Bu açıdan ahlaki değerlerin küçük yaşlarda kazandırılması son derece önemlidir.¹²⁹

¹²⁸ Aral vd., *Çocuk Gelişimi 2*, s. 90-91.

¹²⁹ Erdem Çakı, *Beşinci sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Bir Yöntem Olarak Drama Tekniği*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2008, s.24.

İKİNCİ BÖLÜM

4-6 YAŞ DÖNEMİ DEĞERLER EĞİTİMİ: DRAMA VE EĞİTSEL OYUNLAR

Bu bölümde, değer kavramı, değerlerin özellikleri ve değerlerin paydaşları incelenmiştir. Aynı zamanda konumuzun odak noktası olan drama ve eğitsel oyunların önemi, özellikleri ve yararları ele alınmaya çalışılmıştır.

1. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramıyla ilgili Türk Dil Kurumu (TDK)' da “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” gibi çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.¹³⁰

Değer; “İyi insan, iyi dindar, iyi vatandaş, iyi anne baba, iyi öğretmen kimdir ve nasıl olmalıdır?” sorusuna cevap oluşturan niteliklerdir. Değer, insanın kendine ait yeteneklerinin, iyi ve olgun insan olma kapasitesinin açığa çıkmasına katkıda bulunan, hayatı geliştirip yücelten ve kişiliğimizin merkezinde var olan manevi olgudur.¹³¹

Rokeach değerleri, insanların davranışlarına yön veren ve rehberlik eden, kişinin davranışlarını kontrol altında tutan, benlik saygısını geliştiren ve kendisini gerçekleştirmesini sağlayan standartlar olarak tanımlamıştır¹³² Bu bağlamda değerlerin bilişsel, duyuşsal, davranışsal olarak üç boyutu olduğunu söylemiştir. O'na göre bireyin sahip olduğu değerler sayesinde davranışlarını ve tercihlerini gerçekleştirmesi bilişsel boyutu, bir değerın bireyin duygularında hisler oluşturmaları

¹³⁰ Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 24.09.2021).

¹³¹ Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, s.265.

¹³² M. Rokeach, *The nature of human values*. Newyork: Free Pres,1973, aktaran Esra Ömeroğlu, Özkan Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi, s.10.

duygusal boyutu, değerlerin davranışlara rehberlik ve arabuluculuk etmesi yönüyle de davranışsal boyutunu ifade etmektedir.¹³³

Schwartz ise değeri, “bireyin ya da diğer sosyal varlıkların hayatına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önem düzeyleri farklılık gösteren, ilgili durumlar ötesinde arzu edilen amaçlar” şeklinde açıklamıştır.¹³⁴ O’da değer kavramına ilişkin beş temel özellikleri şöyle sıralamıştır: a) Değerler, inançlar ve kavramlardır. b) Değerler, arzu edilen davranışlarla ilgilidir. c) Aşılması gereken özel durumlardır. d) Değerler, seçimlerimize ve davranışlarımıza rehberlik ederler. f) Önem derecelerine göre değerler farklılık gösterirler.¹³⁵

Değerler üzerine araştırma yapan Bilsky ve Schwartz de değerlerin beş temel özelliğinden bahseder.¹³⁶

- 1) Değerler inançlardır.
- 2) Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranışlarıyla ilişkilidirler.
- 3) Değerler özgür eylemler ve durumların üstündedirler.
- 4) Değerler, insanların davranışlarını ve olayların seçilmesini ya da değişmesini yönlendiren standartlardır.
- 5) Değerler, taşıdıkları anlama göre önem dereceleri farklılık gösterir ve bu öneme göre sıralanırlar.

Değerlerin kuşaklara aktarımı sosyal roller aracılığıyla gerçekleştirilir. Nesilden nesile aktarılan değerler, ailede ve sosyal çevrede eğitim yoluyla kazanılır. Değerlerin günün değişen şartlarına göre bir dönüşüme uğraması kaçınılmazdır ancak özünü muhafaza ederek devamlılığını sağlayabilmelidir. Değerlerin bu yönüyle belirginleşen özellikleri paylaşılabılır, ciddiye alınır, coşkularla birlikte bulunur ve nesnelerden soyutlanabilir olmalarıdır.¹³⁷

¹³³ Ömeroğlu, Sapsağlam, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 7-8.

¹³⁴ S., H. Schwartz, “Are there universal aspects in the structure and content of human values?”, *Journal of Social Issues*, Cilt 50, Sayı 4, (1994), 19-45, aktaran Ömeroğlu, Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 7.

¹³⁵ Ömeroğlu, Sapsağlam, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 7-8.

¹³⁶ S. H., Schwartz, W. Bilsky, “Towards a psychological structure of human values”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, (1987), 550-562, aktaran M. Ersin Kuşdil, Çiğdem Kağıtçıbaşı “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikolojisi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 45, (2000), s.60.

¹³⁷ Salih Zeki Genç, *Eğitim Sürecinde Aile, Okul ve Toplum*, Ankara: Pegem Akademi, 2016, s.162-63.

İnsan; dünyayı değiştirebilen, dünyaya egemen olan, kendi değerlerini oluşturabilen bir varlık olarak yaşam çizgisini inandığı değerler üzerine inşa eder. Çevresindeki kişi, nesne ve olaylara kendi oluşturduğu anlam çerçevesinde önem ve değer verir. Olayların iyi ya da doğru olması konusunda yargıya varabilmesini sağlayan temel kavram “değer” olarak ifade edilir. İnsan oluşturduğu bu değerler sayesinde çevresindeki olayları belli bir süzgeçten geçirebilir ve davranışlarına yön verebilir. Bireyin yaşamında yol gösterici prensipler olan değerler, bireyin toplumla bütünleşmesini, toplumla arasında bağ kurmasını ve etkileşimini sağladığı yoldur. İnsanın olmadığı yerde değer anlamı olamaz. Bu yüzden değere değer katan insandır, insanı anlamlı kılanda değerdir.¹³⁸

Değerler bireylerin düşünce yapılarının oluşmasında etkilidir. Birey, değerlerle oluşturduğu düşünce yapısı ile hayatı anlamaya, sosyal çevresindeki olup bitenleri anlamlandırmaya çalışır. Bu açıdan değerler ahlaki, dini, toplumsal, bilimsel, ekonomik, politik ve estetik olarak pek çok alanı içine alır ve bir arada var olurlar. Bu değerler arasında şüphesiz ki en önemlisi ahlaki değerlerdir. Her değer ahlaki değerlerle ilişkili olmalıdır. Ahlaki amaç ve hedefleri taşımayan din, siyaset, ekonomi ve sanat, insanın olgunlaşmasına katkı sağlayamaz.¹³⁹

İnsanın toplumda, diğer insanlarla ve canlılarla bir arada yaşayabilmesi için bir düzene ihtiyacı vardır. Bu düzenin sağlanabilmesi için toplum, insana bazı görev ve sorumluluklar verir. İnsanlar arasında iletişimin ve etkileşimin sağlıklı gerçekleşebilmesi, toplumsal düzenin sağlanabilmesi ve toplumsal kararların verilebilmesi noktasında değerler devreye girer. Bu değerlerle düzenlenen toplumsal yaşam hayatı daha yaşanılabilir kılar. Bu sebeple değerlerin toplumsal yaşamdaki önemi kaçınılmazdır. Birey değerleri kendisi oluşturmaz. Toplum tarafından kendisine sunulur ve bireyin bu değerleri benimsemesi sağlanır. Birey benimsediği bu değerleri değer ölçütü olarak yaşamında kullanır.

Değerler, zaman içinde ve toplumdan topluma değişmektedir. Zaten değişim kaçınılmaz bir durumdur. Yaşam şartlarının ve standartların değişimi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, insan hayatını hızla etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu hızlı

¹³⁸ Halil İbrahim Sağlam, *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile*, Ankara: Pegem Akademi, 2017, s. 1-7.

¹³⁹ Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, s. 285.

değişmelerden değerler de etkilenmektedir. Aynı şekilde insanın yaşama bakış açısı değiştikçe, değerlere yüklediği anlamlarda değişmektedir. Bu değişim bazen değerlerin önemini yitirmesine, bazen de var olan değerlerin yeniden ele alınmasına ve yeniden yapılandırılmasına neden olmaktadır.¹⁴⁰

Değerler eğitimi; temel insani değerleri kazandırmayı, bireyin kendisiyle ve çevresiyle barışık olması, etkili bir eğitim kültürü oluşturmayı, toplumsal düzeni korumayı içine alır. Güçlü bir insan karakteri oluşturmak için nesillere, değerler ve etik konularında eğitim vermek etkili ve doğru bir adımdır.¹⁴¹

Eğitim, önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda bireyi yetiştirmektir. Eğitimle kazandırılacak bilgi, düşünce, duygu ve davranışlar bireyin karakterine de yansiyacaktır. O halde değerler eğitimi için aynı zamanda bir karakter eğitimidir denilebilir. Sağlam karakterli nesiller yetiştirmek değerler eğitiminin en temel amacıdır. Birey sevgiyi, saygıyı, merhameti, paylaşmayı, adaletli davranmayı, eğitim sayesinde öğrenir ve eğitim sayesinde uygular. Eğitim yapılmadan bu davranışların kazanılması çocuktan beklenemez.¹⁴² Formal ve informal olarak verilen değerler eğitimi bireyin ahlak yargısını geliştirir, bireye doğruluk, dürüstlük, adalet gibi genel değerleri kazandırır, sosyal sorumluluk bilincini öğretir.¹⁴³ Eğitimin genel amaçlarından biriside toplumun devamlılığını sağlayabilecek nitelikte değerler üretmesi, mevcut değerlerin korunması, eski ve yeni değerleri bağdaştırmasıdır. Çünkü toplumları bir arada tutacak olan en önemli etmen ortak değerlerimizdir. Toplumların sağlıklı şekilde gelişebilmesi için bu değerlerin toplumsal yaşama katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekir.¹⁴⁴

Her toplum, gelecek nesillerini yetiştirmek için eğitim sistemini kurarken topluma mal olmuş değerlerini referans alır. Eğitimin uzak hedeflerinden başlayarak özel hedeflerine ulaşmaya kadar hedef belirlemede en önemli ölçüt, toplumun sahip olduğu değerlerdir. Bireye kazandırılmak istenen davranışlar bu değerlere göre

¹⁴⁰ Dilek Güzel Candan, Gürkan Ergen, “3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi,” *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, (2014), 135-136

¹⁴¹ Ömeroğlu, Sapsağlam, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 23.

¹⁴² Muhammet Yılmaz, *Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri*, İstanbul: Dem Yayınları, 2014, s. 12-13.

¹⁴³ Ömeroğlu, Sapsağlam, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 25.

¹⁴⁴ Gökhan İzgar, Ömer Beyhan, “Değerler Eğitimi Programının İlköğretim Okulunun 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 29, (2015), 440-441.

belirlenir. Verilecek eğitim de açık ve örtük biçimde toplumsal değerlere göre şekillendirilir. Değerler, eğitime yön veren faktör olduğu gibi kendisi de eğitimin başlı başına konusu olmaktadır. Değerlerin öğrenilmesi sosyal rollerin öğrenilmesi sürecinde devreye girer ve kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla gerçekleşir. Öğretilmek istenen bu değerlerin devamlılığının sağlanabilmesi için yetişkinler ile akran grupları tarafından da desteklenmesi ve onaylanması gerekir. Böylece miras alınan değerleri birey kabul edebilecek ve sürdürebilecektir. Eğer değerler bu toplumsal destek sürecini bireyin üzerinden tamamen çeker veya toplumsal destek zayıflamaya başlarsa değerler yok olmaya veya etkisiz kalmaya başlar. Bu da değerler sisteminin çöküşü anlamına gelir.¹⁴⁵

Günümüzde pek çok ülkede ve toplumumuzda insani değerlerde ciddi aşınmalar meydana geldiği aşikardır. Bu olumsuz süreç, insanlık ailesini tehdit edecek boyutlara ulaşmış durumdadır. İnsanlar her türlü değerden uzaklaştıkça insanlığını da kaybetmeye başlar. Yaşanan bu gidişatı düzetmek için tüm dünya bir arayış içerisinde. Bu arayış eğitim basamaklarında uygulanmak üzere “değerler eğitimi” ile ifade edilen yeni bir eğitim modelini ortaya çıkarmıştır. Bireyin, günümüzde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda etkili ve verimli ilişkiler kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun çözümler üretebilmesi için değerler eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla, değerler eğitimi; insanı insan yapan bütün etkinliklerini amacına uygun olarak gerçekleştirecek duruma gelmelerinde yardımcı olmaktır. Doğru düşünmenin, doğru değerlendirmenin, doğru eylem ve tutum içinde olduğunun farkında olabilmesine katkıda bulunmaktır.¹⁴⁶

Öncelikle değer eğitimde bireylere kazandırılacak değerlerin neler olduğu ve bu değerlerin davranışa dönüştürülebilmesi için hangi yöntemin takip edileceği başlıca tartışılması gereken konudur. Çocukların eğitiminde etkili olan anne-baba, öğretmen, yönetici ve diğer kişilerin üstleneceği görevlerin yeniden belirlenmesi gerekecektir. Bu doğrultuda, değer eğitimi verilecek hedef kitlenin özellikleri iyi bilinmeli, değerleri benimsemeleri ve yaşamaları için uygun ortamlar sağlanmalı, kitle iletişim araçları bu konuda verimli kullanılmalı, aileyi temel alan bir eğitim sistemi gözetilmeli, aile, okul

¹⁴⁵ Recep Kaymakcan, Hasan Meydan, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 21, (2011), 30.

¹⁴⁶ Genç, *Aile Okul ve Toplum*, s. 169.

ve toplum arasında sağlam ilişkilerin kurulması için çalışılmalıdır. Bu çalışmalar değerler eğitimindeki başarının artışına etki sağlar.¹⁴⁷

2. DEĞERLER EĞİTİMİ PAYDAŞLARI

Çocuklar için günlük hayatta birçok uyarıcının etkin olduğu günümüzde, çocukların istenilen yönde olumlu davranışlar kazanmaları ve değerleri edinmeleri de zorlaşmıştır. Değerler eğitiminde, teknolojik gelişmeler ve aile yapısındaki değişim ailenin çocuk üzerindeki etkililiğinin azalmasına neden olmaktadır. Bu durumda değerler eğitimi yapan formal ve informal eğitim kurumlarının önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda, değerler eğitimi paydaşları olarak okulda ve 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında değerler eğitimi incelenmiştir.

2.1. Okulda Değerler Eğitimi

Eğitim, bireyi sosyal hayata hazırlayan süreçler bütünüdür. Sosyal hayatın belirleyici unsuru, toplumun sahip olduğu kültürel değerleridir. İnsanlar her zaman bir arada daha iyi yaşamanın ve daha iyi ilişkiler kurmanın arayışı içerisinde olmuşlardır. “Nasıl bir insan?”, “Nasıl bir toplum?”, “Nasıl bir dünya?” sorularına aranan cevaplar toplumların değerler sistemini oluşturmuştur. Varlıklarını devam ettirmek isteyen toplumlar, bu değerler sistemini bireylere kazandırma düşüncesi içerisinde olmuşlar ve yeni neslin davranışlarına şekil vermeye çalışmışlardır.¹⁴⁸ Kazandırılmak istenen insani değerler ahlak eğitimi, değerler eğitimi ve karakter eğitimi gibi isimlerle anılmıştır. Hangi isimlerle anılırsa anılsın yeni nesillere kazandırılmak istenen değerlere, içinde bulunduğumuz çağda her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle formal ya da informal eğitimde yeni neslin değer, tutum ve davranışlarını kasıtlı uygulamalarla etkilemesi beklenmektedir.¹⁴⁹

Çocuğun karşılaştığı ilk resmi kurum olan okul, çocuklara bilgi ve beceri öğretme merkez olarak görülmektedir. Oysa toplumsal bir kurum olarak okulun işlevlerinden biri de eğitim programları aracılığıyla sosyal, kültürel ve toplumsal değerlerin

¹⁴⁷ Genç, *Aile Okul ve Toplum*, s. 170.

¹⁴⁸ Halil, Ekşi, Ahmet, Katılmış, *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016, s. 51-52.

¹⁴⁹ Ekşi, Katılmış, *Değerler Eğitimi*, s. İV.

çocuklara aktarılmasını sağlamaktır.¹⁵⁰ Bu amaçla okullarda örtük veya açık programlarla değerler eğitime yer verilmektedir. Okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri çocuklarda sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise, her çocuğu hem ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak, hem de iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmalarını sağlamak için gerekli donanımları kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir.¹⁵¹

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan hızlı değişim genç insanlara toplumsal kültür ve insani değerleri sunmada ailelerin ve rol modellerin fonksiyonunu gittikçe azaltmaktadır. Geçmişte geleneksel kurumlar bu sorumlulukları yüklenabiliyorken artık büyük oranda bu sorumluluk okullara kalmıştır. Geniş aileden çekirdek aileye geçiş, kadının iş yaşamına katılması, bilginin sürekli genişlemesi genç insanların yetiştirilmesi konusunda belli bir formasyon gerektirir.¹⁵²

Bu durumda değerler eğitiminde okulun iki önemli rolü ortaya çıkmaktadır. Birincisi, çocukların aile ortamında, arkadaş guruplarında ve medyada kazandıkları değerlerin okul ortamında, öğretmenler tarafından kontrol edilmesidir. İkincisi ise, toplumun sahip olduğu değerleri çocuklara kazandırarak toplumun kalkınmasını ve devamını sağlamaktır. Değerlerden yoksun bir birey hem kendine hem de diğer kişilere zarar verici eylemlerde bulunabilir. Bu yüzden değerler eğitiminin, eğitim sistemi içinde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.¹⁵³

Karakteri oluşturan değerler, insanda doğuştan var olmaz. Bireyin nasıl bir insan olacağı dünyaya geldikten sonraki yaşam tecrübesine ve alacağı eğitime bağlıdır. Kazanacağı bu tecrübe onu iyi bir insan ya da kötü bir insan olmaya yöneltecektir. Bu yüzden okullarda verilecek doğru ve bilinçli bir değerler eğitimi hayati bir önem taşımaktadır. Değerler eğitimi yaşam boyu sürecek bir projedir. Bu nedenle okulların ana hedefi, çocuklara hayatlarında ahlaki bakış açısı kazandırmak olmalıdır. Bu

¹⁵⁰ Ömeroğlu, Sapsağlam, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, s. 66-67.

¹⁵¹ Ahmet Nalçacı, “Değerler Eğitiminde: Aile, Çevre ve Okul”, (ed: Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), *Karakter ve Değer Eğitimi Farklı Bakışlar-Örnek Etkinlikler*, Ankara: Pegem Akademi, 2019, s. 199.

¹⁵² Kaymakcan, Meydan, “Değerler Eğitimi,” 32.

¹⁵³ Genç, *Aile Okul ve Toplum*, s. 171.

amaçla örnek yaşam öyküleriyle öğrencilere, hayat boyu devam edecek etik düşünme becerileri kazandırılabilir.¹⁵⁴

2.2. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi

Kur'an kursları, "Allah'ın insanlığa gönderdiği son ilahi kitap olan Kur'an-ı Kerim'i okumak, anlamak ve ona uygun bir hayat yaşamak isteyen Müslümanların Kur'an eğitim ve öğretimine yönelik geliştirdikleri önemli kurumlardan biridir. Kur'an kursları, muhataplarına Kur'an-ı Kerim ve temel dini bilgiler öğretimi yanında, milli birlik ve beraberlik bilincinin geliştirilmesi, sevgi, saygı ve dostluk bağlarının güçlendirilmesi, vatan, millet, bayrak, şehitlik, gazilik gibi milli ve manevi değerlerin özümsetilmesi, bir arada yaşama ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesi gibi değerlerin kazandırılmasını amaç edinmiş yaygın din eğitimi merkezleridir."¹⁵⁵

Diyanet İşleri Başkanlığınca Kur'an kurslarında gerçekleştirilen önemli yaygın din eğitimi faaliyetlerinden biri de din eğitiminde yaş sınırının kaldırılmasıyla birlikte, toplumdan gelen talepler doğrultusunda uygulanmasına başlanan ve değerler eğitimi esas alan 'Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'dur. Diyanet İşleri Başkanlığı bu sınırın ortadan kalkması ile 2013-2014 yılında pilot uygulama olarak 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının açılışını gerçekleştirerek hizmet çeşitliliğinde önemli bir yenilik gerçekleştirmiştir.¹⁵⁶

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programında hedefin ne olduğuna ilişkin giriş başlığında aşağıdaki ifadeler yer verilmektedir:¹⁵⁷

"Söz konusu programla; çocukların kendi seviyelerinde sevgi, saygı, yardımlaşma, iyilik, adalet, sorumluluk, doğruluk ve sabır gibi İslam dininin temel değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmeleri yanında dinimizin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak kendi seviyelerinde tanımaları hedeflenmektedir."

¹⁵⁴ Hanide Parlar vd., "Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlilik İnancı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" *Journal of Values Education*, Cilt 8, Sayı 19, (2010), 179.

¹⁵⁵ *Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 5.

Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) 2018.pdf (diyanet.gov.tr) (erişim tarihi: 6.09. 2021)

¹⁵⁶ Bkz. *Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*.

¹⁵⁷ *Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, s. 6-7.

Programın genel amaçları bağılığı altında Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve ilkelerine uygun olarak çocukların kendi seviyelerine uygun olarak;

1. *İslam dininin değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini,*
2. *Kazanacakları değerleri gündelik hayatta kullanmalarını,*
3. *İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak tanımalarını,*
4. *Allah'ı sevgi temelinde tanımalarını ve yaratılıştaki düzeni fark etmelerini,*
5. *Peygamber Efendimizin kişiliğini ve karakterini tanımalarını, sevmelerini ve model almalarını,*
6. *Sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerini,*
7. *İyi alışkanlıklar kazanmalarının yanı sıra beden, zihin ve duyu gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte öğrenim görmelerini sağlayacak uygun bir ortam sunmayı amaçlamaktadır.*

Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) bazı temel ilkeler belirlemiştir. Bu ilkelerden konumuz olan çocukların gelişim özelliklerine ve değerler eğitimine ait maddeler şunlardır:¹⁵⁸

1. *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) eğitim süreci, tüm unsurlarıyla çocukların ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklarına uygun etkinliklerle yürütülmelidir.*
2. *Programda çocukların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun eğitim ortamları hazırlanmalıdır.*
3. *Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının yanı sıra çevrenin ve kursun imkânları da göz önünde bulundurulmalıdır.*
4. *Çocuklar sınıfa geldiğinde güler yüzle karşılanmalıdır.*
5. *Her çocuk kursa başladığında gözlemlenmeli ve hazırbulunuşluk seviyeleri ile ön bilgileri değerlendirilmelidir.*
6. *Eğitim sürecinde, çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesini sağlayacak uygun fırsatlar tanınmalıdır.*
7. *Verilen eğitimle çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma vb. duyu ve davranışları geliştirilmelidir.*
8. *Eğitim sürecinde çocukların kendilerine saygı ve güven duyması sağlanmalı, öz denetim kazandırılmalıdır.*
9. *Oyun, bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Bu sebeple programda yer verilen etkinliklerde oyun mümkün olduğunca kullanılmalıdır.*

¹⁵⁸ Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), s. .8-9.

10. Oyunun bir araç olarak kullanıldığı unutulmamalı, her oyunda değerler eğitime yönelik bir kazanım bulunmasına dikkat edilmelidir.

11. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici baskıcı bir tutum yerine demokratik, hoşgörülü, çocuğa önemsendiğini belirten, çocuğun kendini ifade edebileceği ve kişilik gelişimini destekleyici bir tutum sergilenmelidir.

12. Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.

13. Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi, tanıması ve duygularını uygun şekilde ifade etmeleri desteklenmelidir.

14. Çocukların hayal güçleri, keşfedici ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade edici davranışları geliştirilmelidir.

15. Erken çocukluk dönemi değerler eğitiminin Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğretmekten önce, çocukta dini bir etki bırakma ve dini duygunun gelişmesine katkı sağlamayı amaçladığı hususu daima göz önünde bulundurulmalıdır.

“4-6 yaş Kuran kursu öğretim programında doğrudan öğrenme-öğretme süreci şeklinde bir başlık yer almasa da programın temel yaklaşımı ve ilkeleri başlıkları ile kazanım tablosunda yer alan açıklamalar kısmında öğrenme-öğretme sürecine ilişkin bilgiler mevcuttur. Bu çerçevede öğretim sürecinde bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması, öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılması, gelişim alanlarının dikkate alınması gibi temel ilkelere referans yapılmaktadır. Etkinlik ve oyun ağırlıklı bir öğrenme-öğretme sürecinin oluşturulması istenmektedir. Ayrıca eğitim sürecinde anlatım ve soru-cevap yanında drama, örnek olay, kavram haritaları, tartışma, gösterip yaptırma gibi çocukların yaparak-yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak yöntem ve tekniklerin kullanılması, çocukların bireysel farklılıklarına dikkat edilmesi ve biktırıcı olunmaması gibi önerilerde bulunmaktadır.”¹⁵⁹

Bu program çerçevesinde 4-6 yaş grubu öğrencilere yönelik “Kur'an Kursları Öğretici Kitabı ile Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı” hazırlanmıştır. Öğretici kitaplarının her birinde; 4-6 Yaş Çocuklarda Gelişim Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitimlerinde Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler, Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci, 4-6 Yaş Grubu Çocukların Din Eğitimi ve Programda Görev Alacak Öğreticilerin Dikkat Edeceği Hususlar başlıkları altında bilgilerin yer aldığı bölümler hazırlanmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Recep Kaymakcan, *Türkiye’de Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi Raporu*, s:.

¹⁶⁰ Bkz. *Kuran Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*.

Bu kurlarda öğretim programı Dini bilgiler ve Kur'an-ı Kerim olarak iki öğrenme alanından oluşmaktadır. Birinci kitapta Dini Bilgiler-1 kısmında sevgi ve merhamet, saygı, görev ve sorumluluk, adalet, yardımlaşma ve paylaşma, sabır, güvenilirlik ve doğruluk, iyilik, dua şükür ve özür dileme başlıklarını taşıyan dokuz değere ait üniteler yer almaktadır. İkinci kitap Dini Bilgiler-2 içindeki üniteler ise; Allah'ı seviyorum, Peygamberimi seviyorum, Dinimi seviyorum, Dinimi seviyorum, Kitabımı seviyorum, Kâinatı seviyorum, İnsanları seviyorum, Vatanımı seviyorum, Bayramlarımızı seviyorum ünitelerinden oluşmaktadır. Bu bölümde milli ve manevi değerlere yer verildiği görülmektedir. Her ünitenin başında öğretilmek istenen değere yönelik kazanımlar yer almaktadır.¹⁶¹

2018 yılında söz konusu program; “içeriğe yönelik eleştiriler başta olmak üzere gelişen ve değişen sosyo-kültürel şartlar, uygulamadan gelen geri bildirimler, muhatap kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri, mevcut programın konu ve kazanımları göz önünde bulundurularak birim uzmanları ve alan uzmanı akademisyenlerden oluşan komisyonun çalışması sonrası güncellenmiştir.”¹⁶²

3. DRAMA

3.1. Drama ve Önemi

Çağımızda bilim ve teknolojinin çok hızlı gelişimi eğitimin hammaddesi olan insanı “bu çağa uygun nitelikli insana nasıl dönüştürürüz?” sorularıyla karşı karşıya bırakmıştır. Çağın şartlarına uyum sağlayabilmek için ülkelerin, eğitim kurumlarını yeni durumlara göre planlaması ve programlaması gerekmektedir. Çağdaş, kişilik sahibi, demokratik, hayatı sorgulayan, kendini ifade edebilen, devamlı üretim halinde ve kendine güvenen bireyleri yetiştirebilmek için eğitim sistemlerini yeniden düzenlemelidir. Drama, bu özellikleri öğrencilere kazandıran bir bilim ve sanat olarak eğitimde yerini almaya başlamıştır.¹⁶³

Çocukların yaşadığı dünyayı algılayıp anlamlandırabilmeleri, kendilerini tanıma ve başkalarıyla iletişime, etkileşime geçecekleri ortamları ve olanakları onlara

¹⁶¹ Bkz. *Kuran Kursları Öğretici Kitabı-2 (4-6 Yaş Grubu)*.

¹⁶² *Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, s. 6.

¹⁶³ Necmettin Karakaya, “İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama,” *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 1, (2007), 104.

sunmakla mümkündür. Günümüzde bu bakımdan sağlanan olanaklar kısıtlıdır. Çocuğun içinde bulunduğu çevre ile kurduğu iletişimde öğretmen, kitap, kitle iletişim araçları arada bir araç olarak bulunmaktadır. Bu araçlar öğrenmeyi bilişsel alanda gerçekleştirmektedir. Çocuğun duyuşsal alanı, düşünsel ve bilişsel dünyasını birbirinden ayırmaktadır. Oysa öğrenme süreçlerine çocuğun yaşantılarını katarak yani çocuğun yaparak yaşayarak, düşünerek, duygularını devreye sokabileceği ortamı hazırlamak ile etkili bir eğitim sağlanabilir.¹⁶⁴

Drama, Yunanca “dran” kelimesinden türemiştir. Dran, yapmak, etmek, eylemek anlamlarına gelmektedir. Drama ise, tiyatro bilimi çerçevesi içinde özetlenmiş, soyutlanmış eylem durumları anlamını taşımaktadır. Türkçe sözlükte ise drama, sahnede oynanmak üzere konuşmalı olarak yazılmış karşıt oluşların çatışmasıyla gelişen oyun olarak tanımlanmaktadır.¹⁶⁵ Bir başka tanıma göre drama, çocukların grup içerisinde kendi yaşantılarından yola çıkarak, durum ve olayları dramatik oyunlar yoluyla çeşitli materyaller kullanarak canlandırmasıdır.¹⁶⁶

Drama, kültür sanat ya da eğitimde herhangi bir içeriği katılımcıların gönüllülüğü ile oluşan bir grup eşliğinde ve grup üyelerinin kendi yaşantılarının etkisiyle, doğaçlama, rol oynama, fotoğraf karesi, donuk imge gibi tekniklerle ve çocuk oyunlarının özelliklerini de katarak oynuyormuş gibi süreç içinde canlandırılmasıdır.¹⁶⁷

Günümüz de yapılan drama tanımları şöyle sıralanabilir:¹⁶⁸

- Drama, doğrudan doğruya yaşamaktır.
- Bir ya da birden çok insanın bir yaşam durumunu tiyatral süreç içinde yeniden üretmektir.
- Drama eğitimde, amaçlı bir etkinliktir.
- Drama da aktif olarak katılım söz konusudur.

¹⁶⁴ İnci San, “Eğitimde Yaratıcı Drama,” (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 58-59.

¹⁶⁵ Nihat Çalışkan, Engin Karadağ, *Eğitimde Drama Teorik Temelleri ve Uygulama Örnekleri*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2014, s. 39.

¹⁶⁶ Abdülhamit Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri”, (ed. Serpil Pekdoğan), *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Eğiten Kitap, 2016, s. 52.

¹⁶⁷ H. Ömer Adıgüzel, “Yaratıcı Dramanın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 229.

¹⁶⁸ H. Ömer Adıgüzel, “Yaratıcı Dramayı Tanımlayabilmek”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 45-49.

•Drama, bir liderin tasarladığı ve kendisinin de içinde yer alabildiği bir etkinliktir.

•Drama, grup tarafından gerçekleştirilen oyunlardır.

•Drama, bir öğrenme yöntemidir.

•Drama, yaşamsal durumdur.

•Bir uzman eşliğinde, oyunsu süreçler içinde ve yaşam durumlarındaki dramatik anların, grup içi etkileşimle oluşturulmasıdır.

•Drama, gerçek dünya ile kurgusal dünyanın etkileşiminden örülüdür.

•Drama olayları, olguları, yaşantıları ve bilgileri yeniden yapılandıran bir eylemdir.

•Drama temelini çocuk oyunlarından alan, tiyatro tekniklerinden yararlandığı, grubun özelliklerine ve amacına göre planlanan, kişinin bedenini kontrol etmesini, hayal gücünü, yaratıcılığını geliştiren, kendini tanımasını sağlayan bir süreçtir.

•Drama, öğrenmeyi eyleme geçirmektir.

•Drama, yaşamın provasıdır.

•Drama, yaşayarak öğrenmedir.

•Drama, çocuğun gelişim dönemlerine oyunla katkıda bulunmaktadır.

“Drama nedir?” sorusuna verilebilecek daha pek çok cevap bulunmaktadır. Genelde yaratıcı drama olarak adlandırılrsa da “informal drama, eğitsel drama” şeklinde de kullanılmaktadır.¹⁶⁹ Kavramın Türkçede yaygın olarak kullanımı yaratıcı drama ile eğitimde dramanın birleşiminden oluşan “eğitimde yaratıcı drama” şeklindedir. Drama, yaratıcı drama, eğitici drama, eğitimde drama ve eğitsel drama özünde birbirinden çok farklı kavramlar değildir.¹⁷⁰

Drama, başlı başına bir alan olabildiği gibi, bir disiplin ve öğretim yöntemidir. Öğretim yöntemi olarak dramanın kullanımı yeni değildir. Tarih sürecinde hem drama hem de tiyatro uzun zamandır eğitim ve öğretimde etkili bir yöntem olarak var olmuştur. Öğretim yöntemi olarak bakıldığında drama, her öğrenciye eşit katılım

¹⁶⁹ Esra Ömeroğlu, “Okul Öncesi Öğretmenin Niteliğinin Gelişmesinde Yaratıcı Drama Eğitiminin Rolü”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 92.

¹⁷⁰ H. Ömer Adıgüzel, *Eğitimde Yaratıcı Drama*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları, 2018, s. 81.

fırsatı verebilecek etkili bir yöntemdir.¹⁷¹ Eğitimde sistemli ve devamlı drama çalışmalarına yer vermek, öğrenciye yaratma, keşfetme, problem çözmeye yönelik soru sorabilme ve değerlendirme becerilerini kazandırır. Bütün öğrencilerin katılımına olanak sağlayan drama, çocukların deneyim kazanmasına imkân sunar ve kişiyi cesaretlendirir.¹⁷² Bu bağlamda eğitimde drama, yaşantılara dayalı öğrenme, hareket yoluyla öğrenme, aktif öğrenme, etkileşim yoluyla öğrenme, sosyal öğrenme, tartışarak öğrenme, keşfederek öğrenme, duygusal öğrenme, işbirliği kurarak öğrenme, kavram öğrenme türlerini bir arada sunan bir tekniktir.¹⁷³

Günümüzde eğitim anlayışı, öğretmenin öğrenmeye rehberlik ettiği süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte öğretmen, çocukların gelişim özellikleri, ilgi alanları, istek, yetenek ve gereksinimlerini dikkate alarak, onlara; bilgiyi keşfeden, anlamlandıran, uygulayan, neden sonuç ilişkileri kurabilen, problem çözme becerilerini geliştirici, iyi bir gözlemci, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen, birlikte çalışmayı seven, yaratıcı ve estetik bir bakış açısı kazandırma hedefinde olmalıdır. Bu yöntemle çocukların farklı yetenekleri keşfedilmiş olur. Bu anlamda drama, güçlü ve geçerli bir alternatif olarak eğitimde yerini almaktadır.¹⁷⁴

En genel haliyle drama eğitimde, “temel kuralları önceden lider tarafından belirlenmiş, grup içerisinde gerçekleştirilen bazen bir lider/öğretmen tarafından bazen de öğrenciler tarafından başlatılan, esnek yapıda olduğu için çocuklar tarafından grup oyunu gibi algılanan etkinlikler bütünü” olarak tanımlanabilir.¹⁷⁵

Drama eğitimde, bireyin iletişim kurma ve karar verme becerilerinin gelişimine yardımcı olur, arkadaşlarına karşı duyarlılık kazanmasını sağlar. Yaşayarak öğrenmeyi temel alan bir öğretim yöntemidir. Katılımcılara eşit katılım imkânı sunar. Katılımcıların hem izleyici hem de oynayan olması önemlidir. Bu şekilde öğrenci

¹⁷¹ Ayşegül Oğuz, “Drama,” (ed. Tolga Erdoğan), *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 1.

¹⁷² Mübeccel Gönen, “Çocuk Eğitiminde Drama Yönteminin Kullanılması,” (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 20002, s. 34.

¹⁷³ Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama Kuramsal Temellerle Uygulama Teknikleri ve Örnekleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016, s. 35.

¹⁷⁴ Esra Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 22.

¹⁷⁵ Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama”, s. 55.

özgüven kazanacak ve kendini daha rahat ifade edebilecektir. Drama çalışmalarında görüşlerin paylaşılması da çok önemlidir.¹⁷⁶

Günümüzde çağdaş insanı yetiştirmede, drama yöntemi daha etkili ve daha kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek; öğrenenin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerine göre kendini gerçekleştirmesine olanak sağlamak için bir öğretim yöntemi olarak eğitim sistemi içinde kendisine yer aramaktadır.¹⁷⁷ Oyunlarla geliştirilen bir etkinlik olan drama bu özelliği ile eğitimin bir parçasıdır. Eğitici drama çalışmaları, örgün eğitimin her basamağında, yaygın eğitimde, bir öğretim yöntemi olarak giderek yaygınlaşmaktadır.¹⁷⁸ Bu bilgiler doğrultusunda eğitimde dramanın çocuklara kazandırdıkları şöyle sıralanabilir:¹⁷⁹

- Özgüven kazanmasını sağlar.
- Bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal-duygusal gelişimine ve dilin doğru kullanımına katkıda bulunur.
- Kendisini başkasının yerine koyarak çok yönlü bakabilmeyi sağlar.
- İşbirliği, dayanışma ve paylaşma duygusunu geliştirir.
- Kendini özgün olarak ifade edebilir.
- Öğrendiklerini kalıcı hale getirir.
- Değişik yaşantıları tanır.
- Eğitim ve öğretimde aktif rol alır.
- Sorumluluk duygusu kazandır.
- Kendini ve vücudunu tanıyarak, nerde nasıl kullanacağını öğrenir.
- Çevresini tanımasını ve anlamlandırmayı öğretir.
- Yaşamı çok yönlü algılar.
- Araştırma istek ve duygusunu geliştirir.
- Farklı görüş açlarına sahip olurken, farklı görüşlere de saygı duymasını öğrenir.

MEB'in okul öncesi eğitim programında drama, *“çocukların bir grup içerisinde durum veya olayları kendi yaşantılarından yola çıkıp materyaller kullanarak, dramatik formlar yoluyla canlandırmalarıdır.*

¹⁷⁶ Ayşegül Oğuz, “Drama”, s. 14.

¹⁷⁷ Ruken Akar, “Eğitimde Alternatif Bir Öğretim Yöntemi,” (ed: H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s.190.

¹⁷⁸ Tülay Üstündağ, *Yaratıcı Drama Öğretmenin Günlüğü*, Ankara: Pegem Akademi, 2016, s. 23.

¹⁷⁹ Mübeccel Gönen, Nursel Uyar Dalkılıç, *Çocuk Eğitiminde Yaratıcı Drama*, Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 30.

Okul öncesinde drama; çocuğun yaparak yaşayarak öğrenmesini amaçlayan, bütün gelişimlerini destekleyen, daha önceden belirlenmiş amaçları olan, olayları sözel veya sözel olmayan iletişim yöntemleriyle ifade etmeye dayalı, içinde canlandırmaların olduğu bir etkinliktir” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁸⁰

Birçok kaynakta okul öncesi dönem 3-6 yaş olarak tanımlanmaktadır. 3 yaşından ilkökul eğitim dönemine kadar çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri dikkate alınarak, sağlıklı bir şekilde hem fiziksel ve zihinsel hem de sosyal, duygusal ve dil yönünden gelişimlerini sağladıkları dönemdir. Bu nedenle, güven duygusu ve sevgi ile kişilik temelleri atılmalı ve çocukların özgün yönleri ortaya çıkartılmalıdır. Okul öncesi dönemde çocuklar zihinsel, sosyal, duygusal, dil ve motor gelişimlerinin büyük bir kısmını tamamlamaktadırlar. Bu sebeple okul öncesi dönemde verilecek eğitimde yapmaya ve yaşamaya dayalı etkinliklere yer verilmesi gerekir. Bilgi aktarımdan çok, öğrenmeye ilgi uyandıracak, kendilerini her şekilde ifade etme olanağının sunulduğu, yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri ve öz güvenlerini destekleyen eğitim ortamları sunulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, çocuğun temel ihtiyaçlarından birisi oyundur. Oyun çocuğun en doğal dilidir. Oyunlarla geliştirilmiş olan drama okul öncesi eğitim döneminde önemli bir yere sahiptir.¹⁸¹

Okul öncesi dönemde çocukların yaratıcılıkları kuvvetlidir ve hayal dünyası olağanüstüdür. Bu yaştaki çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade etme ihtiyacı duyarlar. Bu dönemde yazılı anlatım olanağına sahip olmayan çocuklar kelime hazneleriyle de kendilerini sözlü olarak ifade etmede yetersiz kalmaktadırlar. Bunun için, okul öncesi dönemde çocukların kendilerini ifade edebilecekleri farklı seçenekleri içinde barındıran ortamların sağlanması gerekir. Bu açıdan drama etkinlikleri sistemli ve bilinçli planlanırsa, uygun yöntemler seçilirse, çocukların zengin iç dünyalarını yansıtabilecekleri bir ortama dönüşebilir.¹⁸²

Dramada öğrenme yaşantıya dayalı olarak gerçekleştiği için çocuğun oyundan hareketle öğrenme ihtiyacını da karşılamaktadır. Bu açıdan da drama eğitimde önemli bir yere sahiptir. Drama etkinliklerinde amaç öğrenme süreci içerisinde olan çocuğu bu süre boyunca etkin kılmak, öğrenirken aynı zamanda neşeli vakit geçirmesini

¹⁸⁰MEB Okul Öncesi Eğitim Programı, Ankara, 2013, <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> (erişim tarihi: 26.01.2019).

¹⁸¹ Ümit Arslan, “Okul Öncesi Eğitimi ve Drama”, (ed. Tolga Erdoğan), *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 163.

¹⁸² Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 91.

sağlamak ve öğretilenlerin kalıcılığını artırmaktır. Okul öncesi eğitimde drama etkinlikleri genellikle dört yaşlarında 10-15 dakika, beş yaşlarında 20-25 dakika, altı yaşlarında ise 30-40 dakika ile sınırlandırılması verimlilik açısından önemlidir. Dört yaşında basit ısınma ve rol oyunları ile basit doğaçlamalar canlandırabilirler, beş-altı yaşlarında ise zaman zaman yetişkinlerin doğaçlamalarına yakın oyunlar ortaya çıkarabilirler.¹⁸³

Dramada çocuk, oyun oynadığının bilincindedir. Bundan haz duyar. Dramanın okul öncesi ve ilköğretimde en önemli işlevi, eğlenme ve mutluluk duygusudur. Drama çocukları neşelendirmeli, çocuklarda umut ve iyimserlik duyguları yaratmalıdır. Drama yaşantısaldır. Öğretmen de çocuklarla birlikte neşeli drama yaşantılarına sahip olabilir. Ayrıca öğretmen de çocukların şaşırtıcı, özgün ve yaratıcı düşüncelerinden yararlanabilir. Drama, çocuğun kendi dünyası ve kişiliği hakkında ipuçları verir. Çocuklar, drama ve doğaçlamalarda içten ve doğaldırlar. Dramada temel ölçüt, çocuğun oynama, canlandırma ve rol alma da istekli olmasıdır. İsteksiz çocuklar zorlanmamalıdır. Sessizce izleyerek de dramaya katılabilirler.¹⁸⁴

Hangi kademede olursa olsun eğitimin belirlediği temel amaçlardan birisi de çocuğun bir birey ve toplumun bir üyesi konumunda maksimum düzeyde gelişme göstermesidir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için dramada bazı eğitsel amaçlar belirlenmiştir. Gelişimin çok hızlı bir değişim kaydettiği okul öncesi dönemde çağdaş eğitimin belirlediği hedefler içinde dramanın hedefleri şöyle sıralanabilir:¹⁸⁵

- Çocukta güven duygusu ve karar verme becerisini geliştirme,
- Kendini tanımasına yardımcı olma,
- Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama,
- İşbirliği yapabilme becerisini kazandırma,
- Yeni deneyimler kazandırma ve kullanma olanağı oluşturma,
- Kalıcı davranış değişikliği,
- Toplumsal değerlerin gelişimi,

¹⁸³ Arslan, Okul Öncesi Eğitimi ve Drama”,164-165.

¹⁸⁴ Ayşe Okvuran, “Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Drama”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayınları, 2010, s. 315-316.

¹⁸⁵ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 26-28.

- İnsanların benzer ve farklılıklarına dikkat ederek, hoşgörülü yaklaşabilmesini sağlama,

- Sorumluluk duygusunu kazandırma,

- Çevresine duyarlılık kazandırma,

- Dil ve iletişim becerileri,

- Hayal gücünü geliştirme,

- Gözlem yapabilme becerisini kazandırarak, çevresindeki olgu ve olayları daha iyi anlamlandırmasını sağlama,

- Problem çözme becerilerini geliştirme,

- Soyut kavramları somut yaşantılara dönüştürerek algılama becerilerini geliştirme

- Olaylar arasında bağlantı kurabilmesini sağlama.

3.2. Özellikleri

Drama, kendi bileşenleri, öğeleri olan bir sanat ve eğitim dalıdır.¹⁸⁶ Drama süreci hem eğitici drama hem de yaratıcı drama için geçerli olan yani dramanın olmazsa olmazları diyebileceğimiz drama lideri/ öğretmeni, grup/katılımcılar, mekân, konu/düşünce öğelerinden oluşur.¹⁸⁷

Drama Lideri/Öğretmeni

Drama uygulamalarında katılımcılara rehberlik edecek ve süreci yönlendirecek kişidir. Öğretmen, yönetici, yönlendirici en çokta drama lideri olarak adlandırılan kişi drama sürecinin en temel öğesidir. Lider, her şeyden önce iletişime açık istekli ve hazır olmalıdır. Drama lider, drama ve oyun tekniklerini iyi bilmeli, tiyatrunun tekniğinden yararlanabilmeli, yaratıcı nitelikleri taşıyabilmelidir. Dramayı tasarlayan, sunan, değerlendiren ve yeniden uygulayacak olan liderdir.¹⁸⁸ Lider, bir grupla çalışmaya başlamadan önce, hedeflerini, içeriğini, yöntemlerini belirlemiş ve değerlendirmesini planlamış, buna göre kullanacağı malzeme, araç ve gereçlerini ayarlamış, uygulamanın süresini belirlemiş olup, çalışma ortamını uygun hale getirmelidir.

¹⁸⁶ Adıgüzel, *Yaratıcı Drama*, s. 101.

¹⁸⁷ Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama”, s. 61.

¹⁸⁸ H. Ömer Adıgüzel, “Türk Eğitim Sisteminde Yaratıcı Drama Öğretmenini Yetiştirme Sorunsalı”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 82.

Kendinden emin, ne yapacağına bilen ve hazırlıklarını tamamlamış bir lider, katılımcıların kendisine güven duymasını kolaylaştıracaktır.¹⁸⁹ Liderin bir başka görevi de grubun dinamiğini oluşturacak yolda onların tanışmalarını, kaynaşmalarını sağlayacak iletişim, uyum ve etkileşim çalışmalarını eğlence ve haz alma boyutunu da göz ardı etmeden uygulayabilmesidir. Bu uygulamalar lidere amacına ulaşmada büyük bir katkı sağlayacaktır. Lider, dramayı ister bir yöntem olarak bir dersin işlenişinde kullansın, isterse bir disiplin olarak bireyin gelişimi ve yaratıcılığını açığa çıkarmayı amaçlasın, her zaman asıl amacı diğer disiplinlerdeki gibi çocuğu ve ergeni yaşama hazır hale getirmek ve onu olgunlaştırmaktır.¹⁹⁰

Drama uygulamalarında liderin dikkat etmesi gereken ilkeler şöyledir: ¹⁹¹

- Drama lideri yapacağı çalışmalar doğrultusunda amacını, içeriğini, yöntem ve tekniğini belirlemeli, mekânı uygun hale getirmelidir.
- Drama liderinin yönergeleri grubun yaşına uygun, net, anlaşılır ve kısa olmalıdır.
- Drama lideri olabildiğince katılımcılarla göz teması kurabilmelidir.
- Drama sürece odaklı olduğu için sonuçtan çok süreci iyi takip edebilmelidir.
- Drama liderinin grubu çocuklardan oluşuyorsa hata yapabileceklerini unutmamalı ve çok müdahalede bulunmamalıdır.
- Drama lideri başlangıçta kuralları net olarak ifade etmeli ve anlaşıldığından emin olmalıdır.
- Drama lideri çocukların da etkinlik seçmelerine önem göstermelidir.
- Katılımcılara önyargısız, hoşgörülü, herkese eşit mesafede olacak şekilde demokratik davranabilmelidir.¹⁹²
- Drama lideri, çalışma yapacağı grubun yaş, gelişim özellikleri, ön bilgi, beceri ve deneyimleri, ilgi, ihtiyaç ve istekleri hakkında bilgi sahibi olmalı ve bu özelliklere göre çalışmalarını hazırlamalıdır.

¹⁸⁹ Aynur Eğitmen, “Yaratıcı Dramanın Bir Ögesi: Lider”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 93.

¹⁹⁰ H. Ömer Adıgüzel, “Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin: Yaratıcı Drama”, *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 168-169.

¹⁹¹ Nihan Akkocaoğlu Çayır, Tolga Erdoğan, “Dramada Planlama”, (ed. Tolga Erdoğan), *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 111.

¹⁹² Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama”, s. 68.

Grup/Katılımcılar

Drama çalışmaları grup etkinliğidir. Grup bireylerden oluşur. Bireylerin her biri farklı özelliklere ve deneyimlere sahiptir. Lider, bu özellikleri dikkate alarak grup dinamiğinin oluşmasına katkıda bulunmalıdır. Katılımcıların grup içi çalışmalara hazır olması, düzenli ve zamanında katılım sağlamaları çok önemlidir. Liderin de etkisiyle kendini rahat ve güvende hisseden katılımcılar, yeni şeyler keşfetmeye açık olmalıdırlar. Çünkü drama, grupla birlikte yaşayacakları, üretecekleri ve paylaşacakları bir süreçtir. Bu süreçte gönüllülük esastır. İdeal bir çalışmanın gerçekleşebilmesi için grup sayısı, yaş gruplarına göre değişmekle birlikte okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocuklar dışında genelde 12-15 olarak kabul edilir.¹⁹³

Çocuklarla drama etkinliklerine 3.5 yaşından itibaren başlanabilmektedir. Bu yaştan itibaren çocuklar işbirliği kurabilmeyi, rol oynama yoluyla duygularını bilinçli olarak ifade etmeyi, arkadaş edinebilmeyi başarabilirler.¹⁹⁴ Dramanın etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için katılımcıların gelişim seviyeleri, yaşları, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak grubun oluşturulması gerekir.¹⁹⁵ Çocukların zihinsel gelişimleri sadece grubun oluşması için yeterli değildir. Bunun yanında çocukların; dikkat, ilgi, taklit etme gibi becerilerinin de göz önünde bulundurulması gerekir.¹⁹⁶

Mekân

Drama etkinlikleri için mutlak ölçütleri olmamakla beraber etkili bir çalışmanın gerçekleşebilmesi için elbette uygun bir ortama ihtiyaç vardır. Drama süreçlerinde hareket kaçınılmazdır. Bu yüzden katılımcıların rahat hareket edebilecekleri büyüklükte bir alanın sağlanması da önemlidir.¹⁹⁷ Gereğinden fazla büyük alanlarda çocukların dikkatini dağıtacaktır. Bununla birlikte sıcaklık ve aydınlatma koşullarını da taşınmalıdır. Ferah, motive edici, güvenli, temiz, gürültülü olmayan ortamlar çalışmayı daha verimli hale dönüştürecektir.¹⁹⁸ Drama, okulda sınıf ortamında uygulanabileceği gibi sınıf dışı gezi ve gözlem yapılan açık ve kapalı mekanlarda müzede, parkta, bahçede, kütüphanede, alışveriş merkezinde, ormanda uygun şartlar

¹⁹³ Adıgüzel, “Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin: Yaratıcı Drama”, s. 170.

¹⁹⁴ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 119.

¹⁹⁵ Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri”, s. 62.

¹⁹⁶ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, 120.

¹⁹⁷ Oğuz, “Drama”, s.11.

¹⁹⁸ Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri”, s. 61.

oluşturulduğunda rahatlıkla gerçekleştirilebilecek bir etkinliktir.¹⁹⁹ Burada önemli olan dramanın uygulanacağı mekân belirlenen kazanımlara ulaşmayı hedeflemelidir. Mekân belirlendikten sonra gerekli hazırlıklar yapılarak mekân uygulamaya hazır hale getirilmelidir.²⁰⁰

Konu/Düşünce

Drama çalışmalarında çözülmesi gereken bir problem olabileceği gibi herhangi bir olay, durum, duygu ve imgelerin tamamı da olabilir. Seçilecek konunun kendine ait bir öneminin olması gerekir. Bu çalışmalarda temel olan, özel hayata ve evrensel değerlere ters düşmeyen “her şey” konuyu oluşturabilir. Önemli olan seçilen konuyla kazandırılmak istenen davranış, tutum ve becerilerin iyi tespit edilmesidir. Konunun grubun yapısına uygun olarak belirlenmesi, çalışmaları daha verimli hale getirecektir. Drama etkinliklerinde, sanat eğitimi başta olmak üzere eğitim bilimlerinin tüm dallarından yararlanılır. Bu nedenle konu seçiminde, herhangi bir olaydan, televizyon reklamlarından, gazete haberlerinden, bir fotoğraf karesinden, heykelden, herhangi bir nesneden, öykü, masal, şiir gibi yazınsal türlerden seçilebilir.²⁰¹

Dramada önemli olan, belirlenen amaçlara göre seçilmiş konunun uygun olan zamanda ve uygun gruba verilecek etkinliklerde bir bağlantının olması, birbirini destekleyici ve bütünleyici özellikleri taşımasıdır. Yaratıcı drama etkinlikleri belirli aşamalara göre planlanır ve uygulanır. Bu etkinliklerde “ne, niçin, ne zaman, nerede, nasıl ve kime” gibi soruları sorularak süreç belirlenmelidir. Bir drama dersi veya etkinliği şu aşamalara göre yapılandırılmalıdır:²⁰²

I. Isınma/Hazırlık Çalışmaları

II. Canlandırma

III. Değerlendirme/Tartışma

1. Isınma/Hazırlık Çalışmaları

Dramanın başlangıcını oluşturan bu aşamanın temel amacı hem grup dinamiğini yakalamak hem de bir sonraki aşamaya hazırlıktır. Bu aşamada daha çok beden hareket halinde olduğu çalışmalar yapılır. Çocuk oyunları bu aşamada etkin olarak

¹⁹⁹ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, 83.

²⁰⁰ Çayır, Erdoğan, “Dramada Planlama”, s. 112.

²⁰¹ Adıgüzel, *Eğitimde Drama*, s. 125-126.

²⁰² Adıgüzel, *Eğitimde Drama*, s. 134-136.

kullanılır. Bu oyunlar lider ve katılımcıların asıl konuya geçişlerini kolaylaştırıcıdır. Tanışma ile başlayan, etkileşim kurma, güven duyma, uyum sağlama ve duyguların aktif kullanımıyla devam eden çalışmalar bu aşamada gerçekleşir. Katılımcılar tanıma ve tanışma etkinlikleri ile birbirleri hakkında bilgi edinirler.²⁰³ Isınma çalışmalarında lider, katılımcıların oyuna katılma isteklerini artırmayı hedeflemeli, grubun birbirine, oyunlara ve dramaya ısınmasını sağlamalı, grubu rahatlatmalıdır.²⁰⁴

2. Canlandırma

Belirlenen konu/düşünce çerçevesinde bir başlangıç noktası olan doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerin kullanıldığı ve bir ürünün, bir oluşumun ortaya çıktığı aşamadır.²⁰⁵ Çocukların özgürce kendilerini ifade edebildikleri, hayal gücü ve yaratıcılıklarını geliştirebildikleri etkinlikler daha çok bu süreçte yer alır.²⁰⁶ Bu aşamada hazır yapıttan, masal, şiir, öykü, tablo, fotoğraf karesi, heykel, gazete haberi ya da bir hayat durumundan yola çıkarak doğaçlamalar gerçekleştirilir.

3. Değerlendirme/Tartışma

Dramada değerlendirme kısmı yapılmadan tam amacına ulaşmış sayılmaz. Drama oyunlarının sonunda değerlendirme çocukların çeşitli davranış biçimlerini, nasıl düşündüklerini, yaşadığı anları tekrar gözden geçirip içselleştirmeler yapabildikleri ve kendi yaşamlarında yeni düzenlemeler oluşturabildikleri önemli bir aşamadır.²⁰⁷ Dramada değerlendirme, çalışma anı, sonrası ve bitiminde yapılabilir. Değerlendirmenin niteliğini başında belirlenen amaçlar ve bu amaçlar doğrultusunda düzenlenen etkinlikler belirler.²⁰⁸ Lider “Neler yaşadınız?”, “Neler hissettiniz?”, “Daha başka neler yapabilirdiniz?” gibi sorularla katılımcıların kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlayabilir.²⁰⁹ Bu değerlendirme aşaması, resim yapma, afiş hazırlama, fotoğraf karesi şeklinde de gerçekleştirilebilir.

Dramayı bir yöntem olarak alanında kullanacak olan öğretmen tarafından hazırlık ve ısınma çalışmalarından sonra canlandırma aşamalarında kullanabileceği

²⁰³ Çayır, Erdoğan, “Dramada Planlama”, s. 113.

²⁰⁴ Okvuran, “Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Drama”, s. 312.

²⁰⁵ Üstündağ, *Yaratıcı Drama Öğretmeninın Günlüğü*, s. 37.

²⁰⁶ Karademir, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri,” s. 65.

²⁰⁷ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 217.

²⁰⁸ Adıgüzel, “Eğitimde Yeni Bir Yöntem” s. 167.

²⁰⁹ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama* s. 217.

doğaçlama, rol oynama, rol değiştirme, öğretmenin rolde olması, dramatizasyon, bilinç kolidoru, donuk imge, dedikodu halkası, pandomim, rol kartları, fragman, zihinde canlandırma, vb. pek çok teknik mevcuttur.²¹⁰

Doğaçlama: Herhangi bir metne bağlı kalmadan, içten geldiği gibi ve o an gelişen durumlardır. Bireyselliğin ve grup yaratıcılığının ön plana çıktığı aşamalardır. Doğaçlamada amaç oynayan kişinin deneyim kazanmasıdır. Doğaçlamayı yapacak kişi çalışmasını planlamayı, yaratıcı olmayı, olayları geliştirip dönüştürmeyi ve durumlar yaratmayı öğrenir. Bağımsız düşünmeyi, karar verebilmeyi, sorumluluk üstlenmeyi, birlikte hareket etmeyi, sosyal duyarlılık, beden dili ve sözel olarak kendisini daha iyi ifade edebilme yeteneğini kazanır.²¹¹

Rol Oynama: Kendisinin olmayan bir rolü üstlenerek oynamasıdır. Burada amaç, çeşitli rolleri oynayarak anlamak ve öğrenmektir.²¹² Rol seçmek incelemeyi, analiz etmeyi ve doğruyu aramayı gerektirir. Oyunda role girmek o karakterin duygularını, düşüncelerini canlandırmaktır. Grubun tamamı ya da belirli kişilerce bir düşüncenin, durumun, problemin dramatize edilmesidir.²¹³

Pandomim: Düşüncelerin, duyguların ve yaşantıların kelimelere başvurulmadan sadece hareketlerle anlatılmasıdır. Okul öncesi dönemde kazanılması istenen el yıkama, diş fırçalama gibi öz bakım becerisi çalışmalarında etkili bir yöntemdir. Çocuklar bedenlerinin tümünü kullanarak anlatmaktan hoşlanırlar. Pandomim; gözlem, dikkat ve bedensel becerilerin gücüne dayanan bir çalışmadır.²¹⁴

Dramatizasyon: Yaş gruplarına ve özelliklerine göre uygun bir hikâyenin seçilerek canlandırılmasıdır. Lider tarafından okunan hikâye rol dağılımları yapılarak canlandırılır.²¹⁵ Dramatizasyon çalışmaları daha çok metne dayalı yapılan bir tekniktir. Lider, diğer tekniklere göre burada daha aktiftir, yönlendiricidir. Burada metnin akışını değiştirmeden canlandırma söz konusudur.²¹⁶

²¹⁰ Adıgüzel, *Yaratıcı Drama*, s. 351.

²¹¹ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 151-152.

²¹² Önder, *Eğitici Drama*, s. 102.

²¹³ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 139.

²¹⁴ Önder, *Eğitici Drama*, s. 105.

²¹⁵ Karademir, "Eğitici-Yaratıcı Drama", s. 67.

²¹⁶ Arslan, "Dramada Teknikler", s. 79.

Donuk İmge: Grup Üyelerinin sözsüz ve hareketsiz olarak bedenleri ile görüntüler oluşturmalarıdır. Kolay uygulanabilir ve etkilidir. Görüntüler bir tablo, heykel, fotoğraf, ifade ve duruş şeklinde olabilir. Grup üyeleri bedenlerini kullanarak zamandaki bir anı gösterirler. Donuk an oluşturulduktan sonra katılımcılara bu imgeleri inceleme, tahmin etme, kavramla ifade etme imkânı tanınmalıdır.²¹⁷

Drama, tümel bir öğrenme gerçekleştirebilecek özelliklere sahiptir. Öğrenmede bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim alanlarının aynı anda gerçekleştirilmesini kolaylaştırır ve öğrenmeyi yaşantısal hale getirir. Dramanın genel özellikleri şöyle sıralanabilir:²¹⁸

- Drama, grupta gerçekleştirilen bir etkinliktir.
- Drama merkezinde katılımcılar vardır ve katılımcıların yaşamışlıklarına dayanır.
- Drama rol oynamaya, canlandırmaya, -mış gibi yapma ve doğaçlamaya dayalıdır.
- Drama çalışmalarında “şimdi ve burada” olgusu önemlidir.
- Drama, sonuçtan çok sürece önem verir.
- Drama alanında uzman, planlama, uygulama ve değerlendirme sürecini iyi yapabilecek liderler tarafından gerçekleştirilir.
- Drama çalışmaları her yaşta istekli ve alanla ilgili kuralları yerine getirebilen kişilerle yürütülür.
- Drama, tiyatronun özelliklerini alanında kullansa da başlı başına tiyatro yapmak değildir.
- Drama şartlarını taşıdığı her mekânda uygulanabilir.
- Drama oyun değildir ancak oyunun genel özelliklerinden etkin olarak yararlanır.
- Drama ısınma, hazırlık iletişim, etkileşim oyunları ile başlar ve içinde dramatik kurgunun olduğu canlandırmalarla devam eder.
- Dramanın bir yöntem (araç) ve bir ders (amaç) olma gibi farklı kullanımları söz konusudur.

²¹⁷ Arslan, “Dramada Teknikler,” s. 80.

²¹⁸ Adıgüzel, *Yaratıcı Drama*, s. 82-93.

- Drama sistematik olarak birbirine bağılı olan aşamalarla gerçekleştirilir.
- Drama tedavi amaçlı psikodrama gibi çalışmalar değildir.

Okvuran ise, yaratıcı drama alanının temel özelliklerini şöyle sıralamaktadır: ²¹⁹

• Drama, dramatik –eyleme dayalı çatışma ve gerilim öğelerini barındıran durumlarla yaratılır.

- Dramanın doğasını doğaçlama oluşturur.
- Doğaçlamalar yoluyla oluşturulan oyunlarda bir kurgu söz konusudur.
- Dramada gerçekle kurgu iç içe bulunur.
- Drama, bir oyun ve eğlenmedir. Eğlenirken içinde eğitimi de barındırır.
- Drama atölyesinde tekli, ikili, çoklu gruplarla iletişim biçimleri oluşturulur.
- Drama hem bir sanat biçimi hem de bir öğrenme sürecidir.
- Drama tiyatro değildir.
- Katılanlardan oyunculuk kabiliyeti beklenmez.

3.3. Yararları

Drama, grup üyelerinin yaşamışlıklarından yola çıkarak, bir amacın, bir düşüncenin çeşitli tekniklerden yararlanılarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma alanına hakim bir eğitmen eşliğinde gerçekleştirilen bir süreçtir. Bu süreç şimdi burada ilkesine ve -miş gibi yapmaya dayalıdır. Oyunun genel özelliklerini kullanır. Drama da katılımcılar, kendi yaşantılarından yola çıkarak kurgusal gerçeklikler oluştururlar. Bu kurgusal dünyada oluşturduklarını ya da diğer grup üyelerinin oluşturduğu imgeleri anlama, algılama ve paylaşma eylemindedir. ²²⁰

Drama, “bir lider tarafından yönetilen, çocukların hayal etmelerine, bunları canlandırmalarına, gerçek ya da hayal ürünü yaşantılarını yansıtma olanağı sunan özel bir öğrenme etkinliğidir. Bu etkinlik hem bireysel hem de grup becerilerine katkıda bulunmakta ve etkinlik süresince çocukların duygu ve düşüncelerini, hayal

²¹⁹ Ayşe Okvuran, “Drama Öğretmenin Yetiştirilmesi Sorunsalı”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 274.

²²⁰ Adıgüzel, *Yaratıcı Drama*, s. 73.

güçlerini grup üyeleri ile uyumlu bir biçimde ifade etme yeteneklerini geliştirmektedir.”²²¹

Drama etkinlikleri katılımcıların bizzat uygulamalara etkin olarak katıldıkları bir süreçtir. Bu süreçte yaşayarak öğrenme esastır. Tümel bir öğrenmeyi sağlayacak özelliklere sahiptir. Ayrıca öğrenmede bilişsel, duyuşsal ve psikomotor, gelişim alanları aynı anda devreye girer ve öğrenme kolaylaşır. Drama, öğrenmenin yaşantısal hale geldiği uygulamalardır.²²²

Drama, yaratıcılığı geliştirmek için yapılan etkinliklerdir. Drama etkinlikleriyle kişi önce kendini sonra diğerlerini tanır, gelişimine destek olur, kendi yaşantılarından yola çıkarak problem çözme yeteneğini elde eder. Drama, her çocukta var olan yaratıcı güçleri açığa çıkartarak onun gelişimine ortam sunar.²²³

Drama süreçlerinde sosyalleşme içerisinde öğrenme gerçekleşir. Kendine güven ve saygı duymayı geliştirir. Bir grubun üyesi olmanın getirdiği toplumsal özellikleri açığa çıkarır. İletişim kurma ve problem çözme becerilerini geliştirir. Aktif bir katılımcı olarak, bağımsız olma ve karar verebilme, olgunlaşma, demokratikleşme dramının kazandırabileceği diğer niteliklerdir.²²⁴

Drama, okul öncesi döneminden başlayarak ileri yaşlara kadar katılımcılarla uygulanabilen bir etkinliktir. Drama sadece çocuk oyunlarının genişletilmiş haliyle sınırlı değildir. Kendine özgü özellikleri içinde barındırır. Katılımcı, drama etkinliklerinde diğerleriyle birlikte düşünmeyi, hissetmeyi ve hareket etmeyi öğrenir. Kendi yaşantılarından yola çıkarak daha büyük keşifler yapma olanağı bulur. Aktif olarak yeni ve farklı öğrenme yollarını tanımış olur. Çocuk çevresiyle etkileşime girerek, hayal gücünü geliştirme olanağı kazanır. Yaşantılarından elde ettiği sonuçlarla geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağ kurar. Drama temelinde estetiği ve hayal gücünü barındırır. Yaşantı için estetik çok önemlidir. Estetik, yaşantı yoluyla kişi dünyası için fikirler, kavramlar, malzemeler toplar.²²⁵

²²¹ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, 24.

²²² Oğuz, “Drama”, s. 13.

²²³ Ömeroğlu vd., *Eğitimde Drama*, s. 42.

²²⁴ San, “Eğitimde Yaratıcı Drama”, s. 66.

²²⁵ Ömeroğlu, “Yaratıcı Drama”, s. 112-113.

Okul öncesi dönemde ilk dramatik öğrenmeler, çocukta taklit etme ile başlar. Çocuklar gerçek yaşam ve hayaller arasında fiziksel ve bilişsel bağlantı kurabildikçe, taklit etme becerileri gelişmektedir. Uygun bir eğitim ortamında, amaca uygun hazırlanmış oyunlarla öğretmenin kullanacağı yöntem ve tekniklere bağlı olarak toplumsallaşma sürecine katkıda bulunabilen drama bir öğrenme yöntemine dönüşmektedir.²²⁶ Bu bağlamda, dramanın eğitimde okul öncesi çocuklara sağlayabileceği yararlar şöyle sıralanabilir:²²⁷

- Çocukta yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirir.
- Zihinsel kapasiteyi geliştirir.
- Kendilik kavramının gelişimine katkı sağlar.
- Bağımsız düşünebilme ve karar verebilme becerilerinin gelişmesine olanak sağlar.
- Duyguların farkına varılması ve ifade edilmesine ortam hazırlar.
- İletişim becerilerine olumlu katkı sağlar.
- Sosyal farkındalığın artması ve problem çözme yeteneğinin gelişmesini sağlar.
- Demokrasi eğitimine destek verir.
- Grup içi süreçlere olumlu katkıda bulunur.
- Öğretmenle çocuk arasında olumlu ilişkiler kurmada fayda sağlar.

Drama, örgün eğitim, yaygın eğitim, kitle iletişim araçları, hizmet içi eğitim, boş zamanların değerlendirilmesi, tiyatro oyuncularının yetişimi, özel eğitim, psikolojik danışma ve rehberlik alanı, hastanelerde, hapishanelerde ve ıslah evlerinde kullanım alanları sınıflandırılrsa da daha pek çok alanda kullanılabilir. Çünkü drama yaşamın kendisidir, yaşamsa dramatik anlarla doludur.²²⁸

²²⁶ Ömeroğlu vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama*, s. 24.

²²⁷ Önder, *Eğitici Drama*, s. 46-54.

²²⁸ Ayşe Okvuran, “Yaratıcı Dramanın Kullanılabileceği Alanlar”, (ed. H. Ömer Adıgüzel), *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 156-157.

3. EĞİTSEL OYUNLAR

3.1. Eğitsel Oyunlar ve Önemi

İnsanı yetiştirmek, topluma yararlı bireyler ve etkili yurttaş haline getirmek, kültürel olgunluğa eriştirmek, gerekli bilgiler edinmesini sağlamak, yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek, seçilecek uygun yöntem ve tekniklere bağlıdır. İnsanları hayatının her döneminde bilgiyi öğrenen, öğrendiklerini kendi dünyasında dönüştürebilen, bilgiyi paylaşan ve her daim yaratıcı bir duruma getirmek için yapılan tüm çabalar öğretim çalışmaları içinde yer alır. Bunun için çağdaş toplumlarda her eğitim kurumu eğitici amaçlar doğrultusunda sorumluluk taşıyan öğretim kurumlarıdır. İnsanlık amaçlarını gözeterek bilgiyi kazandırmak, kişiyi donanımlı kılmak, kişisel yeteneklerini açığa çıkarmak için modern eğitim her daim kendine yeni yollar arayışına girdi. Bu arayışta öğrenim çağındaki çocuğun ilgisini uyandırmak, okulu hayata bağlamak, sınıfları gerçek bir toplum haline getirebilmek için iş ve el çalışmalarına önem veren, yaratıcı kabiliyetlerini geliştiren, herkese gücü oranında bilgi kazandıran, serbest ve açık bir disiplinle yeni öğretim metodlarını kendine kılavuz edinmesi gerekir.²²⁹

Yapılan araştırmalar insanın zihinsel gelişiminin ve öğrenmelerinin %60' ının 0-6 yaş döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu dönemde çocuk herhangi bir eğitim kurumuna gitmiyorsa yani örgün eğitim almıyorsa da öğrenmelerin büyük çoğunluğu gerçekleşiyordur. Bu dönemin öğretmenleri çocukların kendisidir. Kullandıkları yöntem ise sadece oyundur. Oyun ile çocuklar bıkmadan usanmadan öğrenirler. Öğrenimlerinde ara vermeye ihtiyaç duymazlar. Çünkü zevkle öğrenirler ve yorulmazlar. Öğrenmeyi bu kadar zevkli hale getiren oyun ilkökul ile birlikte ortadan kalkmaya ve eğitim bir külfet haline dönüşmeye başlamaktadır.²³⁰

İnsanın varolduğu andan itibaren yaşamında olan oyun, bazen amaçlı bazen amaçsız olarak gerçekleşebilen etkinliklerdir. Çocuk oyunla kendisini, çevresini ve

²²⁹ Ruhi Sel, *Çocuk ve Oyun Dünyası*, Ankara: Olgun Lisesi Yayınları, 1986, s. 43.

²³⁰ Bilal Yorulmaz, *Oynayalım Öğrenelim*, s. 10.

yaşamını tanımaya başlar. Bu nedenle çocukluk ve oyun birbirini tamamlayan iki kavramdır.²³¹

Oyun ile ilgili tanımların sayısı oldukça fazladır. Bu da oyunun önemini gösteren bir ölçüdür. Bu tanımlardan bir kısmı şöyle sıralanabilir:²³²

- Oyun, çocuğun kendini ifade ediş biçimidir.
- Oyun, eğlenmek için yapılan hareketlerdir.
- Oyun, hiç kimsenin çocuğa öğretemeyeceği konuları kendi deneyimleri ile öğrenmesidir.
- Oyun, çocuğun dili, oyuncaklar kelimeleridir.
- Oyun, çocuğun, sosyal ve ahlaki değerleri öğrendiği bir sahadır.
- Oyun, gelişimi sağlayan fonksiyonel bir haldir.
- Oyun, çocukta kişilik gelişimini sağlayan ideal bir ortamdır.
- Oyun, çocuğun deney yoluyla düşünmesidir.
- Oyun, çocuğu yetişkin yaşamına hazırlayan önemli bir araçtır.
- Oyun, yaratıcılığın devamlı göstergesidir.
- Oyun, çocuğun gizli enerjisini kullandığı ortamdır.
- Oyun hayal ile gerçek arasında bir köprü kurar.
- Oyun, sosyal bir faaliyettir.
- Oyun, çocuğun iç dünyasına bir yolculuktur.
- Oyun, yenilik ve değişiktir.
- Oyun, deneyerek düşündürmektir.
- Oyun, yetişkin dönemine hazırlayan önemli bir araçtır.
- Oyun, gizli enerjinin açığa çıkmasıdır.
- Oyun, çocuğun öğrenme laboratuvarıdır.
- Oyun, çocuğun kişiliğini bütünüyle etkileyen süreçtir.

Bütün bu tanımlar doğrultusunda oyun, belli bir amaca yönelik olsun ya da olmasın, kurallı veya kuralsız gerçekleştirilebilen, her zaman çocuğun isteyerek ve hoşlanarak oynadığı, bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimine katkı

²³¹ Elif Çelebi Öncü, Esra Özbay, *Erken Çocukluk Dönemindeki Çocuklar İçin Oyun*, Ankara: Kök Yayıncılık, 2009, s. 9.

²³² Mücella Ormanlıoğlu Uluğ, *Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi*, İstanbul: Göçebe Yayınları, 1997, s. 12-13.

sağlayan, hayatın bir parçası ve çocuğun kendini ifade edebildiği etkili bir öğrenme sürecidir.²³³

Çocuk kendisini oyunla ifade eder. Oyun, duygularını yansıttığı bir ayna gibidir ve onun gizli dilidir. Bu yüzden yetişkinler tarafından çocuğun doğduğu ilk andan itibaren serbestçe ve güvenle hareket edebileceği ve oyun oynayabileceği uygun ortamların oluşturulması son derece önemlidir. Oynamak çocuğun gerçek yaşama hazırlık aşamasıdır. Dolsto'ya göre, çocuğu oyundan mahrum etmek, onu yaşama zevkinden mahrum etmektir.²³⁴

Eğitsel oyunlar ise, bilgilerin aktif olarak öğrenilmesini ve pekiştirilmesini sağlayan, daha rahat alanlarda tekrar edilmesine olanak sunan etkinlikler olarak ifade edilir. En önemli özelliği öğrenmeye yönelik olmasıdır. Bu amaçla da sınıf içinde uygulanmaya çalışılır. Eğitsel oyunlar, dersi çocuklar için daha eğlenceli hale getirir. Çocukları yarışma havasına sokarak derse heyecan katar. Oyunda başarının yolu dersi iyi bilmekten geçtiği için çocuklar öğrenmeye hevesli olur, oyuna gösterdiği dikkat ve yoğunluk sayesinde öğrenme kolaylaşır.²³⁵

3.2. Özellikleri

Günümüzde bir “Öğrenme Sanatı” olarak görülmeye başlayan oyun, çocukların bazı becerileri kendiliğinden birbirlerine öğretebildikleri bir eğitim-öğretim yoludur. Çocukların dikkat süreleri kısa olduğu için çabuk sıkılırlar. Buda öğrenmelerini olumsuz olarak etkilemektedir. Öğrenmelerini daha etkili ve verimli kılmak için bilinçli bir şekilde oyunun gücünden yararlanmak yerinde olacaktır. Oyunlar, çocuğu aktif hale getirecek, dikkat süresini ve yoğunlaşmasını arttıracak için özellikle okul öncesi dönemde diğer öğrenme tekniklerinden daha etkili olacaktır.²³⁶

Plato ve Aristoteles oyunun çocuk eğitimindeki önemini bulduktan sonra, birçok araştırmacı oyunun eğitim programlarında yer alması gerektiğini savunmuşlardır. Oyun aktiviteleri gittikçe günümüz eğitim programlarının ayrılmaz bir parçası haline

²³³ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 11.

²³⁴ Şen, “Çocuklarının Temel Özellikleri ve Gereksinimleri”, s. 106-108.

²³⁵ Yorulmaz, *Oynayalım Öğrenelim*, s. 13.

²³⁶ Yorulmaz, *Oynayalım Öğrenelim*, s. 14.

gelmeye başlamıştır. Oyun temelli eğitim ile öğrenme etkili, kalıcı, anlamlı ve zevkli hale bürünmektedir.²³⁷

Çalışkan ve Karadağ, oyunla ilgili kaynaklara bakarak oyun etkinliklerinin özelliklerini şöyle belirlemişlerdir:²³⁸

- Oyun, kendi yararı için gerçekleştirilir.
- Oyunda ilgi odağı sonuçtan çok süreçtir.
- Oyunda “nesne ile ne yapabilirim?” sorusu yol göstericidir.
- Oyun, kendi içinde kuralları barındırır.
- Oyunda davranışlar esneklik gösterir.
- Oyun, çocuk için serbest etkinlik alanıdır.
- Oyundaki nitelik ve konular, zaman içinde çocuğun gelişimine göre şekillenir ve değişir.

- Oyun, kendiliğinden çıkar ve çocuğa mutluluk verir.
- Oyunda zamanı ve mekânı çocuk belirler.
- Oyun, düzenli gelişim aşamalarını içinde barındırır.
- Oyun, çocuğun iç dünyası ile sosyal dünyayı birleştirmesine yardım eder.

Akgül ise, erken çocukluk döneminde oyunun temel özelliklerini şöyle sıralamıştır:²³⁹

- Oyun, çocukların beden ve zihinlerini aktif olarak kullandıkları bir süreçtir.
- Oyun, içinde bulunan bireylere aktif iletişim kurma olanağı sunar.
- Oyun, bilinmeyene doğru keşif yaptırır.
- Oyun, çocukların bilgilerini ve tecrübelerini paylaşma imkanı sağlar.
- Oyun, eğlenceli ve heyecan vericidir.
- Oyun, dikkat toplamada ve konsantrasyonla düşünmede etkilidir.
- Oyun, anlamlıdır.
- Oyun, taklide dayalıdır. Çocuklar oyunlarında gördüklerini, duyduklarını ve bildiklerini oynarlar.
- Oyun, sosyalleşme ve etkileşimde bulunma olanağı sunar.

²³⁷ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 67.

²³⁸ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 19-20.

²³⁹ Esra Akgül, “Erken Çocukluk Döneminde Oyun”, (ed. Serpil Pekdoğan), *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 6.

- Oyun, bireysel ve grup oyunları şeklinde oynanır.

- Oyunda çocuklar hayal kurar ve – mış gibi yaparlar. Duygu ve düşüncelerini oyunlarda daha rahat ifade ederler. Oyunlarda edindikleri tecrübeleri birbirlerine aktarırlar.

- Oyun, çocuğun iyileşme aracıdır.

- Çocuklar oynamaya gönüllüdür.

Kendi içinde bu kadar özellikleri barındırabilen oyun, eğitim için öğretmenlere etkili bir öğrenme tekniği olarak kullanım imkânı sunmaktadır. Eğitsel oyunlar, kuramsal bilgi ile uygulamayı birleştirici özelliğe sahiptir. Soyut yaşantıları somutlaştırmada etkilidir. Bu durum, oyunun öğrenmede kolaylaştırıcı etkisini artırmakta ve öğrenmede kullanım alanı sunmaktadır. Bir öğrenme labratuvarı olan oyun etkinlikleri, içinde birçok özellikleri barındırmaktadır.²⁴⁰

- Eğitsel oyunlar, açık uçlu öğrenmeyi içerir.

- Eğitsel oyunlar, çocuklara aktif öğrenme sağlar.

- Eğitsel oyunlar, işbirliği içinde çalışma olanağı sunar.

- Eğitsel oyunlar sayesinde öğrenci kendi öğrenimi üzerinde kontrol sahibi olur.

Eğitsel oyunları eğitimde kullanacak olan eğitimciler, oyunlarını belirlerken öncelikle amacını çok iyi tespit etmeli, çocukların gelişim düzeylerini, cinsiyetlerini, yaşlarını, kültürel özelliklerini, aile yapılarını ve özelliklerini dikkate almalıdır. Etkinliklerin bireysel ya da gruba yönelik olmasına, süresine, mekânın özelliklerine dikkat etmeli, kullanacağı materyalleri iyi seçmelidir.²⁴¹

3.3. Yararları

Oyun her çocuğun en doğal ihtiyacıdır. Çocuğun dünyaya açılan ilk penceresi olan oyun, çocukla kurulacak ilişkilerde etkili ve önemlidir. Oyun çocuğu hayata hazırlayan araçtır. Çocuk oynadıkça duyguları netleşir, yetenekleri gelişir, becerileri artar. Çünkü çocuk oynadıkça öğrenir. Duyduklarını, gördüklerini oyunlarında

²⁴⁰ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 61.

²⁴¹ Öncü, Özbay, *Çocuklar İçin Oyun*, s. 26-27.

denediği, öğrendiklerini pekiştirdiği deney odasıdır. Oyun çocukların ortak dili, en doğal anlaşma ortamlarıdır.²⁴²

Okul öncesi dönemde çocuğun eğitiminde oyunun yeri çok önemlidir. Çocuk, yaşamı için gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları oyun içinde kendiliğinden öğrenmekte ve oynadıkça kişiliği belirginleşip pekişmektedir. Oyun çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir, insan ilişkilerini kuvvetlendirir, yardımlaşma ve paylaşma duygularını artırır, dikkatini toplar ve çevresini tanımasına yardımcı olur. Oyun çocuğa kazandırdıkları doğrultusunda okul öncesi dönemde belirlenen hedeflere ulaşmada, istenilen davranışları kazandırmada kullanılabilecek iyi bir yöntemdir. Çocuğa güç gelebilecek pek çok kural, oyun sırasında rahatlıkla öğretilir. Çocuklar karar verme, düzen oluşturma, işbirliği kurma, paylaşma, başkalarına saygı gösterme gibi pek çok kavramı oyunla öğrenir ve benimser. Çocuk için ciddi bir uğraş olan oyun hem eğlence hem de öğrenme ve gelişim ortamıdır. Oyunların biçimleri, özellikleri, araç ve gereçleri her çağda değişse de çocuğun olduğu yerde oyun, oyunun olduğu yerde çocuk vardır.²⁴³ Eflatun'a göre çocuk oyunla büyümelidir. Eğitim zorla yaptırılmamalı, çocuklar için bir oyun haline dönüştürülmelidir. Bu şekilde kabiliyetleri anlaşılacaktır.²⁴⁴

Okul öncesi çocuklar için en uygun öğrenme yöntemi oyundur. Bu açıdan bakıldığında tüm etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir. Çünkü oyun öğrenmede önemli bir araçtır. Oyun çocuğun gönüllü olarak katıldığı, eğlenceli, aktif olduğu, motive edici, hayal gücünü kullanabildiği ve genel olarak kendi kurallarını belirleyebildiği bir etkinliktir. Çocuk evde, okulda, her yerde insanlarla, eşyalarla ve hayali kahramanlarla oynar ve bu durum ilkokula başladığı döneme kadar sürekli devam eder. Bu dönemde çocuğun tüm gelişim alanları oyun aktiviteleriyle desteklenmelidir. Oyun sırasında çocuk, bilgiyi toplar, işler, yeni beceriler elde eder, eski becerilerini tekrar etme olanağı bularak pekiştirir. Oyun içinde çocuk sosyal ilişkiler kurar, farklı rolleri öğrenir, kendisinden farklı düşünen insanları fark eder, çatışmaları çözümlemeye yeni yöntemler öğrenir. Ayrıca oyun yoluyla fiziksel, dil,

²⁴² Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 21.

²⁴³ Çoban, Nacar, *Eğitsel Oyunlar*, s. 21-22.

²⁴⁴ Yorulmaz, *Oynayalım Öğrenelim*, s. 14.

edebiyat ve yaratıcılığı gelişir. Duygularını oyun sayesinde doğru ifade etmeyi öğrenir ve başkalarının duygularının farkına varır.²⁴⁵

Oyun ve öğrenme, çocuğun çevresindeki dünyayı anlamasına yardımcı olabilmesi için birbirini tamamlayan boyutlardadır. Öğrenme işlevinin özellikle okul öncesi dönemde en önemli bölümlerinden bir tanesi oyundur. Çoğunlukla oyunlar çocuğun sosyal gelişimine etki edecek niteliklere sahiptir. Çocuk oyun esnasında; keşfeder, çaba sarf eder, başladığı işi bitirir, yaptığı işten zevk alır, sınama yanılma yoluyla doğruyu bulur, ben ve başkaları kavramını idrak eder, işbirliği yapar, paylaşır, yardımlaşır, iletişim kurar, duygu ve düşüncelerini ifade eder. Doğal bir öğrenme süreci yaşar. Oyun grubu içerisinde çocuk sosyal ortama uyum sağlar. Bu açıdan sosyal gelişimin desteklenmesinde, sağlıklı oyun ortamını okul öncesi eğitim kurumları çocuğa sunmalıdır. Oyun esnasında gözlem yaparak çocukların gelişimlerini izlemek, uygun materyallerle bunu desteklemek öğretmenlerin sorumluluğudur.²⁴⁶

Oyunda bulunan özellikler, oyun etkinliklerinin sınıf ortamına taşınmasını gerekli kılmaktadır. Sınıf ortamına taşınan oyun, eğitsel bir önem ve değer kazanır. Oyunun öğrencilere öğretim teknikleri ile eğitsel açıdan sağladığı yararları şöyle sıralanabilir:²⁴⁷

- Kişinin özel tutum ve davranışlarını değiştirme
- Gelecekte yeni rolleri alabilmeleri için bireylere yardım etme
- Uygulanan ilkelerle beraber öğrencilerin yeteneklerini geliştirme
- Karmaşık durum ve problemleri kolaylaştırma
- Motivasyonu arttırma
- Analitik süreçler geliştirme
- Bireyleri duyarlı hale getirme

²⁴⁵ Havise Çakmak Güleç, “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri”, (ed. Gelengül Haktanır), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 137.

²⁴⁶ Ümit Arslan, “Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması”, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 220.

²⁴⁷ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 62.

Eğitim ortamının bu belirtilen özelliklerle zengin hale getirilmesi, öğretmen sınıfı güçlü bir şekilde kontrol edebilmesini, öğrenme etkinliklerini daha aktif hale getirebilmesini, öğrenmenin kalıcı ve eğlenceli bir hal almasını sağlayabilecektir.²⁴⁸

²⁴⁸ Pehlivan, *Oyun ve Öğrenme*, s. 62.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ DRAMA VE EĞİTSEL OYUN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

1. DEĞER-OYUN-DRAMA İLİŞKİSİ

Dramayı anlamanın yolu, çocuk için oyunun anlamını ve işlevini anlamakla başlar. Drama oyunundan farklı olsa da oyunla benzerlikleri bulunan etkinliklerdir. Bu nedenle çocuklarla yapılan drama etkinliklerine “dramatik oyunlar” adı da verilir.²⁴⁹

Çocukların oynadıkları pek çok oyun dramatik içeriklidir. Evcilik, doktorculuk, öğretmencilik gibi oyunlarda rol yapmaları, bir başkasını canlandırmaları ve o mekânda bulunan her nesneyi oyunun bir parçası yapabilmeleri dramatik anları içinde barındıran oyunlardır. Dramanın içinde de oyun vardır. Bu yüzden dramayla oyun iç içedir. Çocuklar dramatik oyunlarında kendi yaşantılarındaki durumları oynar, bir başkasını canlandırır, kılık kıyafet değiştirir, taklit eder. İşte bu tür oyunlar ile rol oynamaya dayanan drama oyunları arasında yakın bir benzerlik söz konusudur. Dramada rol yapma ya da –miş gibi davranma çocukların öğretmenmiş, anneymiş, bir meyveymiş gibi oynadıkları oyunlar çocuğun doğasında vardır. Drama ve dramatik oyun, eğitimin içinde yaşayarak öğrenme seçeneğini sunan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵⁰

Çocuk, dramayı genellikle oyun olarak algıladığı için oyuna olan merakından dolayı tüm enerjisini ve dikkatini drama etkinliklerinde de yoğunlaştırır. Bu dikkat sayesinde eğitici drama ile çocuğa birçok kavram, sosyal davranış ve konu öğretilir. Eğitici drama, çocuğun kendisini tanımasına aynı zamanda yaşadığı sosyal dünyayı keşfetmesine katkı sağlar. Oyun sırasında da çocuk birçok şey öğrenir. Ancak bu amaç drama etkinlikleri kadar belirgin değildir. Oyuna benzer etkinlikler olarak görülen dramanın eğitimde kullanılması öğrenmenin sıkıcılığını gidererek daha etkili hale gelmesini sağlayabilir. Ayrıca çocuğun öğrendiklerini kendine mal edebilmesi

²⁴⁹ Önder, *Eğitici Drama*, s. 29.

²⁵⁰ Ömeroğlu vd., *Eğitimde Drama*, s. 16.

için yaratıcı ifade biçimlerinin dışa vurulması gerekir. Bu sayede içselleşme gerçekleşir. Eğitimde oyunla çocuğa verilmek istenen konular daha kolay öğretilir.²⁵¹

Çocuğun psikomotor, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimine aynı anda katkıda bulunması açısından drama ve oyun benzerlik taşımaktadır.²⁵² Çocuklar okul öncesi dönemde oynadıkları oyunlarda yaratıcılıklarını ortaya koyarlar. Devamlı oynadıkları oyunları farklı biçimlerde tekrar oynarlar. Oyunlarını sürekli değiştirir, dönüştürürler. Sürekli araştırmacı ve çevreyi keşfetme isteğindedirler. Sürekli yeni şeyleri merak ederler ve soru sorarlar. Maceracıdırlar. Kalıplara bağlı değildirler. Özgürce düşünür ve hareket ederler. Farklı yollar deneyerek her defasında sonucun ne olacağını merak ederler. Hayal güçleri kuvvetlidir. Oyunlarında hikayeler ve tipler yaratırlar. Ayrıntılara dikkat ederler. Bu açıdan drama çocukların hayatı tanıma ve anlama yoludur. Drama etkinliklerinin temeli oyunlar, hareket ve ritim çalışmalarına dayanır. Zaten oyun ve hareket çocuğun doğasında vardır. Çocuklar drama etkinlikleri süresince hayal kurar, duygu ve düşüncelerini sözlü veya bedenini kullanarak ifade eder, yeni oyunlar üretirler. Farklı fikirler edinirler, diğer insanları tanımayı ve onların fikirlerine saygı duymayı öğrenirler. Problem çözme kabiliyetleri gelişir. Özgün ve yeni ürünler yaratırken olayların neşeli ve güldürücü yanlarını da keşfederler.²⁵³

Drama ve oyun ilişkisini anlayabilmek için aralarındaki benzerlik ve farklılıklarını bilmekte fayda vardır. Oyun ve drama arasındaki benzerlikler şöyle sıralanabilir:²⁵⁴

- Oyun ve dramanın bir başlangıcı ve sonu vardır.
- Her iki etkinlikte de kendi kuralları içinde özgürce hareket etme söz konusudur.
- Oyun ve dramanın temelinde taklit etme vardır. Çocuklar toplumda gördükleri rolleri oyun ve dramada gerçekleştirirler.
- Güven duyma, karar verme, iletişime geçme oyun ve dramanın ortak noktalarıdır.

²⁵¹ Önder, *Eğitici Drama*, 29-33.

²⁵² Ayşegül Ulutaş, "Okul Öncesi Dönemde Drama ve Oyunun Önemi," *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı 6, (2011), 239-240.

²⁵³ Ömeroğlu vd., *Eğitimde Drama*, s. 42-44.

²⁵⁴ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 46-47.

• Her ikisinde de eğitsel amaç söz konusudur. İstenilen davranışların kazandırılmasında her ikisinden de yararlanılır.

• Çocuğun dikkat ve enerjisi oyun ve drama etkinliklerinde fazlasıyla yoğunlaşır. Oyun ve drama arasındaki farklılıklara bakıldığında;²⁵⁵

• Oyunda belli bir amaç zorunluluğu yoktur.

• Drama da belli bir amaç vardır ve bu amacı öğretmen belirler.

• Drama da öğretmen rehberlik eder.

• Oyun da yönlendirici bulunmaz.

• Oyunun kendisinde kazanma ve kaybetme vardır. Bu yüzden oyunda sonuç önemlidir.

• Drama ise sonuç değil süreç odaklıdır.

• Drama etkinliklerinin sonunda bir değerlendirme söz konusudur. Bu değerlendirme aşaması öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasını sağlamaktadır.

Çocuklar arasında 4 yaşından itibaren işbirliğine dayalı, kurallı oyunlar oynanır. Bu işbirliğini içeren oyunlar, drama etkinliklerinde olduğu gibi bir grupla çalışmayı destekler. Ayrıca çocukların toplumsal yönü de gelişmiş olur. Utangaçlık, çekingenlik gibi davranışları da azalır. Dramada oyun, amaçları gerçekleştirmede sadece bir araçtır. Kendi başına oyun ise eğlenme ve rahatlama amacıyla oynanır. Oyun ve drama etkinliklerinde gönüllülük esastır. Dramada bir lider bulunurken oyunda yönlendirici olmak zorunda değildir. Öğrenme merkezli eğitim anlayışının temeli de oyuna dayanmaktadır. Kişinin kendisini ortaya koyabilmesi açısından etkili bir yöntem olarak oyunu merkezine almaktadır. Drama ve oyunda ilk ve en önemli öge çocuktur. Hiç araç gereç olmadan da çocuklar kendi ürettikleri tüm gereçlerle oyun oynayabilirler. Çocuk oyunla büyür ve gelişir. Oyunla düşünür ve öğrenir. Bu nedenle oyunun hazırlanması ve uygulanmasında bilinçli davranılması gerekmektedir. Eğitim sistemi içinde çocuk, çocuğun dünyasında da oyun çok önemlidir. Bu bakışla değerlendirildiğinde oyunun eğitimdeki yeri ve oyun aracılığıyla çocuğa kazandırılacaklar çok iyi planlanmalıdır. Bunun için oyun ve drama etkinliklerinde öncelikle konu, kazandırılacak davranışlar ve bilgiler tespit edilmeli, öykü ve senaryo

²⁵⁵ Çalışkan, Karadağ, *Eğitimde Drama*, s. 46-47.

taslakları hazırlanmalı, çocukların ve öğretmenin üstleneceği roller iyi belirlenmelidir.²⁵⁶

Eğitim açısından drama ve oyunun yeri ve önemine dair bu bilgilerden sonra günümüzdeki durumuna değinmek gerekmektedir. Günümüzde yaşanan değişim ve dönüşümler ülkelerin eğitim anlayışında bazı değişim ve düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Eğitimde öğretmen merkezli eğitim anlayışı yerine bilgiyi kendi yapılandıran öğrenci merkezli eğitim anlayışı gelişmiştir.²⁵⁷ Bu amaçla öğretim faaliyetlerinde yeni yöntem ve teknikler kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntem ve tekniklerden bazıları zihin açıcıcıdır ve doğru düşünmeyi sağlar. Bazı yöntem ve teknikler duyguları harekete geçirirken bazıları da öğrenciyi doğrudan davranışa yöneltir. Drama ve eğitsel oyunlar gibi yöntem ve teknikler daha çok davranışa yöneliktir. Bu sebeple özellikle okul öncesi dönemde değerlerin öğretiminde, bu ve benzeri yöntem ve tekniklerin kullanımına ağırlık verilmesi önemlidir. Değerler eğitiminde eğitmen, anlatıma dayalı bir etkinlik yerine konuları, öğrencilerin aktif olduğu etkinliklerle işlemelidir ki öğrenilen bilgiler kalıcılığı arttırsın ve davranışa dönüşebilsin. Bu yeni yöntem ve tekniklerle öğrenci hem uyguladığını daha kolay öğrenir hem de öğrendiklerini hatırlamakta zorluk çekmez. Drama ve eğitsel oyunun çocuklara kazandırdıklarını göz önünde bulundurarak eğitmen, sınıf ortamında öğrencilerin gerçek hayatla bağ kurabilecekleri söz ve davranışlar içeren drama ve eğitsel oyunlara yer verebilir.²⁵⁸

Okul öncesi dönemde içinde oyunu barındıran etkinlikler, çocuğun hem eğlenmesini hem mutlu olmasını sağlamada hem de istenilen değerlerin kazandırılması konusunda da önemli bir yere sahiptir. Bu dönem çocukları karakter ve değer eğitimi açısından şekil vermeye müsaittirler. Bu durum çocuğun ileriki hayatını şekillendirecek bazı değerleri drama ve oyun ile birleştirerek verilmesi açısından uygun bir dönemdir. Drama ve oyunlar, saygı ve hoşgörü duygularını geliştiren bir etkinliktir. İçinde bu tarz kazanımları barındıran drama ve oyunlar, çocuklara bazı

²⁵⁶ Hanife Nalan Genç, “Oyun ve Drama (Dramada Oyun, Oyunda Drama)”, s. 6 <https://www.researchgate.net/publication/324952790> (erişim tarihi: 03. 05. 2019)

²⁵⁷ Banu Güner, Nursel Arslan, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Eğitsel Oyun Yöntemi ile Öğretimin Öğrenci Başarısına ve Derse Tutumuna Etkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 34, (2017), 91.

²⁵⁸ Muhammet Yılmaz, *Değerler Eğitimi*, s. 21.

değerleri kazandırmak için kullanılabilir. Çocuk bu etkinliklerde hem eğlenir hem de farkında olmadan bu değerleri kazanabilir.²⁵⁹

Oyun, çocuğun sosyal-duygusal gelişimini desteklediği ve bir öğrenme yöntemi olduğu içinde önemlidir. Çocuk oyun oynarken kendi duygularını ifade etme, başkalarının duygularını ve gereksinimlerini anlama, sıraya girme becerilerini geliştirir.²⁶⁰ Böylece sağlıklı kişilik geliştirme olanağı bulur. Toplumsal yaşamda bilmesi ve uygulaması gereken selamlaşma, güler yüzlü olma, olumlu tutum sergileme, başkalarının haklarına ve kişiliklerine saygı gösterme gibi değerler çeşitli oyunlarla çocuklara öğretilir. Ayrıca çevresindeki araç gereçleri özenli kullanması, koruması, düzeni bozmaması, tutumlu olması, çevreye, topluma yararlı olma ve zamanını en verimli şekilde değerlendirme becerileri de drama ve oyunla kazandırılacak özelliklerdir. Oyun ortamında çocuk ahlak ve vicdan kavramlarını geliştirir. İstek ve arzularını gerçekleştirirken bunların toplumun beklentilerine ne derece uyumlu olduğunu kavrar. Özgür ve yaratıcı bir ortamda yetişkinlerin otoritesine bağlı olarak doğru yanlış, iyi-kötü, güzel- çirkin değerlendirmeleri yerine, kendi bilgileri çerçevesinde değerler kazanması mümkün olabilir. Kendi kararlarını verebilmeyi ve bunların sonucuna katlanmayı öğrenir. Bu sayede duygusal dengesini kurabilen, vicdanını kontrol edebilen, kendini sevebilen sağlıklı bir kişilik oluşturabilir.²⁶¹

Çocuk, canlı ve hareketli bir yapıdadır. Onun yaşantısında bir de iç dünyası vardır. Eğitimcilerin amacı çocuğun iç dünyasına girebilme, saf, temiz duygularını tanıyarak onu iyiye, güzele yönlendirmektir. Çocukların çevresindeki hayvanlara karşı ilgileri fazladır. Sevdikleri hayvanların taklitlerini yapmaktan kendilerini alamazlar. Eğitimcilerde drama ve eğitsel oyunlarını hayvanlarla ilgili seçerek doğaya karşı sevgilerini pekiştirebilirler. Böylece çocuğun iç dünyasında yaşattığı sevgi, dostluk, acıma gibi değerleri geliştirmesine ve pekiştirmesine yardımcı olabilirler.²⁶²

²⁵⁹ Mevlüt Gündüz vd., “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Eğitsel Oyun Yoluyla Kazandırılan Değerler”, *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2017), 63-64.

²⁶⁰ Ayşe Belgin Aksoy, “Erken Çocukluk Döneminde Oyun ve Oyunun Gelişimsel Katkıları”, (ed: Ayşe B. Aksoy, Hale Dere Çiftçi), *Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi, 2018, s. 13.

²⁶¹ Sevinç, *Oyun*, s. 19.

²⁶² Ruhi Sel, *Çocuk ve Oyun Dünyası*, Ankara: Olgun Lisesi Yayınları, s. 33.

2. DEĞERLER EĞİTİMİ DRAMA UYGULAMA ÖRNEKLERİ

2.1. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 1

Ele Alınan Değer: Selamlaşma- Tanışma

Etkinlik Adı: Okulda İlk Günüm

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: -

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Dil Gelişimi

K 7²⁶³: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1²⁶⁴. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1. Duygu düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Eğitmen çocukları çemberde toplar. Bugün okula başlıyorsunuz çok heyecanlısınız. Okula geç kalmamak için hazırlık yapmanız gerekiyor. Çocuklar A ve B olarak 2’li eşleştirilir.

²⁶³ Kazanımlar

²⁶⁴ Göstergeleri

A: Okula gitmek için hazırlık yapan çocuk

B: Okula gitmek için hazırlanan çocuğun aynadaki yansımasıdır.

A hazırlıklarını yaparken B de onu ayna olarak yansıtır. Okul kıyafetlerimizi giyiyoruz. Aynada düzgün mü kıyafetlerimiz kontrol ediyoruz. Saçlarımızı tarıyoruz. Dişlerimizi fırçalıyoruz. Bir süre sonra roller değiştirilir. B'ler hazırlanır ve A'lar ayna olarak yansıtır.

Ara Değerlendirme

Ayna oyunumuzda okula gitmek için hazırlık yapıyorduk. Arkadaşımız hareketlerimizi ayna gibi bize yansıtıyordu. Arkadaşınız sizin gibi davranınca neler hissettiniz? Tek tek cevaplıyoruz.

II. Canlandırma

2. Etkinlik

Eğitmen çocuklara birbirine değmeden serbest bir şekilde mekânda dolaşmalarını söyler. Okula gitmek için hazırlıklarınızı tamamladınız. Artık ayakkabılarınızı giyebilir ve dışarı çıkabilirsiniz. Apartmanda merdivenlerden inerken komşunuz kapıyı açıyor ona gülümseyerek selam veriyorsunuz ve merdivenlerden inmeye devam ediyorsunuz. Kapıyı açtınız ve okula doğru sokakta yavaş yavaş yürümeye başladınız. Çok heyecanlısınız. Acaba öğretmeniniz nasıl biri, arkadaşlarınız kimler olacak çok merak ediyorsunuz. İçiniz sevinçle dolu. Yavaş yavaş yürümeye devam ediyorsunuz. Karşıdan tanıdığınız ama çok oyun oynamadığınız bir arkadaşınızın geldiğini görüyorsunuz. Başınızı hafif öne eğerek ona selam veriyorsunuz ve yürümeye devam ediyorsunuz. Biraz sonra bakkal amcanın önünden geçiyorsunuz ve bakkal amcaya el sallayarak selam veriyorsunuz. Adımlarınızı biraz hızlandırıyorsunuz. Okulun ilk günü geç kalmak istemiyorsunuz. Annenizin en yakın arkadaşı Ayşe teyze ile karşılaşıyorsunuz ona da gözlerinizi kırparak selam veriyorsunuz.

Biraz daha adımlarınızı hızlandırarak yürümeye devam ediyorsunuz. A o da ne en sevdiğiniz arkadaşınızı gördünüz. O da okula gitmek için yürüyor. Size en yakın kişiye sarılıyorsunuz ve güneydin diyorsunuz. Onu gördüğünüz için çok mutlusunuz. Kol kola girerek birlikte yürümeye devam ediyorsunuz. Çok güzel bir park gördünüz. Her zaman bu park çok dolu oluyor. Oyuncaklara binmek için hep sıra bekliyorsunuz. Şu an salıncak, kaydırak bomboş. Biraz oynasak fena olmaz diye düşünüyorsunuz. A ve B olarak ikili doğaçlama yapımları söylenir.

A: Biraz oynayalım mı?

B: Geç kalmaz mıyız?

Sanırım vakit nasıl geçti anlamadınız. Geç mi kaldık. Adımlarınızı hızlandırıyorsunuz. Öğretmen size neden geç kaldığınızı soruyor. Bizlerde sizi bekliyorduk çocuklar. Bir daha geç kalmayalım. Çocuklar olduğu yerde durur. Artık okula geldiniz. Etrafınıza şöyle bir bakıyorsunuz. Yeni arkadaşlarınızı görüyorsunuz. Bir arkadaşımızın yanına gidelim. Onunla tanışalım. Tokalaşalım. Merhaba diyelim ona, gülümseyelim, senin adın ne soralım, sende benim gibi heyecanlı mısın, burada olmaktan mutlu musun soralım. Tekrar yürümeye devam edelim. Yürüyelim. Yeni bir arkadaşla daha tanışmak için arkadaşımıza yaklaşalım. Selam verelim. Merhaba. Ona adınızı söyleyin ve onun adını sorun. En sevdiği rengi sorun arkadaşınıza. En sevdiği hayvanın adını sorun. Tekrar yürümeye devam edin. Yine bir arkadaşımızla tanışalım. Ona yaklaştık ve sarılarak selam veriyoruz. Merhaba, ismini soruyoruz, kendi adımızı söylüyoruz, en sevdiği rengi soruyoruz, en sevdiği hayvanın adını soruyoruz. Bu hayvanı neden çok sevdiğini soruyoruz. “Çünkü çok sevimli” gibi. Bu arkadaşımızın koluna girerek çemberde toplanıyoruz ve yere oturuyoruz. En son tanıştığımız arkadaş çemberde diğer arkadaşlarımıza tanıtıyoruz. “Onun adını, en sevdiği rengi, en sevdiği hayvanı, neden onu çok sevdiğini” diğer arkadaşlarımıza anlatıyoruz.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Mekânda serbest şekilde yürürken neler hissettiniz?
- ✓ Yeni arkadaşlarınızla tanışmak nasıl bir duygu?
- ✓ Burada olmak nasıl bir duygu? Çocuklardan tek tek cevaplarını alıyoruz.

Değerlendirme

4. Etkinlik:

Çocuklar ikili olarak eşleştirilir. Kendilerine bir selamlaşma hareketi bulmaları söylenir. Hazırlanmaları için süre verilir. Gruplar tek tek izlenir.

5. Etkinlik:

Çemberde el ele tutuşuyoruz ve yüksek sesle merhaba diyerek çemberi daraltıyoruz. Hoş geldiniz diyerek tekrar çemberi genişletiyoruz. Bunu birkaç defa tekrar ederek bitiriyoruz.

2.2. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 2

Ele Alınan Değer: Sevgi

Etkinlik Adı: Sevgi Sözcükleri

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: -

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama,

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G 2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

G2. Dinledikleri/izlediklerini açıklar.

G3. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

G1. Başkalarının duygularını söyler.

G2. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

G3. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

Kazanım 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1.Etkinlik:

Çocuklar mekânda müzik eşliğinde serbest dolaşırlar. Müzik durduğunda en yakınındaki kişiyle birbirlerine sarılarak yere çökerler. Birbirine sarılamayan çocuklar bir el oyun dışında kalırlar.

2. Etkinlik:

Çocuklara mekânda serbestçe yürümeleri söylenir. Burası kelimelerin olmadığı bir ülke. Bu ülkede sevgisiz büyüyen bir dev varmış. Bu dev insanların birbirlerine olan sevgilerini çok kıskanmış. Dev sevgi nasıl bir şey bilmiyormuş. Sevgiyi tatmak için insanlardan sevgilerini çalması gerektiğini düşünmüş. Dev her gün insanlardan sevgilerini azar azar almaya başlamış. Aldıkça daha çok almak istemiş. Daha çok almış. Aldıkça kıskançlığı daha çok artmış. En sonunda insanların kelimelerini de alırsam birbirlerine sevgi sözcükleri söyleyemezler. Sevgilerin hepsi benim olur böylece demiş. Artık ülkede kelimeler kalmamış. Kelimeler olmadığı için insanlar birbirleriyle konuşamaz olmuş. Konuşamadıkları için birbirlerine hiç sevdiklerini söyleyememişler. Baharda gelse yazda gelse hep üşüyorlarmış. Güneş buradaki insanların sevgisizlikten üşüdüklerini anlamış ve onları ısıtmak için daha çok çalışmış. Daha çok ısınmış, daha çok ısınmış ama ısısı ve ışığı onları ısıtmaya yetmemiş. Güneşin de ısısı ve ışığı tükenmiş. O da sonunda sevgisiz kalmış. İnsanlar sevgisizlikten birbirlerine şaşkın şaşkın, donu donuk bakmaya başlamışlar. Birbirlerine yaklaşıyorlarmış. Sevgisizlikten yaptıkları şeylerden mutluda olamıyorlarmış. Burada yaşamak gün geçtikçe zorlaşıyormuş. İnsanlar sevgilerini söyleyemedikleri için buz gibi oluyorlarmış. Dev daha çok sevgi alabilmek için onları dondurmaya karar vermiş. Bir dev seçilir. Dev in dokunduğu kişi sevgisizlikten donar. Donan insanları kurtarmak için diğer insanlar onun karşısına geçerek sevgisini gösterince o kişiyi çözebiliyorlarmış. Bu oyun dev in değiştirilmesiyle çok defa oynanır.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Birbirimize söylediğimiz sevgi sözcükleri nelerdir?
- ✓ Dev sizden sevgi sözcüklerinizi aldığında neler hissettiniz?
- ✓ İnsanlar birbirlerine sevgi sözcükleri söylemezse nasıl hissederler?
- ✓ Sevginin olmadığı bir dünya nasıl olur?

II. Canlandırma

3.Etkinlik:

Sevgisizlikten insanlar gün geçtikçe tükendiklerini anlamışlar. Böyle giderse hepsi yok olacakmış. Konuşamaları da düşünebildiklerini fark etmişler. Kelimelerimiz olmasa da düşünebiliyoruz. Konuşamamak da birbirimize sevgimizi gösterebiliriz. Çocuklar 4 gruba ayrılırlar. Kelimeler olmadan insanlar birbirlerine sevgilerini nasıl anlatabilirler? Düşünceleri ve canlandırmaları söylenir. Canlandırmalar tek tek izlenir.

İnsanlar konuşamaları da birbirlerine sevgilerini gösterebilecek birçok yol olduğunu anlamışlar. Birbirlerine sevgilerini göstermeye başladıkça güçlenmişler. Güçlendikçe devden sevgi sözcüklerini geri almayı başarmışlar.

Ara Değerlendirme:

- ✓ İnsanlar birbirlerine her zaman sevgilerini sözcüklerle mi ifade eder?
- ✓ Sevgimizi sözcükler olmadan başka nasıl ifade edebiliriz?

Değerlendirme

4.Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar. Çemberin ortasına bir sandalye koyulur. Her çocuk sandalyeye sırayla oturur. Devden geri aldıkları sözcüklerle sevgi cümleleri kurarlar.

2.3. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 3

Ele Alınan Değer: Saygı

Etkinlik Adı: Ali Dede

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Baston, Büyük Maket Gözlük, Renkli Boya Kalemleri, A4 Kâğıdı, Zarf

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiğı çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini açıklar.

G3. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1. Duygu düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

K 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

G1. Başkalarının duygularını söyler.

G2. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

G3. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Çocukların müzik eşliğinde mekânda serbestçe yürümeleri istenir. Bir kişinin eline bir baston verilir. Müzik eşliğinde baston elden ele dolaşacak müzik durduğunda baston kimde kalırsa o yaşlı rolü yapacaktır. Oyun herkesin yaşlı rolüne girmesi sağlanana kadar oynanmaya devam edilir.

2. Etkinlik:

Aynı oyun bu defa dev bir gözlük eklenerek iki nesne ile oynanır. Gözlük ve baston müzik eşliğinde elden ele dolaştırılır. Müzik durduğunda baston ve gözlük kimlerde kaldıysa o kişilerin yaşlı rolüne girmeleri istenir. Müzik devam ettiğinde baston ve gözlük elden ele dolaştırılır.

3. Etkinlik:

Çocuklar mekânda serbest yürürler. Eğitmenin verdiği yönergelerle göre çeşitli durum ve duyguları canlandırırlar. Herkes yaşlı gibi hareket etsin. Sizce yaşlılar nasıl görünürler? Onların kulakları bizim gibi duyabilir mi? Gözleri bizim gibi görebilir mi? Bizim gibi koşabilirler mi? Merdivenleri hızlıca çıkabilirler mi? Zıplayabilirler mi? Konuşmaları nasıldır? Ses tonları nasıldır? Bir süre sonra herkes yaşlı şeklinde donar. Tek tek bir yaşlı olarak şu an ne hissettiklerini söylemeleri istenir.

II. Canlandırma

4. Etkinlik:

Ali dede emekli maaşını almak için bankaya gitmesi gerekmektedir. Evden bankaya gitmek için çıkmıştır. Bankaya geldiğinde bankamatikte uzun bir sıra olduğunu görür. Yürümekten yorulmuştur ve sıraya girer. Eğitmen Ali dede rolüne girer. Çocuklar sırada bekleyen ve acelesi olan kişilerdir. Doğaçlama, rol oynama tekniklerine göre canlandırma yapmaları söylenir.

Ara değerlendirme:

- ✓ İnsanlar yaşlanınca nasıl olurlar?
- ✓ Ali dedenin yaşadığı zorluk neydi?
- ✓ Ali dedeye yardım edildi mi?

5. Etkinlik:

Ali dede çocuklarını ve torunlarını çok özlemektedir. Çocukları ise, torunları da okula gittiği için onu ziyarete gelemiyor. Ali dede onların hasretlerine daha fazla dayanamaz. O yaşlı haliyle onları ziyarete gitmeye karar verir. Evden çıkar ve otobüs durağına doğru yürümeye başlar. Torunlarına eli boş gitmek istemez. Dükkâna uğrayıp torunlarına hediyeler ve eve tatlı alır. Eli kolu dolu şekilde otobüs durağına varır. Otobüse bindiğinde yorulmuştur. Otobüste boş yerde bulamaz. Ayakta beklemeye başlar. Eğitimci Ali dede rolüne girer. Çocuklar 2 gruba ayrılırlar. Doğaçlama, rol oynama tekniklerine göre canlandırmaları söylenir.

1.Grup: Otobüsteki oturan yolculardır ve Ali dedeye yer vermezler.

2.Grup: Ali dedeye yer vermeyenlere kızan ayaktaki diğer yolculardır.

Ara Değerlendirme:

Çocuklar çember olur ve minderlere otururlar. Canlandırma üzerinden sorular sorulur ve cevaplar dinlenir. Yaşlılara saygı değeri konusunda çocuklar bilgilendirilir.

- ✓ Ali dedenin yaşadığı zorluk neydi?
- ✓ Ali dedeye insanlar saygı gösterdi mi?
- ✓ Ailenizde veya yakın çevrenizde bir yaşlı tanıdığınız var mı?
- ✓ Siz yaşlıları ziyaret ediyor musunuz?
- ✓ Ziyaret ettiğinizde nasıl hissediyorlar?
- ✓ Yaşlılara nasıl davranmalıyız?

Değerlendirme:

6. Etkinlik:

Eğitmen çocuklara bir yaşlıya vermek üzere hediye kartları hazırlayacaklarını söyler. Boş bir kâğıt ve zarf verilir. Renkli boya kalemleri dağıtılır. Çocuklar bu kâğıdı içinden geldiği gibi süsleyebilir ve bu zarfı bir yaşlıya hediye eder.

2.4. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 4

Ele Alınan Değer: Doğa Sevgisi-Yardımlaşma

Etkinlik Adı: Ağaçların Arkadaşlıkları

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Büyük Boy Resim Kâğıdı, Boya Kalemleri

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama,

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

G2. Dinledikleri/izlediklerini açıklar.

G3. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

G1. Başkalarının duygularını söyler.

G2. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

G3. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Resim 1: Ağaçların Kökleri

Kaynak: <http://ahenkdergisi.com/?p=1836> (erişim: 06.09.2021).

Çocuklar insanlar insanlarla arkadaş olabilirler mi? Sizin de sevdiğiniz arkadaşlarınız var mı? Peki insanlar hayvanlarla arkadaş olabilirler mi? Sizin hayvan dostlarınız var mı? Bir ördekle bir kedi arkadaş olabilir mi sizce? Birlikte oynamak isterler mi? Tabi ki onlar arasında da ilginç ve güzel arkadaşlıklar görülebilir. Peki çocuklar ağaçlar birbirleriyle arkadaş olurlar mı? Hadi ormana gidelim bakalım arkadaş olabilirler mi? Eğitimci çocuklara mekânda serbestçe dağılmalarını ve yere çökerek yüzlerini saklamalarını ister. Sizler toprağın altında yaşayan küçücük tohumlarsınız. Toprağın üstünde neler oluyor hiç bilmiyorsunuz. O kadar uzun süre toprağın altındasınız ki. Artık dışarı çıkmak istiyorsunuz. Toprağın üstünde neler oluyor çok merak ediyorsunuz. Bekliyorsunuz. Yağmurlar yağıyor toprak ıslanıyor. Artık yavaş yavaş kıpırdanmaya ve büyümeye başladınız. Yine yağmurlar yağıyor. Biraz daha açılıyor büyüyorsunuz. Güneş tam tepenizde sizi ısıtıyor ve siz büyümeye devam ediyorsunuz. Daha çok yağmurlar yağıyor. Toprağı yarıp dışarı çıkma vakti geldi. İşte artık bir fidan oldunuz. Hepiniz ayakta bekliyorsunuz. “Merak ettiğiniz dünyaya adım attınız etrafınızda neler görüyorsunuz?” Tek tek cevaplandırılır.

Güneş sizi ısıtıyor. Isındıkça besleniyorsunuz ve kocaman bir ağaç oluyorsunuz. Dallarınız kocaman oluyor. Kollar dal şeklinde yana açılır. Boyunuz gökyüzüne ulaşıyor. Köklerin de toprağın altında kocaman oluyor. Köklerin sayesinde ayakta

dimdik durabiliyorsunuz. Bu sayede topraktan beslenebiliyorsunuz. Etrafınızda sizin gibi bir sürü ağaç var. Her ağacın bir adı var. “Sizin adınız ne? Çiçekleriniz var mı?”, “Meyveniz var mı?”, “Gövdeniz kalın mı, ince mi?” soruları yöneltilir ve tek tek cevaplar dinlenir.

Burada çok mutlusunuz ağaç arkadaşlarınızla oyunlar oynuyorsunuz. Hep birlikte kocaman bir orman oldunuz. Zıplaya zıplaya ormanda dolaşıyorsunuz, yer değiştiriyorsunuz.

2. Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar. Kişi sayısı eşit olacak şekilde ağaç isimleriyle tek tek adlandırılırlar. Bir ebe seçilir ve çemberin ortasına geçer. Ebe ağaç isimlerinden birini söyler ve o isimdeki çocuklar yer değiştirir. Bu arada ebede kendine ormanda yani çemberde yer edinmeye çalışır. Kendine yer bulamayan ebe olur. Ebe orman dediğinde herkes yer değiştirir.

Ara Değerlendirme:

Çember olunur ve yere oturulur. Ormanda küçücük bir tohumdunuz.

- ✓ Büyüyüp kocaman bir ağaç olmak için hangi aşamalardan geçtiniz?
- ✓ Kocaman bir ağaç olduğunuz da neler hissettiniz?
- ✓ Ormanda hangi ağaçlar vardır?
- ✓ Ağaçlarda birbirleriyle arkadaş olabilirler mi?

II. Canlandırma

3. Etkinlik:

Hepiniz ormanda boyu göklere uzanan, dalları kocaman olan, dallarında hayvanların yuva yaptığı, kökleri toprağın altında birbirine dolanmış, yem yeşil yapraklı, neşeli ve mutlu ağaçlarsınız. Bir sabah uyandığınızda bir ağaç arkadaşınızın hastalandığını gördünüz. Hastalığından yapraklarının rengi solmuş, dalları yere eğilmiş. Yuva yapan hayvanları taşıyamayacak kadar yorgunmuş. Çocuklar üç gruba ayrılırlar. Onun iyileşmesi için ağaç arkadaşları olarak ona nasıl yardım edebiliriz? Düşünmeleri için süre verilir. Doğaçlama, rol oynama tekniklerine göre canlandırmaları söylenir. Daha sonra grupların canlandırmaları izlenir.

4. Etkinlik:

Bu ormanda birlikte mutlu şekilde yaşıyorsunuz. Bir arkadaşınız hastalandığında birbirinize yardım ediyorsunuz. Arkadaşlık bunu gerektirir. Bir arkadaşınız üzgün ya

da hasta olduğunda siz mutlu olabilir misiniz? Bu ormanda sizler birlikte yaşarken ormanınızın dışında sizden ayrı tek başına yaşayan bir ağaç görüyorsunuz? Onun sizin gibi arkadaşları yok. Çocuklar iki gruba ayrılırlar. Ona nasıl yardım edebilirsiniz? Düşünmeleri için süre verilir. Doğaçlama, rol oynama tekniklerine göre canlandırmaları söylenir. Daha sonra canlandırmalar izlenir.

III. Değerlendirme:

5. Etkinlik:

- ✓ Arkadaşlık neleri yapmayı gerektirir?
- ✓ Ormanda birlikte olmak nasıl bir duygu?
- ✓ Bir ağaç tek başına orman olabilir mi?
- ✓ Tek başına olduğunda rüzgâr, kar, dolu ve fırtınada kendini koruyabilir mi?

Ağaçlar birbirleriyle arkadaşlık kuruyor, birbirlerini koruyor, aralarında bilgi alışverişinde bulunuyor, yavrularını yetiştiriyor, hatta bir araya gelip hasta ağaçlara yardım ediyorlar. Bunu kökleri vasıtasıyla yapıyorlar. Toprağın altında köklerinin ucundaki birtakım sinir hücreleri vasıtasıyla birbirlerine elektrik sinyalleri iletebiliyorlar. Bu sinyaller sayesinde tehlikelere karşı birbirlerini koruyabiliyorlar.

Değerlendirme

6. Etkinlik:

Çocuklar 3 gruba ayrılırlar. Büyük karton resim kağıtları ve pastel boyalar gruplara dağıtılır.

- 1.Grup: Ağacın köklerini
- 2.Grup: Ağaçların gövdesini
- 3.Grup: Ağacın dallarını resmeder.

Bütün resimler birleştirilerek panoya asılır.

2.5. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 5

Ele Alınan Değer: Empati

Etkinlik Adı: Camdan Bakan Çocuk

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Büyük Boy Resim Kâğıdı, Boya Kalemleri, Çamdan Bakan Çocuk Resmi

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama,

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

G2. Dinledikleri/izlediklerini açıklar.

G3. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

G1. Başkalarının duygularını söyler.

G2. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

G3. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerekli durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Resim 2: Camdan Bakan Çocuk

Kaynak: <https://www.doktortakvimi.com/blog/cocuk-ve-ergenlerde-depresyon5> (erişim: 06.09.2021).
Eğitmen elinde camdan bakan bir çocuk resmi ile sınıfa girer. Sınıfımıza yeni bir arkadaş getirdim çocuklar. Çember olalım ve yere oturalım. Resme dikkatlice bakalım. Bu çocuk şu an nerede olabilir? Evde mi, okulda mı, hastanede mi, hapisanede mi? Nasıl görünüyor bu çocuk sizce? Ne hissediyor olabilir? Üzgün mü, kızgın mı, yalnız mı? Kaç yaşında olabilir bu çocuk? Neden yalnız başına duruyor? Diğer insanlar nerede? Annesi babası nerede? Başka kardeşi var mı? Hadi hep beraber bir isim bulalım bu çocuğa. Adı ne olabilir? Beraber resimdeki çocuğa isim bulunur.

2. Etkinlik:

Bu çocuk ana okuluna gidiyor. Her gün anaokulundan çok ama çok üzgün eve geliyor. Kapıyı çalıyor ve annesi kapıyı açıyor. Hiç ama hiç konuşmadan odasına giriyor. Çantasını bir köşeye bırakıp üzgün bir şekilde camdan dışarı bakmaya başlıyor. Şimdi onun odasına gidelim mi çocuklar? Biz şu anda onun odasındayız. Odasındaki birer eşyayız. Bir oyuncak, bir mobilya, bir nesne olabiliriz. Hangisiyseniz ayağa kalkın ve o eşya olarak donun. Eğitmenin dokunduğu çocuk hangi eşya, nesne, mobilya ise onu söyler.

II. Canlandırma:

3. Etkinlik:

1,2,3,4 diye sayılır. Aynı sayılar bir grup oluştururlar. Sizler onun sınıf arkadaşlarısınız. Çocuklar bu çocuk anaokulunda ne yaşamış olabilir? Ne yaşadı ki bu

kadar üzgün? Bir canlandırma hazırlamaları söylenir. Eğitimci grupları gezerek onlara yardımcı olur. Daha sonra her grubun canlandırması izlenir.

4. Etkinlik:

Eğitmen çocuklara “bir aksesuar takacağım ve sandalyeye oturduğumda artık üzgün olan arkadaşınız olacağım” der. Sizler üzgün olan arkadaşınıza nasıl destek olursunuz? Ona ne söylemek istersiniz? Her çocuk onun yanına giderek onunla konuşabilir, ona destek olabilir. Bütün çocuklar konuştuğundan sonra eğitimci aksesuarı çıkarttığını ve rolden çıktığını söyler.

Değerlendirme

5. Etkinlik:

Çocuklar arkadaşınız 2 gün okula gelemeyecek. Dinlenmesi gerekiyor. Ona moral olması için resim yapıp yollayabiliriz. Bu onu çok mutlu eder. 4 gruba ayrılırlar. Her gruba resim kâğıdı ve pastel boyalar dağıtılır. Birlikte resim yaparlar.

2.6. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 6

Ele Alınan Değer: Empati- Yardımlaşma

Etkinlik Adı: Engelli Arkadaşım

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: -

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Çocuklar A ve B olarak eşleştirilir. A'lar gözlerini kapatır. B'ler A'ları mekânda dolaştıracaktır. B'ler A'ların sağ omzuna dokunduğunda sağa, sol omzuna okunduğunda sola dönmeleri, hafifçe sırtlarına dokunduğunda ileri gitmeleri gerekir. Bir müddet sonra roller değiştirilerek tekrar edilir.

2. Etkinlik:

Çocuklar iki gruba ayrılırlar. Mekânın bir başından diğer başına çeşitli engeller konulur. Gruplardan birer kişinin gözleri kapatılır. Diğer grup arkadaşları onu sağ-sol-ileri yönlendirmeleriyle engellere değmeden karşıya geçmesini sağlayacaktır. Engellere değdiği anda tekrar baştan başlamak zorundadırlar. İlk bitiren grup oyunu kazanır.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Çocuklar gözleriniz kapalı olduğunda neler hissettiniz?
- ✓ Arkadaşınızın sizi gözleriniz kapalı olarak mekânda dolaştırırken neler hissettiniz?
- ✓ İkinci oyunumuzda gözleriniz kapalı olarak engelleri aşmaya çalışmak zor muydu?
- ✓ Arkadaşlarınızın size yardım etmesi sizi nasıl hissettirdi?
- ✓ Tek başınıza bunu başarabilir miydiniz?
- ✓ Engelleri aşıp karşıya geçmeyi başardığınızda neler hissettiniz?

II. Canlandırma

3. Etkinlik:

Görme engelli arkadaşınız Ada sizi çok sevmektedir. Sizde onu çok seviyorsunuz ve onu sık sık ziyaret ediyorsunuz. Ada uzun süredir bir arkadaşıyla dışarı çıkmamış. Sizinle dışarı çıkmak istiyor. Birlikte dışarı çıkıyorsunuz. Onunla gezerken

gördüklerinizi ona anlatmalısınız. Çocuklar A ve B olarak eşleştirilir. A'lar gözlerini göz bandı ile kapatırlar. B'ler gördüklerini ona anlatırlar. Bir süre sonra roller değiştirilerek tekrar edilir.

4. Etkinlik:

Adayla dışarıda gezerken bazı zorluklar fark ettiniz. Ada tek başına da dışarı çıkmayı başarabilmeli ama onun için sokaklar düzenli değil. Çok fazla engeller var. Çocuklar 4 gruba ayrılırlar. Ada gibi çocuklara yardım etmemiz gerekiyor. Sizler engelliler konseyinin birer üyesisiniz. Onların karşılaştığı sorunları çözmek için toplandınız. Grubunuzla engellilerin sorunlarından bir tanesini düşünüp bu soruna birlikte çözüm yolunu konuşuyorsunuz. Bulduğunuz çözümü diğer üyelere de açıklıyorsunuz.

III. Değerlendirme

5. Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar ve yere otururlar.

- ✓ Görme engelli bir yakınınız var mı?
- ✓ Görme engelli birini daha önce dışarıda gördünüz mü?
- ✓ Engelli insanlara nasıl yardımcı olabiliriz?

2.7. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 7

Ele Alınan Değer: Empati- Yardımlaşma

Etkinlik Adı: Hayvan Dostlarımız

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Strafor, Boş Kap, Müzik Çalar, Hayvanlar için Mama ve Su

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Dil Gelişimi

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

Kazanım 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Eğitmen çocuklara “Hayvanlar Ne İster” şarkısını öğretir.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Hangi hayvanların sesini duyduk?
- ✓ Hangi hayvanın taklidini yapmayı sevdiniz?

2.Etkinlik:

Çocuklar 3 kişilik gruplara ayrılırlar. Bir ebe seçilir. Diğerleri grup arkadaşlarıyla mekânın çeşitli yerlerine dağılırlar. Kışın soğuktan korunmaları için insanlar sokaklara barınaklar yapmışlar. Bu üç kişiden ikisi birbirlerine dönerler ve el ele tutuşarak bir yuva oluştururlar. Üçüncü kişi sokak hayvanı olarak bu yuvanın içine yani çemberin ortasına geçer. Herkesin bir yuvası vardır artık. Bir sokak hayvanı ise yuvasız kalmıştır. Kendisine yuva aramaktadır. Ebe ön kapı dediğinde ön taraftaki eller çözülür, arka kapı dediğinde diğer taraftaki eller çözülür ve yuvadakiler yuvalarından çıkarak kendilerine yeni bir yuva bulmaya çalışırlar. Bu sırada yuvasız olan sokak hayvanı da kendine yer bulmaya çalışır. Kendine yuva bulamayan ebe olur.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Sokakta yaşayan hayvanlar nasıl beslenir?
- ✓ Sokaktaki hayvanlar nerede uyurlar?
- ✓ Sizce nasıl yıkanıyorlar?

3. Etkinlik:

Çocukların mekânda serbestçe dolaşmaları ve vereceği yönergelere göre hareket etmeleri istenir. Sokakta yaşayan canlıları düşünün. Kediler, köpekler. Siz de sokakta yaşayan bu canlılardan birisiniz. Hava çok güzel. Bahar geldi. Her yer çiçek açtı. Güneş tepenizde içinizi ısıtıyor. Caddelerde ve sokaklarda özgürce dolaşıyorsunuz.

Evlerin yanından geçiyorsunuz. Oda ne camda bir evcil hayvan görüyorsunuz. Oda sizi gördü. Heyecanlandı. Cama vurmaya başladı. Ona ses çıkarıyorsunuz. Diğer evde bir tane daha evcil hayvan var. Onların yerinde olmak istiyorsunuz. Yürümeye devam ediyorsunuz. Çok yürüdünüz susadınız. Bir kap gördünüz ilerde sokak hayvanları için konmuş olabilir. Hemen koşunuz fakat su kabı boş. Bir çeşme gördünüz. Belki oradan su içebilirsiniz ama çeşme kapalı. İnsanlar çeşmenin yanına bir kap su koyabilirlerdi. Bunu neden düşünmezler ki? Parka gitmeye karar verdiniz. Parka çok insan geliyor. Sizi görüp su ve yiyecek verebilirler. Az önce camda gördüğünüz evcil hayvanı parkta görüyorsunuz. Sahibi onu gezdirmeye çıkarmış. Ona yaklaşıp konuşmak istiyorsunuz. Çocuklar A ve B olarak eşleştirilir.

A: Evcil bir hayvansınız. Dışarıda dolaşan sokak hayvanlarının yerinde olmak istiyorsunuz.

B: Sokak hayvanısınız. Evcil hayvanın yerinde olmak istiyorsunuz.

II. Canlandırma

4.Etkinlik:

A ve B olarak çocuklar eşleştirilir. Sokak hayvanı olarak evcil hayvan arkadaşınızla dost oluyorsunuz. Evcil dostunuz size hep özeniyor. Dışarıda özgür gezdiğiniz için. Sizde aslında ona sıcacık bir evde yaşadığı için özeniyorsunuz. Evcil arkadaşınız günlerini nasıl geçirdiğini göstermek için seni evine davet ediyor.

A: Evcil hayvan

B: Sokak hayvanı

Evcil hayvan ev yaşantısını sokak hayvanı dostuna gösterir. Canlandırmalar tek tek izlenir. Daha sonra sokak hayvanı olarak evcil dostunuzu sizde dışarıda gezdirmek için davet ediyorsunuz. Sokak hayvanı olarak evcil dostunu dışarıda gezdiriyorsunuz.

Değerlendirme

5. Etkinlik:

Çocuklar çember olur ve yere otururlar.

- ✓ Evcil hayvanı olan var mı?
- ✓ Sokak hayvanları ile ev hayvanları arasındaki farklar nelerdir?
- ✓ Biz onlar için neler yapabiliriz?

Sorular tek tek cevaplandırılır.

6. Etkinlik:

Eğitmen “Hayvanlar Ne İster” şarkısını açar. Eğitimle birlikte çocuklar sokak hayvanları için strafordan yuva yaparlar. Bu yuvayı sokağa bırakırlar. Bir kap su ve bir kap mama koyarak etkinliği tamamlarlar.

2.8. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 8

Ele Alınan Değer: Yardımlaşma-Paylaşma

Etkinlik Adı: Kaf Dağının Arkasında Bir Köy

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Büyük Boy Resim Kâğıdı, Pastel Boya

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G 4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

Kazanım 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Kaf dağının ötesinde çok ama çok uzaklarda bir köy varmış. Bu köy öyle güzelmiş ki her yer yemyeşilmiş. Toprakları da çok verimliymiş. Toprağa bir tohum eksen bin tane ürün verirmiş. Köy halkı bu verimli toprakları ekip biçermiş. Çiftçilik yaparlarmış. Baharda hep birlikte tarlalarını ekmeye başlarlar, kışında bu ürünleriyle geçinip giderlermiş. Sizlerde bu köyde çiftçisiniz. Tarlalarınıza hangi ürünleri ekiyorsunuz? Tek tek cevaplandırılır.

Köylüler birbirleriyle ürünlerini paylaşıp mutlu olurlarmış. Bir gün bu köye bir dev dadanmış. Köyün girişine kendine kocaman bir ambar yapmış. Dev çok aç olduğu için köylülerin bütün mahsullerini ellerinden alıp bu ambarda saklıyormuş. Hiçbir şey yapmadan köylülerin üzerinden geçimini sağlıyormuş. Ambarın anahtarını da hiç yanından ayırmıyormuş.

Köy halkı bu durumdan çok usanmış. Bu işe çözüm bulabilmek için köylüler meydanda toplanmışlar. Aralarında konuşmaya başlamışlar. Sizce ne yapmalıyız? Çocuklara sorulur ve tek tek cevaplar alınır.

Çok az yiyeceğimiz var. Çoluğumuz çocuğumuz aç. Devin yaptığı haksızlık. Artık bu devden kurtulmamız gerekiyor. Yiyeceklerimizi geri almalıyız demişler. Devin evine gizlice girip anahtarı almaya karar vermişler. Hepimiz gidersek gürültü çıkar kimler gitmeli anahtarı almaya karar verelim. Çocuklardan cevaplar alınır.

Köyün gençleri ve güçlü olanlarının devin evine gitmesine karar verilir. Bu dev uyurken anahtarı yatağının altına koyarmış. Uykusu da çok hafifmiş. En ufak bir tıkırtıda hemen uyanırmış. Katılımcılardan biri gönüllü dev seçilir. Dev sandalyede uyur ve anahtarı sandalyenin altına koyar.

Köylüler gece yarısı sessizce devin evine girerler. Parmak uçlarında sessizce yürüyerek devin yatak odasına giderler. Dev yatakta uyuyor. Yatağın altında da anahtar duruyor. Devi uyandırmadan usul usul ona doğru yaklaştırmaya başlamışlar. Dikkatli olun dev uyanmasın. Dev 10'na kadar sayıp uyandığında bizim hemen

donmamız gerekiyor. Hiç hareket etmemeliyiz. Dev kimin hareket ettiğini görürse o oyundan çıkar. Yavaş yavaş deve doğru ilerlenir ve sandalyenin altından anahtar alınır. Dev anahtarın alındığını görünce hızla yatağından fırlar ve anahtarın kimde olduğunu bulmaya çalışır. Dev anahtarın kimde olduğunu bulması için 3 tahmin hakkı verilir. Diğer çocuklar deve fark ettirmeden anahtarı elden ele dolaştırabilirler. Bu oyun ebe değiştirilerek birkaç defa oynanır.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Devin bütün mahsulleri ambarında saklaması doğru muydu?
- ✓ Devin yaptığı haksızlığa karşı ne yaptınız?
- ✓ Birlikte hareket edip devden anahtarı alınca ne hissettiniz?

II. Canlandırma

2. Etkinlik:

Devden anahtarı almayı başaran köylüler onu odaya kilitlemişler. Yiyeceklerin saklı olduğu ambara gitmişler. Kapıyı açmışlar. Köylüler mahsullerine kavuşmuşlar. Sevinçle dans etmeye başlamışlar. Artık çocukların karnı aç kalmayacak. Bütün köylü doyacak. Yiyecekleri köye taşımışlar. Yiyeceklerine kavuşan köylüler şenlik düzenleyip kutlama yapmaya karar vermişler. Bu yiyeceklerle dev bir kazanda yemek pişirelim. Köy halkıyla yemeklerimizi paylaşalım. Çocuklar 3 gruba ayrılırlar. Yemek pişirmek için görevlendirilirler.

1. Grup: Odun toplamak ve ateşi yakmak
2. Grup: Malzemeleri yıkamak ve doğramak
3. Grup: Masayı hazırlamak

Ateşi yakmışlar ve dev kazanı ateşin üzerine koymuşlar. Bütün köylü kazanın içine hazırladıkları yiyecekleri tek tek atmışlar. Her atan koyduğu malzemenin ismini söyler. Baharatlarını da sırayla koyarlar. Daha da lezzetli olması için bir tutam sevgi, bir tutam paylaşma, bir tutam da yardımlaşma eklemişler. Hep birlikte kazanı karıştırırlar, karıştırırlar. Yemek pişince köy halkına sırayla dağıtırlar. Herkes yemeklerini yer. Karınlarını doyurur. Çok mutludurlar.

3. Etkinlik:

Çocuklar 3 gruba ayrılırlar. Büyük boy karton kağıtları ve pastel boyalar gruplara dağıtılır. Birlikte yardımlaşarak, paylaşarak geçirdikleri bu mutlu günü resmetmeleri istenir. Resimler köyün girişine asılır.

Değerlendirme

4. Etkinlik:

Bu güzel günü hatırlamak için fotoğraf çekilmeye karar verirler. Birbirlerine yardım ettikleri, yemeklerini paylaştıkları için gülümseyerek fotoğraf karesine tek tek dahil olurlar. Her çocuk köyde kim olduğunu ve yaşını söyleyerek fotoğrafta yerini alır.

5. Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar. Yere otururlar. Eğitimci bugünkü etkinlik üzerinden yardımlaşma ve paylaşma hakkında sorular yöneltir. Tek tek cevaplar dinlenir ve çocuklar bu konuda bilgilendirilir.

- ✓ Yardım etmek ne demek?
- ✓ Kimlere yardım etmeliyiz?
- ✓ Paylaşmak ne demek?
- ✓ Bugün oyunlarımızda paylaşma adına neler yaptık?

2.9. Değerler Eğitimi Drama Uyguma Örneği 9

Ele Alınan Değer: Empati-Farklılıklara Saygı

Etkinlik Adı: Dünyamız

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Farklı Ülke Çocuklarının Resimleri, Farklı Ülkelerin Kıyafetleri, Ülkemizin Yöresel Kıyafetleri

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1. Duygu düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

K 8: Farklılıklara saygı gösterir.

G1. Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler.

G2. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır.

K 9: Farklı kültürel özellikleri açıklar.

G1. Kendi ülkesine ait kültürüne ait özellikleri söyler.

G2. Kendi ülkesinin kültürü ile diğer kültürlerin benzer ve farklı özelliklerini söyler.

G3. Farklı ülkelerin kendine özgü kültürel özellikleri olduğunu söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Çocuklar serbest şekilde mekânda yürürler. Yürürken birbirlerinin dış görünüşlerini incelemeleri söylenir. Saçları düz mü, kıvrıkcık mı? Uzun mu, kısa mı? Gözleri ne renk? Ne renk giyinmiş gibi. Eğitimci çocukları durdurur ve kendisine en yakın kişiye yaklaşıp birbirlerini daha yakından incelemelerini söyler.

Ara Değerlendirme:

✓ Birbirinizde gördüğünüz farklılıklar nelerdi?

✓ Neleri gözlemlediniz?

2.. Etkinlik:

Resim 3: Yöresel Kıyafetli Çocuklar

Kaynak: <https://tr.depositphotos.com/90946054/stock-illustration-kids-and-nationalities-of-the.html> (erişim: 06.09.2021).

Çocuklar yine mekânda müzik eşliğinde serbest şekilde yürürler. Eğitimci çocuklara aralarda dolaşarak farklı ülkelerdeki çocuk resimlerini dağıtır ve resimleri bir süre incelemelerini söyler. Daha sonra resimler değiştirilir. Her çocuğun diğer resimleri de incelemeleri sağlanır. Öğrenciler 4 gruba ayrılırlar ve bir resim seçerler. Bu resimdeki çocuk hakkında grubuyla konuşurlar.

Ara Değerlendirme:

Çocuklar çember olurlar. Her grup kendi resmindeki farklılıkları diğer gruplara anlatır.

II. Canlandırma:

3. Etkinlik:

Eğitmen sınıfa hüzünlü bir şekilde girer. Çocuklar size üzücü bir haberim var. 23 Nisan kutlamaları için dünya çocukları ülkemizi ve okulumuzu ziyarete geleceklerdi. Uçakları arızalandığı için bu hafta gelemiyorlar. Çocuklar 4 gruba ayrılırlar. Merak ettikleri misafirleri gelemediği için ne hissettiklerini ve neler düşündüklerini aralarında konuşurlar. Eğitimci seçtiği gruptan bu konuyu canlandırmalarını söyler.

4. Etkinlik:

Bayram dolayısıyla okulumuza farklı ülkelerden gelen çocuklar sınıfımızı da ziyaret edecekler. Çocuklar İki gruba ayrılırlar. Bir gruba farklı ülkeleri temsil eden kıyafetler dağıtılır. Diğer gruba ülkemizin çeşitli yöresel kıyafetleri dağıtılır.

1.Grup: Farklı ülkelerin çocuklarısınız. Beden dilinizle sözsüz olarak ülkenize ait selamlaşma ve tanışma hareketlerinizi gösteriyorsunuz ve dış görünüşünüzü tanıtıyorsunuz.

2.Grup: Bu ülkenin çocuklarısınız. Beden hareketlerinize sözsüz olarak farklı ülke çocuklarına ülkenizin selamlaşma ve tanışma hareketlerinizi gösteriyorsunuz ve dış görünüşünüzü tanıtıyorsunuz.

Değerlendirme:

5. Etkinlik:

Farklı ülkelerin geleneksel müzikleri ile kendi ülkemizin geleneksel müzikleri çalınır ve onlar için bir eğlence düzenlenir.

6. Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar ve yere otururlar. Her ülkenin kıyafetleri, dış görünüşleri, selamlaşmaları bizden farklı.

✓ Kıyafetlerin farklı olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

✓ Dış görünüşleri, tenlerinin renkleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hepimiz bu dünyada yaşayan bin bir çiçekli bahçe gibiyiz. Farklılıklarımız birbirimizi tamamlayan zenginliklerimiz. Bu nedenle farklılıklarımıza saygı duymalıyız.

2.10. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 10

Ele Alınan Değer: Empati- İletişim

Etkinlik Adı: Duygularımız

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 6 yaş

Araç/Gereçler:

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir.

G1. Dikkat edilmesi gerek nesne/durum/olaya odaklanır.

G2. Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar.

G3. Dikkatini çeken nesne/durum/olayı ayrıntılarıyla açıklar.

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

G1. Başkalarının duygularını söyler.

G2. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

G3. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1.Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar. Her çocuk çemberin ortasına gelerek hissettiği bir duyguyu söylemesi, neden böyle hissettiğini açıklaması ve donması istenir. Bugün çok mutluyum. “Çünkü hava güneşli” diyerek o duyguyu beden diliyle ifade eder ve donar. Bütün çocuklar duygusunu ifade edene kadar devam edilir.

2.Etkinlik:

Resim 4: Neşeli Çocuk

Resim 5: Üzün Çocuk

Kaynak: <https://tr.depositphotos.com/vector-images/happy-kids.html?qview=44718397>(erişim: 06.09.2021).

Çocuklar ikili olarak eşleştirilirler. Her gruba çeşitli duyguları anlatan resimler veya emojiler dağıtılır. Resimde gördüğü duyguyu eşleriyle beraber bedenleriyle donarak anlatmaları istenir. Bir grubun ifade ettiği duyguyu diğerleri tahmin etmeye çalışır. Duygusunu canlandıran grup daha sonra resmini gösterir. Resimdeki duygunun ne olduğu üzerine konuşulur.

Ara Değerlendirme

- ✓ Çocuklar yaşadığımız olaylardan dolayı birçok duygu hissederiz. Bu duygularımız nelerdir?
- ✓ Çocuklar hissettiğimiz bir duyguyu sözlerimizle karşımızdakine ifade edebiliriz. Bazen de konuşmadan bedenimizle hissettiğimiz duyguyu anlatabiliriz. Bedeninizle anlatırken neler hissettiniz?

B. Canlandırma

3. Etkinlik:

Çocuklar A ve B olarak ikili eşleştirilir. A'lar mekânın dışına alınır. İçeri girdiği zaman eşine izlediği bir çizgi filmi, gördüğü bir olayı ya da bir gününü nasıl geçirdiğini anlatması söylenir. B'lere ise eşi ona ne anlatırsa anlatsın dinlememesi, onun yüzüne bakmaması söylenir. A'lar tekrar mekâna alınır. A'lar dışta B'ler içeride eşleriyle

karşılıklı olacak şekilde iç içe iki çember oluştururlar ve yere otururlar. Eğitmenin başlama komutuyla aynı anda A'lar çizgi filmi, bir olayı ya da bir gününü anlatmaya başlar. Belli bir süre anlatmaya devam edilir. Daha sonra roller değiştirilir. Bu defa B'lerin anlatması istenir. A'lara eşi ne anlatırsa anlatsın onu can kulağıyla dinlemesi, onun gözlerinin içine bakması söylenir.

Ara değerlendirme:

- ✓ Eşinize bir olayı anlatırken neler hissettiniz?
- ✓ Eşiniz sizi dinledi mi?
- ✓ Dinlediğini hissettiğinizde ne hissettiniz?
- ✓ Dinlemediğini hissettiğinizde ne hissettiniz?

4. Etkinlik:

Resim 6: Şaşkın Yüz

Resim 7: Ağlayan Yüz

Resim 8: Gülen Yüz

Kaynak:

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/a%C3%A7-emoji-y%C3%BCz.html?qview=195874606> (erişim:06.09.2021).

Çocuklar A ve B olarak eşleştirilirler. B'lere çeşitli yüz ifadelerini gösteren resimler dağıtılır. Kızgın, şaşkın, gülen, somurtkan gibi. A'lar onlara konuşurken bu resimdeki gibi davranmaları istenir. Doğaçlama tekniği kullanılarak canlandırmaları söylenir.

A: Oyun oynayalım mı?

B: Bugün oyun oynamak istemiyorum.

Değerlendirme

5. Etkinlik:

Çocuklar çember olurlar. Eğitmen elinde bir topa çocuklara soru sorar. Topu attığı kişi soruya cevap verir ve bir başka arkadaşına topu atar. Çocuklar arkadaş olmak, iyi bir dinleyici olmak demektir. Çünkü karşılıklı konuşabilmek için önce dinlemek gerekir. Peki iyi bir dinleyici nasıl olunur?

2.11. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 11

Ele Alınan Değer: Çevre Bilinci-Sorumluluk

Etkinlik Adı: Doğamızı temiz Tutalım

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 40+40 dakika

Yaş Grubu: 4-6 yaş

Araç/Gereçler: Müzik Çalar, Doğa ve Hayvan resimleri, Resim Kâğıdı, Boya Kalemleri,

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1. Duygu düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

K 10: Sorumluluklarını yerine getirir.

G1. Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.

G2. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Resim 9: Sevimli Hayvanlar

Resim 10: Sevimli Hayvanlar

Kaynak: <https://1freewallpapers.com/cute-bunnies-4k/zh>(erişim:06.09.2021)

<https://netresim.com/yavru-kaplanlar-yavru-aslan-ve-yavru-maymun-dunya-hayvanlari-koruma-gunu/> (erişim:06.09.2021).

Resim 11: Doğa

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/535435843173533730/>(erişim: 06.09.2021)

<https://pixabay.com/tr/photos/a%C4%9Fa%C3%A7-orman-yolu-l%C3%B6s-iz-do%C4%9Fa-yol-3529367/> (erişim:06.09.2021).

Çeşitli doğa ve hayvan resimleri mekânda dağınık şekilde yere bırakılır. Çocuklardan hafif müzik eşliğinde serbest dolaşmaları ve tek başlarına resimleri incelemeleri

istenir. Daha sonra iki kişi olarak resimleri incelemeleri istenir. Bir süre sonra 4 kişilik gruplar halinde bir resim seçmeleri ve o resim hakkında konuşmaları istenir.

2. Etkinlik:

Çocuklardan doğada bir varlık olmaları (Ağaç, hayvan, deniz gibi) ve bedenleriyle donarak bunu canlandırmaları söylenir. Daha sonra eğitmenin dokunduğı kişi doğada nasıl davrandığını sözsüz olarak canlandırır. Diğerleri onun doğada hangi varlık olduğunu tahmin etmeye çalışır. Bütün çocuklar izlendikten sonra bu defada eğitmenin dokunduğı çocuk doğada temsil ettiğı varlık olarak neler hissettiğini söylemesi istenir.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Çocuklar çeşitli doğa ve hayvan resimlerini inceledik. Resimlerde neler vardı?
- ✓ Daha sonra doğada bir varlığı canlandırdık. Neler hissettiniz?
- ✓ Doğada bizden başka birçok varlıklar var. Bunlar nelerdir?

II. Canlandırma:

3. Etkinlik:

Çocuklar ikili olarak eşleştirilir. Bu defa ortak kararla doğada bir varlık olmaya karar verirler ve onu temsil eden bir beden hareketi yaparak donarlar. Eğitmen bir süre sonra fon müziğı olarak rüzgâr sesini açar. Rüzgâr estiğinde doğada nasıl hareket ettiklerini bedenleriyle göstermelerini söyler. Bir süre sonra donmalarını ister. Bu defa eğitmen bir çöp poşetini çocukların ortasına gelecek şekilde doğaya atar. Eğitmen çocuklara temsil ettikleri varlık olarak yaşam alanlarında bunu ilk defa gördüklerini söyler. Daha önce böyle bir şey ile hiç karşılaşmamışlardır. Eğitmen tekrar rüzgâr sesini açar. Çöp poşetini rüzgârın esintisiyle uçuşuyormuş gibi eliyle dolaştırır. Her grubun önüne çöp poşetini koyar ve ilk defa gördükleri bu çöp poşetine tepki vermelerini ister.

Ara Değerlendirme:

Resim 12: Plastik Atıklar

Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44251524> (erişim:06.09. 2021).

Çocuklar çember olur ve yere otururlar. Doğaya sorumsuzca bıraktığımız çöplerin verdiği zararlar üzerinden çevre bilinci hakkında konuşulur.

- ✓ Doğaya bıraktığımız çöpler hayvanlara ve bitkilere zarar veriyor mu?
- ✓ Çöpler doğada yok oluyor mu?
- ✓ Doğamız kirlenince neler olur?
- ✓ Çevre temizliği için sorumluluklarımız nelerdir?

III. Değerlendirme:

4. Etkinlik:

Çocuklar 4 gruba ayrılır. Her grubun doğamızı temiz tutmakla ilgili bir afiş hazırlamaları söylenir. Gruplara büyük boy resim kağıdı ve boya kalemleri verilir. Hazırlanan afişler uygun bir yere asılır. Resimler incelenir ve neler yaptıkları üzerine konuşulur.

2.12. Değerler Eğitimi Drama Uygulama Örneği 12

Ele Alınan Değer: Manevi Değerlerimiz

Etkinlik Adı: Camiyi Seviyorum

Etkinlik Yeri: Sınıf Ortamı

Etkinlik Süresi: 45+45 dakika

Yaş Grubu: 5-6 Yaş

Araç/Gereçler: Resim Kâğıdı, Boya Kalemleri

Yöntem-Teknik: Doğaçlama, Rol Oynama

Kazanım ve Göstergeler:

Bilişsel Gelişim

K 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

G1. Bir olayın olası nedenlerini söyler.

G2. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

K 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

G1.Problemi söyler.

G2. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir.

G3. Çözüm yollarından birini seçer.

G4. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler.

G5. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Dil Gelişimi

K 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

G1. Konuşma sırasında göz teması kurar.

G2. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

G3. Duygu ve düşüncelerinin nedenlerini söyler.

K 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

G1. Sözel yönergeleri yerine getirir.

K 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

G1. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

G2. Dinlediklerini/izlediklerini drama yoluyla sergiler.

Sosyal Duygusal Gelişim

K 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1. Duygu düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

Kazanım 10: Sorumluluklarını yerine getirir.

G1. Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.

G2. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

K 15: Kendine güvenir.

G1. Grup önünde kendini ifade eder.

G2. Gerekli durumlarda farklı görüşlerini söyler.

Süreç

I. Isınma-Hazırlık Çalışmaları

1. Etkinlik:

Eğitmen bu drama etkinliği için çocukları camiye götürür. Çocuklara camiye gezmeleri için kısa bir süre verir. Çocuklar caminin ortasında çember olurlar. Eğitmen “Size verilen bu sürede neler gözlemlediniz çocuklar?” sorusunu yöneltir ve tek tek cevaplarını alır. Eğitmen bu defa daha uzun süre vererek daha dikkatli camiye gezmelerini söyler. Süre sonunda çember olurlar ve bu defa daha uzun süreniz vardı. “Neler gözlemlediniz çocuklar?”.

2. Etkinlik:

Eğitmen öğrencilere camiye gezdirir ve caminin bölümlerinden minber, mihrap ve kürsüyü tanıtır. Çocuklara birlikte oyun oynayacaklarını söyler. Eğitmen çocukları

caminin ortasına alır. Caminin minber, mihrap ve kürsü köşelerini göstererek bir köşe ismi söyleyeceğini, o köşe neresi ise oraya koşmalarını ister. Yanlış köşeye koşan oyundan çıkar. Bu oyunda köşelerin ismini çocuklardan birinin söylemesi şeklinde de oynatılabilir.

3. Etkinlik:

Eğitmen namazın içindeki bölümlerden olan kıraat, rükû ve secde bölümlerini anlatır. Çocuklar camide namazdaki gibi bir sırada saf tutarlar. Eğitmen namazın bölümlerinden birini söyler ve çocuklar bunu yaparlar. Şaşırان çocuk eğitmenin yanında gözlemci olarak bekler. Namazın bölümlerinin öğrenilmesi için oyun birçok defa oynanır.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Daha önce camiye gelmiş miydiniz çocuklar?
- ✓ Camiye kimler gelir?
- ✓ Camide insanlar neler yapar?
- ✓ Çocuklar caminin bölümleri nelerdi? İmam nerde namaz kıldırır? Nerede vaaz eder?
- ✓ Namazın bölümleri nelerdi çocuklar?

II. Canlandırma:

4. Etkinlik:

Ali ve Ömer çok iyi iki arkadaştır. Aynı mahallede oturdukları için birlikte okula gidip gelirler. Her sabah okula giderken çok güzel bir caminin önünden geçerler. Ali daha önce ailesiyle camiye çok defa gitmiştir. Camiyi çok sevmektedir. Çocuklar A ve B olarak eşleştirilir.

A: Ali okuldan sonra camiye gidelim mi?

B: Ömer ailemizin haberi yok?

Bu durumu aralarında canlandırmaları söylenir. Gönüllü grubun canlandırmaları izlenir.

Ara Değerlendirme:

- ✓ Çocuklar Ali ve Ömer çok iyi iki arkadaştı.
- ✓ Okula giderken nereden geçiyorlardı?
- ✓ Ali Ömer'e ne söyledi?
- ✓ Okul çıkışı camiye gitmeleri doğru muydu?

5. Etkinlik:

Ali ve Ömer aileleriyle birlikte camiye ziyarete gelmişlerdi. Birlikte camide koşup oynamaya başladılar. Bir süre sonra yaşlı bir amca Ali ve Ömer'e seslenerek biraz yüksek sesle kızdı. "Sizin yüzünüzden Kur'an okuyamıyorum" dedi. Çocuklar 3 kişilik gruplara ayrılırlar. Bu durumu canlandırmaları söylenir. Çocuklara hazırlanmaları için süre verilir. Eğitimci grupların yanlarına giderek onlara yardımcı olur.

III. Değerlendirme:

6. Etkinlik:

Çocuklar çember olup yere otururlar. Ali ve Ömer aileleriyle birlikte camiye ziyarete geldiler. Orada Ali ve Ömer neler yaptı?

- ✓ Yaşlı bir amca, Ali ve Ömer'e ne dedi?
- ✓ Ali ve Ömer kendisini nasıl hissetmiş olabilir?
- ✓ Çocuklar camide nasıl davranmalıyız?

7. Etkinlik:

Çocuklar camilerimiz kutsal mekanlarımız. Burada Müslümanlar namaz kılar, Kur'an okurlar ve tesbih çekerek Allah'a dua ederler. Bizde Allah'ın evi olan bu güzel camimizi ziyaret ettik. Bu güzel camimizi resimlerimizle süsleyebiliriz. Çocuklara büyük boy resim kâğıdı ve boya kalemleri dağıtılır. Resimler caminin uygun bir yerine asılır.

3. DEĞERLER EĞİTİMİ EĞİTSEL OYUN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

3.1. Oyun 1:

Ele Alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Değerler Sepeti

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: -

Kazanımlar: Çevresindeki varlıkları sever.

Çevresindeki varlıklara merhamet gösterir.

Uygulama: Öğrenciler çember olurlar. “Çocuklara sevgi dediğimizde aklınıza ne geliyor”. “Sevdiğiniz neler var?” soruları çocuklara yöneltilir. Daha sonra eğitimci sevgi değeri üzerinden çocukları üç ailem, üç arkadaşlarım, üç çevrem olacak şekilde isimlendirir. Eğitimci ebe olarak çemberin ortasına geçer. Bir değer adını söyler ve o kişiler çemberde yer değiştirir. Bu arada ebe çemberde kendisine yer kapmaya çalışır. Çemberde kendisine yer bulamayan ebe olur. Oyun ebe değişimiyle değerlerin adlarını öğretmek için çok defa oynanır. Eğitimci oyuna yeni bir kural ekler. Dünyamız dediğinde çemberde herkes yer değiştirir. Yine ebe çemberde kendine yer kapmaya çalışır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilir:

- ✓ Oyunda hangi değeri öğrendik?
- ✓ Dünyamızda sevdiğimiz neler var?
- ✓ Sevdiklerimize karşı sevgimizi nasıl gösteririz?

3.2. Oyun 2:

Ele Alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Mendil Kapmaca

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Mendil

Kazanımlar: Ailesine karşı sevgisini gösterir.

Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.

Çevresindeki varlıkları sever.

Uygulama: Çocuklar eşit şekilde üç gruba ayrılırlar. Her grup sınıfın bir köşesine tek sıra halinde dizilirler. Farklı gruplarda olacak şekilde çocuklara sevgi değerini içeren cümleler verilir. Bu cümleler üç grupta birer kişide olacak şekilde dağıtılır. Üç kişi ailemi seviyorum, üç kişi arkadaşlarımı seviyorum, üç kişi hayvanları seviyorum gibi. Eğitimci gruplara eşit mesafede olacak şekilde karşılarında yerini alır. Bir cümle söyler. O cümleye sahip çocuklar koşarak mendili kapmaya çalışırlar. Mendili kapıp tekrar sırasına geçen çocuk grubuna bir puan kazandırır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Hangi değerini ismini öğrendik?
- ✓ Oyndaki sevgi cümlelerimiz nelerdi?
- ✓ Sevdiklerimize karşı nasıl davranırız?

3.3. Oyun 3:

Ele Alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Eşini Bul

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Sevgi Değeri ile İlgili Resimler, Müzik-Çalar

Kazanımlar: Ailesine karşı sevgisini gösterir.

Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.

Çevresindeki varlıkları sever.

Uygulama: Aile sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ile ilgili resimler üç adet olacak şekilde çocuk sayısı kadar hazırlanır. Resimler karışık şekilde çocuklara dağıtılır. Çocuklar müzik eşliğinde serbestçe dolaşırlar. Müziğin ritmine göre elindeki resmi diğerleri görececek şekilde hareket ettirirler. Müzik durduğunda aynı resme sahip olanlar birbirlerini bulurlar. Bu oyun resimler çocuklar arasında değiştirilerek çok defa oynanır. Oyun bittiğinde en son resimlerle eş olanlar birlikte resimlerini inceler. Çocuklar çember olurlar. Eşyle beraber resimde neler olduğunu, resme bakınca hangi duyguları hissettiklerini arkadaşlarına anlatırlar.

Resimler 13: Hayvan Sevgi

Resim 14: Doğa Sevgisi

Kaynak: <https://muhtesemsozler.com/kedilerle-ilgili-sozler/> (erişim: 06.09.2021).

<https://www.okulhaberleri.net/doga-sevgisi-doga-cansiz-degildir-4856113> (erişim: 06.09.2021).

Resim 15: Arkadaş Sevgisi

Resim 16: Aile Sevgisi

Kaynak: <http://www.hepimizayleyiz.com/Cocugum/Cocuk-Gelisimi/Arkadas-Edinmek-Cocuga-Ne-Kazandırır-7518> (erişim:06.09.2021)

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/aile.html?qview=49595661>(erişim: 06.09.2021)

Değerlendirme: Aynı resimlere sahip çocuklar bir araya gelerek resimleri hakkında konuşmaları söylenir. Bunun için çocuklara belli bir süre verilir. Eğitimci her grubun yanına giderek onları gözlemleyebilir. Daha sonra çocuklar çember olurlar ve diğer gruplara resimlerinde gördüklerini anlatırlar. Sevgi değeri üzerine konuşurlar.

3.4. Oyun 4:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı, Yardımlaşma

Oyunun Adı: Köşe Kapmaca

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Sevgi, Saygı, Yardımlaşma ile İlgili Resimler, A4 Kâğıdı

Kazanımlar: Yardım gerektiren durumların farkına varır.

Aile bireylerine yardım eder.

Arkadaşlarına yardım eder.

Resim 17: Büyüklere Saygı

Resim 18: Büyüklere Yardım

Resim 19: Aile Sevgisi

Kaynak: <https://turkceodevim.com/buyuklere-saygi-metni-cevaplari/> (erişim tarihi:06.09.2021).

https://www.123rf.com/photo_50116847_helpful-children-to-help-the-old-man.html (erişim tarihi: 06.09.2021).

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/mutlu-aile.html?qview=63509663>(erişim tarihi:06.09.2021).

Uygulama: Sınıfın üç köşesine sevgi, saygı, yardımlaşma değerleriyle ilgili resimler asılır. Çocuklar iki kişilik eşleştirilir. Gruplar köşelere belli bir mesafede yer alırlar. Eşler omuzları birbirine değecek şekilde birbirlerine yanaşırlar. Eğitimci eşlerin arasına A4 kâğıdı yerleştirir. Bu kâğıdı düşürmemelerini söyler. Eğitimci bir değerini ismini söyler. Eşler kâğıtlarını düşürmeden o köşeye doğru ilerler. İlk gelen grup bir

puan kazanır. Oyun değerlerin isimleri öğrenilene kadar çok defa oynanır. Bu oyunda grup sayısı üç, dört olacak şekilde arttırılarak da oynanır.

Değerlendirme: Oyunun sonunda çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda neler yaptınız?
- ✓ Oyunun en çok hangi bölümünü beğendiniz?
- ✓ Oyun oynarken en çok nerede zorlandınız?
- ✓ Belirlediğimiz köşelerin isimleri nelerdi?
- ✓ Resimlerde neler görüyorsunuz?
- ✓ Sevdiklerimize nasıl yardım ederiz?

Resim 20: Aileme Yardım Ediyorum

Resim 21: Büyüklere Yardım Ediyorum

Kaynak: <https://benanneyim.com/cocuklar/cocugunuzu-yetistirmek-icin-ipuclari/cocuklarin-ev-islerinde-yardimci/> (erişim: 06.09.2021).

[https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID\(&\)&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true](https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID(&)&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true) (erişim =6.09.2021)

Resimler üzerinden sevdiklerimize nasıl yardım ederiz konuşulur.

3.5. Oyun 5:

Ele Alınan Değer: Yardımlaşma

Oyunun Adı: Şapkam Düştü

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Renkli Karton Külahlar, Müzik-Çalar

Kazanımlar: Arkadaşlarına yardım eder.

Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.

Yardımlaşmaya ve paylaşmaya istekli olur.

Uygulama: Büyük boy renkli kartondan külah şeklinde yapılmış şapkalar öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler yan yana gelecek şekilde sıralanırlar. Eller yukarı şarkısı çalınır. Çocuklar müziğe göre hareket ederler. Müzikte söylenen hareketleri yaparken çocuklardan şapkası yere düşen olursa kendisi değil sağındaki ya da solundaki arkadaşı kendi şapkasını düşürmeden eğilip arkadaşının şapkasını alır ve arkadaşının kafasına takar.

Değerlendirme: Oyundan sonra çember olunur ve çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda neler yaptınız?
- ✓ Şapkanızı düşürmeden müzik eşliğinde hareket etmek zor muydu?
- ✓ Oyunun kuralı neydi?
- ✓ Şapkasını düşünce kendisi alan oldu mu?
- ✓ Şapkası düşene kim yardım edecekti?
- ✓ Arkadaşının şapkasını eğilip alırken kendi şapkasını düşüren oldu mu?
- ✓ Arkadaşınızın şapkası yere düştüğünde ona yardım ederken neler hissettiniz?
- ✓ Arkadaşlar birbirlerine yardım ederler mi?

3.6. Oyun 6:

Ele Alınan Değer: Doğruluk

Oyunun Adı: Doğruluk Anahtarı

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç- Gereçleri: Boş Sandalye ve Anahtar

Kazanımlar: Doğruluk değerinin ismini öğrenir.

Dürüst bir insanın özelliklerini bilir.

Doğru ve dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.

Uygulama: Doğruluk insanın elinde bulunması gereken altın bir anahtar gibidir. Bu sayede bütün kapılardan içeri girebilirsiniz. Etrafınıza güven verir, herkes tarafından sevilirsiniz. Fakat doğruluk anahtarı kralın elinde ve kralın elinden anahtarı almazsak yaşadığımız yer yalanlar ülkesi olacak. Kral uyurken bu anahtarı saraydan alalım. Kral

anahtarı yatağının altında saklıyor. Çok hafif bir uykusu var. Onu uyandırmadan anahtarı nasıl alabiliriz? Eğer uyandığında bizi hareket ederken görürse oyun dışı kalıyoruz. Anahtarı alabilirsek kral bunu fark ettiğinde anahtarın kimde olduğunu tahmin edecek. 3 tahmin hakkı var. Bir ebe seçilir. Ebe kral olur ve sandalyede uyur. Çocuklar kral uyurken sandalyenin altındaki anahtarı almaya çalışırlar. Ebe 10'na kadar sayar. Gözlerini açtığında kimin hareket ettiğini görürse o kişi oyundan çıkar. Bu oyun ebe değiştirilerek birkaç defa oynanır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Kraldan anahtarı alırken zorlandınız mı?
- ✓ Kral anahtarı niçin almış?
- ✓ Kraldan anahtarı alamazsak ne olur?
- ✓ Yalan söylersek ne olur?
- ✓ Neden yalan söylememeliyiz?

Doğruluk değeri hakkında çocuklar bilgilendirilir.

3.7. Oyun 7:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı

Oyunun Adı: Lider Kim?

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Yok

Kazanımlar: Çevresine karşı sevgisini gösterir.

Çevresine karşı saygılı davranır.

Uygulama: Çocuklar çember olurlar. Bir ebe seçilir ve ebe sınıfın dışına alınır. Çocuklarla işlenmek istenen sevgi, saygı değerleri ile ilgili bedenleriyle yapabilecekleri hareketler belirlenir. Bu hareketleri başlatan bir lider seçilir. Lider hangi hareketi yaparsa diğerleri de lideri belli etmeden onun yaptığı hareketi yapar. Ebe sınıfa alınır. Çemberin ortasına geçer. Liderin kim olduğunu bulmaya çalışır. Lideri bulursa bu defa o ebe olur. Oyun değerlerin isimleri ve hareketleri değiştirilerek çok defa oynanır.

Çocuklar mekânda serbest dolaşarak da bu oyunu oynayabilirler. Ebe çocukların arasında dolaşarak liderin kim olduğunu bulmaya çalışır. Ebeye 3 tahmin hakkı verilir. Ebe doğru tahmin ederse bu defa lider ebe olur. Tahmin edemezse başka bir gönüllü ebe seçilir.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda hangi değerleri kullandık?
- ✓ Belirlediğimiz değerlerin beden hareketi neydi?
- ✓ Sevgimizi bedenimizle de gösterebilir miyiz?
- ✓ Sevdiklerimize yardım edersek nasıl hissederler?

3.8. Oyun 8:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı, Özür Dileme

Oyunun Adı: Hareketini Eşinle Yap

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 15 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Oyunun Araç/Gereçleri: Müzik-Çalar

Kazanımlar: Ailesine karşı sevgisini gösterir.

Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.

Çevresindeki varlıkları sever.

Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır.

Uygulama: Sevgi, Saygı, Özür dileme gibi üç değerle ilgili birer beden hareketi belirlenir. Çocuklar müzik eşliğinde serbest şekilde mekânda dolaşırlar. Müzik durduğunda öğretmen bir değerın adını söyler. Çocuklar hızlı bir şekilde kendilerine bir eş bularak belirlenen hareketi yaparlar ve donarlar. Öğretmen “dur” dediğinde eş olamayan çocuklar bir el eğitimcinin yanında beklerler. Değerlerin isimleri ve hareketleri değiştirilerek oyun çok defa oynanabilir.

Değerlendirme: Çocuklara oyundan sonra şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda hangi değerlerimizi kullandık?
- ✓ Değerlerimize ait hareketlerimiz nelerdi?
- ✓ Müzik durduğunda kendinize eş bulmakta zorlandınız mı?

- ✓ Eşinle birlikte hareketi yaparken nasıl hissettiniz?
- ✓ Sevgimizi, saygımızı bedenimizle de ifade edebilir miyiz?
- ✓ Sevdiklerimize karşı hata yaptığımızda bunu bedenimizle de ifade edebilir miyiz?

3.9. Oyun 9:

Ele Alınan Değer: Çevre Sevgisi

Oyunun Adı: Nerede Yaşıyorsun?

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 15 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Doğada Yaşayan Canlıların Resimleri, Torba

Kazanımlar: Çevresindeki varlıkları sever.

Çevresindeki varlıklara merhamet gösterir.

Uygulama: Eğitimci doğada bulunan canlıların resimlerini hazırlar ve bir torbaya koyar. Deniz, toprak ve orman resimlerini mekânda 3 köşeye asar. Çocuklardan biri bir kâğıt seçer. Görseldeki canlının toprakta mı, suda mı, ormanda mı yaşadığını söyler ve hızlıca o köşeye geçer.

Bu oyun şu şekilde de oynanabilir: Hava, toprak, su ve orman görselleri sınıfta 4 köşeye asılır. Öğrenciler doğada yaşayan bir canlının ismini ve biliyorsa bir özelliğini söyler. Diğer öğrenciler hep birlikte “Nerede yaşıyorsun?” diye sorar ve o köşeye gitmesini ister.

Bu oyun şu şekilde de oynanabilir: Kahverengi, yeşil, mavi kartonlar hazırlanır. Öğrenciler bir renk seçer ve o renge ait bir canlı ismi söyler. Gökyüzü mavidir ve kartallar gökyüzünde uçar. Deniz mavidir ve yunus balığı denizde yaşar. Orman yeşildir ve çınar ağacı ormanda yaşar. Toprak kahverengidir ve papatya toprakta yetişir.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ İnsanların dışında doğada birçok canlı yaşar. Bu canlılar nelerdir?
- ✓ Nerede yaşarlar biliyor musunuz?
- ✓ En sevdiğiniz canlı hangisi?

✓ Canlılara karşı sevgimizi nasıl gösteririz?

3.10. Oyun 10:

Ele Alınan Değer: Çevre Sevgisi

Oyunun Adı: Denizde-Karada

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 15 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç- Gereçleri: Kartondan Hazırlanan Daireler

Kazanımlar: Çevresindeki varlıkları sever.

Çevresine karşı saygılı davranır.

Çevresindeki varlıklara merhamet gösterir.

Uygulama: Eğitimci sınıf sayısından bir eksik kartondan hazırladığı büyükçe daireleri sınıfın çeşitli yerlerine dağıtır. Bu dairelerin kara, diğer alanların ise deniz olduğunu söyler. Eğitimci deniz dediğinde denizde serbestçe yüzen canlılar olduklarını ve karaların arasında dolaşmalarını ister. Kara dediğinde ise karaya çıkmalarını ister. Karaya çıkamayan çocuk eğitmenin yanında gözlemci olur. Her çıkan çocuk sayınca daireler azaltılarak kazanan belirlenene kadar oyuna devam edilir. Karada-denizde hızlı ve yavaş şekilde söylenerek oyun daha heyecanlı hale getirilebilir.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Denizde yaşayan canlılar nelerdir?
- ✓ Karada yaşayan canlılar nelerdir?
- ✓ Neden bazıları denizde yaşarken bazıları karada yaşar?
- ✓ Doğamızda yaşayan canlılara nasıl davranmalıyız?

3.11. Oyun 11:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı, Yardımlaşma

Oyunun Adı: Parazit

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 15 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Yok

Kazanımlar: Arkadaşlarına karşı saygı gösterir.

Çevresine karşı saygılı davranır.

Saygılı davranışların olumlu sonuçlarını fark eder.

Uygulama: Sınıf üç gruba ayrılır. Sevgi, Yardımlaşma, Paylaşma gibi işlenecek değerlerle ilgili cümleler daha önceden hazırlanır. Mekânda karşılıklı gelecek şekilde iki grup yerleştirilir. Ortada da üçüncü grup vardır ve parazit görevindedir. Eğitimci bir gruba değerlerle ilgili cümleyi karşı taraftaki gruba sözlü olarak anlatmalarını ister. Ortadaki grupta cümleyi karşı tarafın duymaması için gürültü çıkartırlar. Kullanılabilecek cümleler: Arkadaşlarımı seviyorum, Arkadaşlarımı dinliyorum, Arkadaşlarıma saygı gösteriyorum gibi.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda neler yaptık?
- ✓ Karşı tarafa cümlelerinizi anlatırken zorlandınız mı?
- ✓ Gürültü yaptığımızda konuşmalarımız anlaşılır mı?
- ✓ Karşı tarafa hangi cümleleri söylemeye çalıştık hatırlayan var mı?
- ✓ Bir arkadaşımız konuşurken onu nasıl dinlemeliyiz?

3.12. Oyun 12:

Ele Alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Perdenin Arkasında Ne Var?

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Oyunun Araç/Gereçleri: Çarşaf, Tahta Çubuk, Değerlerle İlgili Resimler

Kazanımlar: Sevgi değerinin ismini öğrenir.

Ailesine karşı sevgini gösterir.

Çevresindeki varlıkları sever.

Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Resim 22: Büyüklere Yardım **Resim 23:** Büyüklere Saygı

Resim 24: Yaşlılara Yardım

Kaynak: <https://turkceodevim.com/buyuklere-saygi-metni-cevaplari/> (erişim:06.09.2021).

https://www.123rf.com/photo_50116847_helpful-children-to-help-the-old-man.html (erişim: 06.09.2021).

[https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID\(&\)&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true](https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID(&)&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true) (erişim =6.09.2021).

Resim 25: Hayvan Sevgisi

Resim 26: Doğa Sevgisi

Resim 27: Aile Sevgisi

Kaynak: <https://muhtesemsozler.com/kedilerle-ilgili-sozler/> (erişim: 06.09.2021).

<https://www.okulhaberleri.net/doga-sevgisi-doga-cansiz-degildir-4856113> (erişim: 06.09.2021).

<https://www.okulhaberleri.net/doga-sevgisi-doga-cansiz-degildir-4856113> (erişim:06.09.2021).

<https://pixers.com.tr/posterler/sevgi-ile-mutlu-bir-aile-cizim-kroki-29013775> (erişim: 06.09.2021).

Uygulama: Çocuklar iki gruba ayrılırlar. Gruplardan birer kişi bir çarşafı perde gibi iki ucundan tutarak grupların ortasına geçer. İki grupta birbirini görmemelidir. Eğitimci daha önceden tahta çubuklara değerlerle ilgili resimleri hazırlayıp yapıştırmıştır. Aile sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi gibi. Oyundan önce resimlerde ne olduğu hakkında konuşulmalıdır. Eğitimci herkese birer tane dağıtır. Gruplardan birer kişi elindeki resimlerle perdenin önüne gelir. Eğitimci “perdeyi indir” dediğinde yüz yüze gelen kişiler karşısındakinin elinde olan resimde ne olduğunu söyler. İlk söyleyen kişi grubuna bir puan kazanır. Kazanan belli olana kadar oyun devam eder.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklar elindeki resimde ne olduğunu tek tek anlatırlar. Çocuklar sevgi değeri hakkında bilgilendirilir. Sevdiklerine karşı sorumluluklarımız nelerdir? konuşulur.

3.13. Oyun 13:

Ele Alınan Değer: Sorumluluk

Oyunun Adı: Hayvan Dostlarımı Seviyorum

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç- Gereçleri: Yok

Kazanımlar: İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu fark eder.

Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Sorumluluk almaya istekli olur.

Uygulama: Çocuklar çember olurlar. Doğada yaşayan hayvanlardan iki tane seçilir ve bedenle 3 kişinin bu hayvanın görüntüsünü yapabilecekleri hareketler belirlenir.

Fil: Ortada olan kişi iki kolunu burnundan ileri doğru uzatarak filin burnunu yapar.

Yanındaki iki kişide onun sağ ve sol kulaklarını yaparlar.

Tavşan: Ortadaki kişi ellerini ağızına yaklaştırarak tavşanın dişlerini yapar. Yanındaki kişilerde sağ ve sol kulaklarını yaparlar.

Bir ebe seçilir. Ebe çemberin ortasına gelir. Gözlerini kapatarak birkaç tur kendi etrafında döner ve parmağıyla bir kişiyi gösterir. Tavşan ya da fil isimlerinden birini söyler. İşaret edilen kişi ile sağındaki ve solundakiler o hayvanın belirlenen hareketini yaparlar. Hareketi şaşıran ebe olur. Oyun birkaç defa oynanır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilir:

- ✓ En sevdiğiniz hayvan hangisi?
- ✓ Hayvanlara nasıl davranmalıyız?
- ✓ Evcil hayvanı olan var mı?
- ✓ Onun sorumluluklarını alıyor musun?

Sorumluluklarımız konusunda çocuklar bilgilendirilir.

3.14. Oyun 14:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı, Sorumluluk

Oyunun Adı: Ben Bir Heykelim

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Müzik-Çalar

Kazanımlar: Arkadaşlarıma karşı sevgisini gösterir.

Çevresindeki varlıkları sever.

Arkadaşlarına karşı saygı gösterir.

Çevresine karşı saygılı olur.

Arkadaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Sorumluluk almaya istekli olur.

Uygulama: İşlenecek değerler belirlenir. Sevgi, saygı, sorumluluk gibi. Eğitimci “Ben bir heykelim, dokunursan cümlem söyleyirim” oyununu oynayacaklarını söyler. Burada eğitimci tek değer üzerinden oyunu oynatabilir. İki ya da üç değer üzerinden de oynatabilir. Eğitimci çok değerle bu oyunu oynatacaksa çocuğa dokunmadan önce değerini söyler. Hareketli bir müzik açılır. Çocuklara müzik eşliğinde dans ederek dolaşmaları söylenir. Müzik durduğunda çocuklar heykel formunda donar. Eğitimci hangi çocuğa dokunursa o çocuk belirlenen değerle ilgili bir cümle söyler. “Ben sevgiyim, arkadaşlarımı çok severim”, “Ben sorumluluk sahibiyim, oyuncaklarımı toplarım” gibi.

Değerlendirme: Oyundan sonra çember olunur ve yere oturulur. Çocuklara “Söylenen cümleleri hatırlayan var mı?” sorulur. Bu cümleler üzerinden işlenen değer hakkında çocuklar bilgilendirilir.

3.15. Oyun 15:

Ele Alınan Değer: Sorumluluk

Oyunun Adı: Elektrik Süpürgesi

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Yok

Kazanımlar: Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Sorumluluk almaya istekli olur.

Uygulama: Eğitimci çocuklara elektrik süpürgesinin ne işe yaradığını sorar ve cevaplarını alır. Çocuklar bazı insanlar çöplerini sorumsuzca çevreye atmışlar. Çevremizi temiz tutmalıyız. Bu yüzden birlikte çevremizi temizleyelim. İnsanlara örnek olalım. Gönüllü bir ebe seçilir. Ebe'nin elektrik süpürgesi olduğunu ve doğaya atılan çöpleri toplayacağı söylenir. Diğer çocuklarda doğaya atılan çöplerdir. Elektrik süpürgesi onları yakalamaya çalışır. Çocuklarda elektrik süpürgesinden kaçmaya çalışırlar. Yakalanan çocuk ebe'nin arkasına geçer. Elektrik süpürgesinin hortumu olarak ebe'nin sırtından tutar. Son çocukta yakalanana kadar oyun devam eder. Ebe değiştirilerek oyun birkaç defa oynanır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çember olunur ve yere oturulur. “Çöplerimizi nereye atmalyız?”, “Çöplerimizi etrafa atarsak neler olur?” soruları çocuklara sorulur ve tek tek cevaplar dinlenir. Çevre temizliği hakkında çocuklar bilgilendirilir.

3.16. Oyun 16:

Ele Alınan Değer: Özür Dileme

Oyunun Adı: Hareketimi Bul

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Yok

Kazanımlar: Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır.

Hata yaptığında özür diler.

Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder.

Uygulama: Bir ebe seçilir ve mekânın dışına alınır. Çocuklar ikili olarak eşleştirilir. Özür dileme değeri ilgili birlikte bir hareket belirlemeleri söylenir. Çocuklar eşlerinden uzakta mekânda dağınık şekilde yerlerini alırlar. Ebe mekâna gelir. Bir çocuğun karşısına geçer. Karşısına geçtiği kişi eşiyile belirledikleri hareketi yapar. Ebe aynı hareketi yapan eşini bulmaya çalışır.

Değerlendirme: Oyunun sonunda çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Hata yaptığımızda arkadaşımız nasıl hisseder?
- ✓ Çocuklar hata yaptığımızda ne yapmamız gerekir?
- ✓ Özür dilemek için hangi sözleri kullanırız?
- ✓ Özür dilediğimizde nasıl hissederiz?

3.17. Oyun 17:

Ele alınan Değer: Sorumluluk

Oyunun Adı: Gazete Kağıtları

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 30 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Gazete Kâğıdı, Müzik-Çalar

Kazanımlar: Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Sorumluluk almaya istekli olur.

Uygulanışı: Eğitimci çocuklara gazete parçası dağıtır ve yavaş tonda bir çocuk şarkısı açar. Çocuklar gazete parçasıyla birlikte müzik eşliğinde dans ederler. Müzik durduğunda gazete kağıdından uzunlamasına doğru minik parçalar yırtarlar. Müzik çaldığında dans etmeye devam ederler. Bir müddet sonra eğitimci hızlı bir parça ile oyunu hızlandırır. Çocukların elindeki gazete parçaları bittiğinde eğitimci “insanlar eğlenirken çevresini temiz tutmayı unutabiliyor. Her yer kirlendi. Çevremizi temiz tutmalıyız. Hadi etrafı birlikte eski haline getirelim”. Çocuklar iki gruba ayrılırlar. Gruplardan birer kişiye mavi büyük çöp poşetleri verilir. Bu poşetlere 2 dakika da en çok çöp dolduran grup kazanacak denir. Yerdeki gazete kağıtları toplandıktan sonra poşetler karşılaştırılır. Çöp poşeti büyük olan grup kazanır. Daha sonra gruplar arka arkaya sıralanırlar. Ağzını bağladıkları çöp poşetlerini bacakları arasından geçirerek arkaya gönderirler. Arkadaki poşeti alınca öne koşarak bacakları arasından topu arkaya vermeye devam eder. Herkes öne gelene kadar oyun devam eder. İlk bitiren grup kazanır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda neler yaptık?

- ✓ Oyunun en çok hangi bölümünü beğendiniz?
- ✓ Müzik eşliğinde dans ettiğinizde neler hissettiniz?
- ✓ Müzik durduğunda gazete kağıdını yırtarken heyecanlandınız mı?
- ✓ Çöplerimizi istediğimiz zaman yere atabilir miyiz?
- ✓ Çevremiz kirlendiğinde neler olur?

3.18. Oyun 18:

Ele Alınan Değer: Sorumluluk

Oyunun Adı: Bu Benim Sorumluluğum

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Oyunun Araç/Gereçleri: Oyuncaklar

Kazanımlar: Sınıftaki sorumluluklarını yerine getirir.

Sorumluluk almaya istekli olur.

Sorumluluklarını yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder.

Uygulanışı: Eğitimci çeşitli oyuncakların parçalarını birbirinden ayırarak mekânın çeşitleri yerlerine dağınık olarak yerleştirir. Çocuklar üç ya da dört kişilik gruplara ayrılır. “Çocuklar oyuncaklarımızın parçaları dağılmış. Bu oyuncakları bir araya getirmemiz gerekiyor. Yoksa bir daha onlarla oynayamayız”. Çocuklara 10 dakika süre verilir. Süre sonunda en çok oyuncağın parçalarını bir araya getiren grup oyunu kazanır.

Değerlendirme: Oyun sonunda çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Oyunda neler yaptık?
- ✓ Oyuncağın parçalarını bulmakta zorlandınız mı?
- ✓ Bu oyuncağın neyi eksik?
- ✓ Bu parçası eksik olursa ne olur?
- ✓ Oyuncaklarımızla tekrar oynayabilmek için onları nasıl kullanmalıyız?

3.19. Oyun 19:

Ele alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Arkadaşımmın Sevincini Paylaşıyorum

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Gazete Kâğıdı, Müzik-Çalar

Kazanımlar: Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.

Arkadaşlarına karşı saygı gösterir.

Uygulanışı: Eğitimci bir şeker 10 gazete kâğıdı ile sarar, top haline getirir. Çocuklara bu kâğıdın içinde bir sürpriz olduğunu söyler. Çocuklar çember olurlar. Müzik eşliğinde bu gazete kâğıdını elden ele dolaştırmaları istenir. Müzik durduğunda gazete kâğıdı kimde kaldıysa ondan küçük bir parça yırtmasını sürprizin yavaş yavaş açılmasını ister. Oyun esnasında önce yavaş bir müzik çalınır daha sonra müzik hızlandırılır. Şekere kim ulaşırsa o çocuğun olur.

Değerlendirme: Oyun sonunda çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Gazete kâğıdının içinde bir sürpriz var dediğimde kendinizi nasıl hissettiniz?
- ✓ Elden ele gazete parçasını dolaştırırken heyecanlandınız mı?
- ✓ Gazeteden küçük parçalar koparmanız gerekiyordu. Küçük parça koparmakta zorlandınız mı?
- ✓ İçinden sadece bir şeker çıktı. Bu şekerde bir arkadaşınızın oldu. Siz şeker alamayınca kendinizi nasıl hissettiniz?

Çocuklara oyun üzerinden kazanma ve kaybetme duyguları işlenir. Birlikte oyun oynamanın sevinci üzerinde durulur. Heyecanlandığımızda ve sürprizin bizim olmasını istediğimiz zamanlarda oyunun kurallarını bozmamızın doğru olmadığı vurgulanır. Paylaşma değeri hakkında çocuklar bilgilendirilir. Daha sonra eğitimci bütün çocuklara şeker dağıtarak etkinliği sonlandırır.

3.20. Oyun 20:

Ele Alınan Değer: Sevgi, Saygı

Oyunun Adı: Sevgi- Saygı

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: -

Kazanımlar: Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.

Çevresine karşı saygılı davranır.

Uygulanışı: Sevgi ve saygı değerleri ile ilgili beden hareketleri belirlenir. Sevgi için çocuklar iki eli ile kalp şekli yaparlar. Saygı için öne doğru eğilirler. Eğitimci sevgi ya da saygı dediğinde belirlenen hareketleri yaparlar. Şaşıran oyundan çıkar.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Sevdiklerimizi mutlu etmek için neler yaparız?
- ✓ Kimlere saygı duyarız?
- ✓ Saygımızı nasıl gösteririz?

3.21. Oyun 21:

Ele Alınan Değer: Sevgi

Oyunun Adı: Sevgi Çemberi

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf mevcudu

Yaş Grubu: 4-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: -

Kazanımlar: Çevresindeki varlıkları sever.

Çevresindeki varlıklara karşı merhamet gösterir.

Uygulanışı: Çocuklar el ele tutuşarak sevgi çemberi oluştururlar. Bir gönüllü seçilir ve sevgi çemberinin ortasına geçer. Burası sevgi çemberimiz. Arkadaşınızda sevgiyle büyüyen muhabbet kuşumuz. Burada olmaktan çok mutlu. Herkes ona sevgisini gösteriyor. Muhabbet kuşumuzda özgürce sevgi çemberimizde dolaşıyor. Bir gönüllü daha seçilir ve çemberin dışına alınır. Oda ne çemberin dışında muhabbet kuşunun sevgisini kıskanan bir kedi var. Muhabbet kuşunu sevgi çemberinden kaçırmak istiyor. Sizin göreviniz el ele tutuşup kedinin çemberden içeri girmesini engellemek. Kedi

bacaklarınızın arasından da girebilir. O yüzden dikkatli olun. Ebeler değiştirilerek oyun birkaç defa oynanır.

Değerlendirme: Oyundan sonra çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Çocuklar çemberimizin adı neydi?
- ✓ Kuşumuzun adı neydi?
- ✓ Sevgi çemberinde kuşumuz mutlu muydu? İnsanlar ona nasıl davranıyordu?
- ✓ Sevdiklerimize karşı nasıl davranırsınız?

3.22. Oyun 22:

Ele Alınan Değer: Yardımlaşma

Oyunun Adı: Nasıl Yardım Ederim?

Oyunun Yeri: Sınıf

Oyunun Süresi: 20 Dakika

Oyuncu Sayısı: Sınıf Mevcudu

Yaş Grubu: 5-6 Yaş

Oyunun Araç/Gereçleri: Atkı

Kazanımlar: Yardım gerektiren durumları bilir.

Aile bireylerine yardım eder

Arkadaşlarına yardım eder.

Yardımlaşma ve paylaşmaya istekli olur.

Uygulanışı: Çocuklar çember şeklinde sandalyelere otururlar. Eğitimci bir şalı eline alır. Çocuklar bu şalı hayal gücümüzü kullanarak insanlara yardım amaçlı kullanabilir miyiz? Sizce bununla başkalarına nasıl yardım edebiliriz? Örnek olarak; bu atkıyla yaralı birinin yarasını sarabilirim, üşüyen birine atkı olarak veririm, körebe oyununda gözlerini kapatabilirim, yağmurdan korunmak için şemsiye yerine kullanabilirim, sofrayı örtüsü olarak serebilirim, topladığım meyveleri taşımak için kullanabilirim gibi. Burada çocukların hayal güçlerini kullanmaları için teşvik etmek önemlidir. Amaç bir eşyanın başka nerelerde kullanılabileceğini düşünmektir. Eğitiminin seçeceği herhangi bir malzeme ile ve belirlenen birçok değer için kullanılabilecek bir oyundur.

Değerlendirme: Oyunun sonunda çocuklara şu sorular yöneltilebilir:

- ✓ Ailemize ve arkadaşlarımıza nasıl yardım edebiliriz?

✓ Yardım ettiğimizde onlar nasıl hissederler?

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde dünya genelinde değerler eğitime verilen önemin artması, eğitimin tüm kademelerinde değerler eğitime yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu kademelerden biri ve en önemlisi okul öncesi eğitim dönemidir. Bu gelişmeler kapsamında çalışmada okul öncesi dönemde değerler eğitiminde drama ve eğitsel oyunlar konu edinilmiştir. Drama ve eğitsel oyunlar, çocukların bedensel, psiko-motor, zihinsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimine katkı sağlamakta, derslerin daha eğlenceli geçmesine imkân sunmaktadır. Çalışmanın amacı, drama ve eğitsel oyunların okul öncesi dönemde değerler eğitiminde kullanımı ve uygulama örnekleri ile bu alanda katkı sunmaktır.

Derslerde kullanılan yöntem ve teknikler eğitimde istenilen hedeflerin gerçekleşmesinde son derece önem arz etmektedir. Eğitsel amaçla belirlenen hedeflerin çocuklara kazandırılmasında seçilen yöntemler dersin etkililiği, başarısı ve kalıcılığını arttıran unsurların başında gelir. Bu bakımdan dersin içeriği, hedefleri ve değerlendirmesi kadar, dersin işleniş biçimi sayılan ve konunun öğrencilere sunulmasında kullanılan yöntem ve teknikler de önemlidir. Bu doğrultuda değerlerin öğretimi konusunda şu yöntem ve teknik kesin etkilidir yerine, her yöntem ve tekniğin avantajları ve dezavantajları göz önünde bulundurularak birbirlerini tamamlamaları ve geliştirilmeleri amaçlanmalıdır. Okul öncesi dönemde, daha çok yaşantılara dayalı öğrenmelerle ve aktif katılımı öğrenmenin gerçekleşebileceği, uygulamaya dayalı olan ve bu özellikleri içinde barındıran drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin değerlerin öğretiminde kullanımının uygun olacağı düşünülmektedir.

Drama ve eğitsel oyunlar ile ilgili okul öncesi eğitiminde pek çok çalışma olmasına rağmen özellikle drama alanında din, ahlak ve değerlerle ilgili çalışmalar çok azdır. Bu araştırma ile okul öncesi dönemde din, ahlak ve değerler eğitiminde drama tekniğinin yaygınlaştırılmasına yardımcı olarak, bu alandaki önemli bir boşluğa katkı sunmaya çalışılmıştır. Bu konuda yapılacak olan çalışmalar arttığında hem konunun önemi ve aciliyeti daha iyi anlaşılacak hem de eğitim sistemimizde hak ettiği yeri almaya başlayacaktır.

Eğitimde drama yöntemi gerek hazırlık gerekse uygulama ve değerlendirme aşamalarında öğrenci merkezli eğitimi temel alır. Burada amaç, çocukları öğrenme sürecinde aktif kılmak, bu süre içerisinde neşeli vakit geçirmelerini sağlamak ve öğretilenlerin kalıcılığını arttırmaktır. Bütün bu yönleri dikkate alındığında drama yöntemi, günümüz eğitim sisteminde yer alması gereken bir yöntemdir. Çünkü; düşünen, araştıran, kendini ifade edebilen nesiller yetiştirmek çağdaş eğitimden beklenmektedir. Drama yöntemi bu eğitim anlayışına uygun şekilde çocuklara katkıda bulunabilecek yapıya ve etkililiğe sahip bir yöntemdir.

Konumuzla ilgili literatür taraması yapıldığında, okul öncesi dönemde drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin pek çok gelişim alanına, temel becerilere etkisinin olduğu görülmüştür. Bu bakımdan okul öncesi dönemde din, ahlak ve değerlerin öğretiminde soyut ve karmaşık kavramlarda anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi adına drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin kullanımının etkili olacağı düşünülmektedir. Bu yaştaki çocukların soyut kavramları algılamaları zordur. Drama ve eğitsel oyunlar din, ahlak ve değerler konusunda soyut kavram, olay ve olguları somutlaştırmada etkili bir yöntemdir. Bu da çocukların konuları daha kolay anlamalarını sağlar.

Bu çalışma örgün ve yaygın eğitimde Okul Öncesi MEB ve DİB 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında değerler eğitimi konusunda drama ve eğitsel oyunlar esas alınarak geliştirilen öneriler şunlardır:

- Bir yöntem ve teknik olarak dramayı derslerinde kullanacak eğitimcinin eğitilmesi, ayrı bir konu olarak incelemeyi gerektirir. Drama etkinliklerinden beklenen yönde yarar sağlanabilmesi, eğitimcinin bilgi, donanım ve yaklaşımıyla doğru orantıdadır.

- Drama eğitimi verecek öğretmenlerin drama eğitmenliği/liderliği eğitimi alması ve uygulamayı yapacak kişilerin okul öncesi öğretmeni olması son derece önemlidir. Çünkü çocukların gelişim dönemlerine göre drama atölye çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Bu açıdan eğitimcilerin okul öncesi pedagojik formasyon eğitimine sahip olması da önemlidir.

- Drama çalışmalarında elliden fazla teknik kullanılır. Bu nedenle eğitimde dramanın amaçları ve tekniği konusunda kurumsal bilgilerin verilmesi eğitimcilere faydalı olacaktır.

- Drama eğitimi verecek kişilerin diğer drama adaylarıyla birlikte uygulama yapması sağlanabilir, etkinlikleri kendisinin deneyimlemesine olanak verilebilir. Böylece dramanın katılanlar üzerinde ne gibi etkiler oluşturabileceği konusunda bilgi edinmesi mümkün olur.

- Bu amaçla nitelikli hizmet içi eğitim çalışmaları düzenlenebilir. Hizmet içi eğitimler kavramsal anlamda değerler eğitiminin ne olduğu ile ilgili içeriği kapsarken aynı zamanda, değerler eğitimi uygulama boyutunda çalışmalarda gerçekleştirilebilir. Bu eğitimlerde ahlaki konuların öğretiminde kullanılabilecek drama ve eğitsel oyun atölye çalışmalarına da yer verilebilir.

- Okul öncesi dönem çocuğuna gerçek yaşantılar sunacak ve çocukların yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayacak olan, değerler eğitiminde drama ve eğitsel oyun etkinlik kitabı ve materyalleri hazırlanabilir.

- Bu araştırma kapsamında drama ve eğitsel oyunların okul öncesinde çocuklara sağladığı yararlar açısından daha etkili olduğu görülmüştür. Bu bakımdan “değerlerin kazandırılmasında drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin kalıcı öğrenmeye etkisi” konusunda lisans üstü tez çalışmaları yapılabilir.

- Dramanın din, ahlak ve değerler eğitiminde kullanımını yaygınlaştırmak adına İlahiyat fakültelerinde bir ders olarak yer alması uygun olabilir.

- Okul öncesi din, ahlak ve değerler eğitimi için üniversitelerde ayrı bir bölüm açılması ve bu alanda eğitim verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi son derece önemlidir.

- Bu çalışmada yer verilen drama ve eğitsel oyun ders planı uygulama örnekleri okul öncesi 4-6 yaş çocuklarla uygulama yapılabilir. Drama ve eğitsel oyun yöntemlerinin çocuklara değerlerin kazandırılmasında etkisi incelenebilir.

- Ayrıca bu çalışmada yer alan drama ve eğitsel oyun ders planı uygulama örnekleri, işlenmek istenen konu içeriği ve kazanımlar değiştirildiğinde ilköğretimde din, ahlak ve değerler öğretiminde de kullanılabilir.

- Diğer derslerde olduğu gibi din, ahlak ve değerler eğitiminde de çağdaş yöntem ve teknikler kullanılabilir.

- Din, ahlak ve değerler eğitimi yapan okul öncesi eğitimcileri yeni ve çağdaş yöntemler konusunda kendilerini geliştirebilirler.

- Dramayı yöntem olarak kullanacak eğitimcilerin işleyecekleri konularda kendileri ders planı hazırlayabilecek donanımına sahip olmalıdır. Zira hazırlıksız yapılacak bir drama çalışması yeterli etkiyi sağlamayacaktır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, H. Ömer, *Eğitimde Yaratıcı Drama*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları, 2018.

_____, *Yaratıcı Drama 199-2002*, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010.

_____, “Yaratıcı Dramayı Tanımlayabilmek”, *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, (ed. H. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 43-55.

_____, “Türk Eğitim Sisteminde Yaratıcı Drama Öğretmenini Yetiştirme Sorunsalı.” *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 79-91.

_____, “Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin: Yaratıcı Drama”, *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 158-179.

_____, “Eğitimde Dramaya İlişkin Kavramlar, Amaçlar ve Özellikler.” *Erken Çocukluk Döneminde Drama*, (ed. Yaşare Aktaş Arnas vd.), Ankara: Pegem Akademi, 2020, s. 1-18.

_____, “Yaratıcı Dramanın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı,” *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 229-237.

Abanoz, Süleyman, “3-6 Yaş Arası Çocuğun Dini ve Ahlakî Gelişiminde Etkili Faktörler”, (ed. Mehmet Bayyigit vd.), *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-1*, (16-17 Ekim 2020- Cunda), s. 90-11.

Akgül Esra, “Erken Çocukluk Döneminde Oyun.” *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, (ed. Serpil Pekdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 1-18

Akar, Ruken, “Eğitimde Alternatif Bir Öğretim Yöntemi: Drama”, *Yaratıcı Drama 199-2002*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 190-200.

Aksoy, B. Ayşe, Hale Dere Çiftçi, *Erken Çocukluk Döneminde Oyun Duyu Motor Oyundan Kurallı Oyuna*, Ankara: Pegem Akademi, 2018.

Akgül, Esra, “Erken Çocukluk Döneminde Oyun”, *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, (ed. Serpil Pekdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2016, s. 1-18.

Akta, Ömer A., *Erken Çocukluk Eğitiminde Drama*. Ankara: Pegem Akademi, 2020.

Alpöge, Gülçin, *Okul Öncesi Değer Eğitimi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2011.

Altan, Mustafa Zülküf, “Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi.” *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, (2011), 54.-57.

Arslan, Ümit, “Dramada Teknikler” *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, (ed. Tolga Erdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 75-106.

_____, “Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması,” *Okul Öncesi eğitime Giriş*, (ed. Gelengül Haktanır), Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 205-209.

Aral, Neriman vd., *Çocuk Gelişimi 1*, İstanbul: YA-PA Yayın, 1981.

_____, *Çocuk Gelişimi 2*, İstanbul: YA-PA Yayın, 1981.

Atik, Aslıhan, “Çocukluk Dönemi Din Eğitimine Bilimsel Temelli Bir Yaklaşım Denemesi”, *Dini Araştırmalar*, Cilt 22, Sayı 56, (2019), 353-369.

Altıkardeş, İsmet, *Din ve Sosyal Bütünleşme*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.

Aydın, Betül, “Gelişimin Doğası”, *Eğitim Psikolojisi*, (ed. Binnur Yeşilyaprak), Ankara: Pegem Akademi, 2015, s. 29-55.

Aydın, Mehmet Şevki, *Din Eğitimi Bilimi*, Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017.

Aydın, Mehmet Zeki, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011.

Ayhan, Halis, *Eğitime Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1982.

_____, “Sosyal Bütünlük Açısından Din Eğitimi,” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt, 1, Sayı 1, (1986), 25-33,

Balat, Uyanık, Gülden, Doğal Balaban A., *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık, 2009.

Balcı, Hasan, “Değer Eğitimi: Sorular ve Sorunlar,” *Gelenekten Geleceğe Kültür ve Sanat Dergisi* Cilt 2, Sayı 6 (2014), 43-85.

Baltacı, Ali, “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2 (2019), 368-388.

Başal, Handan Asûde, *Okul Öncesi Eğitiminin İlke Yöntemleri*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.

_____, *Gelişim ve Psikolojisi*, Bursa: Ekin Yayınevi, 2012.

Basit, Osman, “Türkiye’de Yapılan Okul Öncesi dönem Çocuklarının Gelişim Alanlarını Destekleyici Çalışmaların İncelenmesi: Bir Meta Analiz Çalışması.” Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2020.

Bayraklı, Bayraktar, *İslamda Eğitim Batı Eğitim Sistemleri ile Mukayeseli*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1980.

Bayer, Ali, “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, (2013), 102-129.

Bilici, Baz Ali, “Çocukta Dini Duygunun Teşekkülü”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, (2012), 189-219.

Bozkaya, Güler Tuba, *Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011.

Canay, Ayşe, *Çocuğunuz ve Siz*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.

Cihandide, Zeynep Nezahat, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Dem, 2014.

Candan, Güzel, Dilek, Gürkan, Ergen, “3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi.” *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, (2014), 134-161.

Çakı, Erdem, *Din Eğitiminde Dramatizasyon Yöntemi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2008.

Çalışkan, Nihat, Karadağ, Engin, *Eğitimde Drama Teorik Temelleri ve Uygulama Örnekleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2014.

Çanakçı, Ahmet, Ali, “Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma.” *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, (2018), 51-93.

Çayır, Akkocaoğlu, Nihan, Erdoğan, Tolga, “Dramada Planlama”, *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, (ed. Tolga Erdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 109-129.

Çileli, Meral, *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*, Ankara: V Yayınları, 1986.

Çoban, Bilal, Eyüp, Nacar, *Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar Oyun-Rontlar- Saymacalar- Şiirler*, Ankara: Nobel Yayın, 2010.

Dam, Hasan, “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi” (ed. Mustafa Köylü) vd., *Gelişimsel Basamaklarına Göre Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2015, s.51-96.

Demirci, Ali, “Literatür Taraması.” *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*, (ed. Yılmaz Arı, vd.), Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği, 2014, s. 73-107.

Diler, Ramazan, *Din Eğitiminde Dramatizasyon Yöntemi*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2001, s.7.

Duman, Mehmet Zeki, “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı,” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, (2012), 19-51.

Egemen, Bedi Ziya, “Terbiye Felsefesi”, Ankara: AÜİ Fakültesi Yayınları, 1957.

Ekşi, Halil, Ahmet Katılmış, *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Eğitmen, Aynur, “Yaratıcı Dramanın Bir Ögesi: Lider” *Yaratıcı Drama 199-2002*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 92-103.

Ertürk, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan Yayınları, 1994.

Eti, İnanç, “Eğitimde Dramanın Çocukların Gelişimine Etkisi”, *Erken Çocukluk Döneminde Drama*, (ed. Yaşare Aktaş Arnas, vd.), Ankara: Pegem Akademi, 2020, s. 33-48.

Fersahoğlu, Yaşare, “Din Eğitim ve Öğretiminde İnsanı Tanımanın Önemi.” *İLAM Araştırma Dergisi*, Cilt II, Sayı 2, (1997), 171-194.

Genç, Salih Zeki, *Eğitim Sürecinde Aile Okul ve Toplum*. Ankara: Pegem Akademi, 2016.

Gönen, Mübeccel, “Çocuk Eğitiminde Drama Yönteminin Kullanılması.” *Yaratıcı Drama 199-2002*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 34-42.

Gözütok, Şakir, “İbadet ve Eğitim İlişkisi,” *Türk- İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Sayı 4, (2007), 190-197.

Gönen Mübeccel, Nursel Uyar Dalkılıç, *Çocuk Eğitiminde Yaratıcı Drama*. Ankara: Eğiten Kitap, 2017.

Güleç, Çakmak Havise, “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri”, (ed. Gelengül Haktanır), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 125-152.

Güner, Banu, Arslan, Nursel, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Eğitsel Oyun Yöntemi ile Öğretimin Öğrenci Başarısına ve Derse Tutumuna Etkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 34, (2017), 87-127.

Gündüz, Mevlüt vd., “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Eğitsel Oyunlar Yoluyla Kazandırılan Değerler”, *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2017), 62-70.

Hökelekli, Hayati, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.

_____, *Din Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Izgar, Gökhan, Beyhan, Ömer, “Değerler Eğitimi Programının İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 29, (2015), 439-470.

İspirli, Sena, “3-6 Çocuğun Genel ve Din Eğitiminde Temel Değerler”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011.

Kaptan, Yazar, “Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler”, *Karakter ve Değer Eğitimi Farklı Bakışlar Örnek Etkinlikler*, (ed. Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), Ankara: Pegem Akademi, 2019, s.145-170.

Karakaya, Necmettin, “İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 1, (2007), 103-139.

Karademir, Abdülhamit, “Eğitici-Yaratıcı Drama ve Uygulama İlkeleri”, *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri*, (ed. Serpil Pekdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, s. 53-78.

Karataş, Zeki, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, (2015), 62-80.

Kaymakcan, Recep, Meydan, Hasan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, İstanbul: Dem, 2016.

_____, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 21 (2011), 29-55.

Kızıler, Hamdi, Canikli, İlyas, *Değerler Eğitimi*, Karabük: Deneme Yayınları, 2018.

Kıral, Bilgen, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 15, (2020), 170-189.

Kuşdil, M. Ersin, Kağıtçıbaşı, Çiğdem, “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikolojisi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 45, (2000), s. 59-76.

Konuk, Yurdagül, *Okul Öncesi Çocuklarda Din Duygusunun Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.

Köylü, Mustafa, “Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, (2003), s. 69-87.

_____, “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 2, (2004), 137-154.

Köylü, Mustafa, Oruç, Cemil, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.

Mehmedoğlu, Yurdagül, *Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Gelişimi, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* (haz. Müzeyyen Sevinç) İstanbul: Morpa Yayınları, 2003, s. 346- 357.

Meydan, Hasan, “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme,” *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt 1, Sayı 1, (2014), 93-108.

_____, “Din, Ahlak ve Değerler”, (ed. Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), *Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler*, Ankara: Pegem Akademi, 2019, s. 87-98.

Meriç, Ayşe, Arzu Özyürek, “Okul Öncesi Dönem Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 14, (2018), 137-166.

Nalçacı Ahmet, “Değerler Eğitiminde: Aile, Çevre ve Okul”, (ed: Salih Zeki Genç, Adem Beldağ), *Karakter ve Değer Eğitimi Farklı Bakışlar-Örnek Etkinlikler*, Ankara: Pegem Akademi, 2019.

Oruç, Cemil, “Okul Öncesi Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi,” *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi* Cilt 1, Sayı 2, (2010), 37-60.

Oğuz, Ayşegül, “Drama.” *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, (ed. Tolga Erdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 1-17.

Ongun, Nalan, Ümit Arslan, “Okul Öncesi Eğitimi ve Drama”, *Drama Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*, (ed. Tolga Erdoğan), Ankara: Eğiten Kitap, 2017, s. 163-194.

Okvuran, Ayşe, “Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Drama.” *Yaratıcı Drama 199-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 311-317.

_____, “Drama Öğretmeninin Yetişimi Sorunsalı,” *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 274-277.

_____, “Yaratıcı Dramanın Kullanılabileceğı Alanlar,” *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. H. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 157-179.

Ormanlıoğlu, Uluğ Mücella, *Niçin Oyun? Çocuğın Gelişiminde ve Çocuğın tanımada Oyunun Önemi*. İstanbul: Göçebe Yayınları, 1997.

Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

Ömeroğlu, Esra, “Okul Öncesi Öğretmenin Niteliğinin Gelişmesinde Yaratıcı Drama Eğitiminin Rolü,” *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. H. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, 91-101.

Ömeroğlu, Esra vd., *Okul Öncesi Eğitimde Drama Teoriden Uygulamaya*, Ankara: Kök Yayıncılık, 2007.

Ömeroğlu Esra, Özkan Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi, 2016.

Önder, Alev, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama Kuramsal Temellerle Uygulama Teknikleri ve Örnekleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

_____, *Okul Öncesi Çocuklar İçin Eğitici Drama Uygulamaları*. Ankara: Eğiten Kitap, 2017.

Öncü, Çelebi Elif, Esra Özbay, *Erken Çocukluk Döneminde Çocuklar İçin Oyun*, Ankara: Kök Yayıncılık, 2009.

Özeri, Zeynep Nezahat, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din ve Ahlak Eğitimi*, Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2001.

Parlar, Hanife vd., “Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlik İnancı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *Değerler Eğitimi Dergisi* Cilt 19, Sayı 8, (2010), 177-205.

Pazarlı, Osman, *Din Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1972.

Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Samsun: Çamlıca Yayınları, 2011.

Pekdoğan, Serpil, Korkmaz, İbrahim Halil, “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 37, (2017), 59-72.

Pekdoğan, Serpil, Necmettin Karakaya, “İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama,” *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 1, (2007), 103-139.

Perşembe, Erkan, “Genç- Aile İlişkilerinde Uyumun Sağlanmasında Dinin Fonksiyonel Rolü Üzerine,” *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 11, (1999), 7-20.

Pehlivan, Hülya, *Oyun ve Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.

Poyraz, Hatice, “Okulöncesinin Önemi”, *Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*, (ed. Hatice Poyraz, Hale Dere), Ankara: Anı Yayıncılık, 2006, s. 15-49.

_____, “Okulöncesi Yıllarda Gelişim”, *Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*, (ed. Hatice Poyraz, Hale Dere), Ankara: Anı Yayıncılık, 2006, s. 21-40.

Piaget, Jean, *The Language and Thought Of The Child*, Routledge-Taylor&Francis Group, Newyork, 2005.

Rokeach, M., *The nature of human values*. Newyork: Free Pres, (1973).

Ruken, Akar, “Eğitimde Alternatif Bir Öğretim Yöntemi,” *Yaratıcı Drama 1999-2002 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2010, s. 190-194.

San, İnci, “Eğitimde Yaratıcı Drama,” *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. H. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s. 57-69.

_____, “Yaratıcı Drama-Eğitsel Boyutları,” *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. H. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002., s. 79-91.

Sağlam, Halil İbrahim, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi, 2019.

_____, *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile*, Ankara: Pegem Akademi 2017.

Sağlam, İsmail, *İslam ve Batı Eğitiminde Okul Öncesi Eğitimi*, Bursa: Emin Yayınları, 2019.

Sapsağlam, Özkan, “Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya”, (ed. Esra Ömeroğlu), Ankara: Pegem Akademi, 2016.

Schwartz, S., H., “Are there universal aspects in the structure and content of human values?”, *Journal of Social Issues*, Cilt 50, Sayı 4, (1994), 19-45.

Schwartz, S. H., Bilsky W., “Towards a psychological structure of human values”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, (1987), 550-562.

Selçuk, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Sel, Ruhi, *Çocuk ve Oyun Dünyası*, Ankara: Olgun Lisesi Yayınları, 1977.

Sevinç, Müzeyyen, *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar1*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.

_____, *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.

Şen, Servet, “Okul Öncesi Çocuklarının Temel Özellikleri ve Gereksinimleri.” *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, (ed. Gelengül Haktanır), Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 1-24.

Şimşek, Eyüp, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2004), s. 207-220.

Tatar, Şaban, *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013.

Tatar, Asiye Fatma, *Okul Öncesi Eğitimde (5-6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

Turaşlı, Kuru Nalan, “Okul Öncesi Eğitimin Tanımı Kapsamı ve Önemi”, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, (ed. Gelengül Haktanır), Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, s. 71-79.

Türk, Esra, “Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt 14, Sayı 3, (2014), 143-158.

Ulusoy, Kadir, Dilmaç, Bülent, *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi, 2018.

Uzun, Mehmet, Köse, Akif, “Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri,” *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 23, (2017), 305-308.

Ulutaş, Ayşegül, “Okul Öncesi Dönemde Drama ve Oyunun Önemi,” *Adıyaman Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 4, (2011), 233-242.

Üstündağ, Tülay, *Yaratıcı Drama Öğretmenin Günlüğü*, Ankara: Pegem Akademi, 2016.

_____, “Günümüz Eğitiminde Dramanın Yeri”, *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, (ed. Ömer Adıgüzel), Ankara: Naturel Yayıncılık, 2002, s.200-207.

Yaman, Ertuğrul, *Değerler Eğitimde Yeni Ufuklar*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.

Yavuzer, Haluk, *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğun İlk 6 Yılı*, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2005.

_____, *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2012.

_____, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2008.

Yavuz, Kerim, *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1998.

Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983.

Yeşilyaprak, Binnur, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Ankara: Pegem Akademi, 2004.

Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası, 1986.

_____, Din-Eğitimi-Ahlak Eğitimi-İnsanlık Eğitimi, *Eğitim ve Bilim*, ss. 6-10, 6(35), s. 6-7.

<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5689/1819>

Yılmaz, Muhammet, *Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri*, İstanbul: Dem Yayınları, 2014.

Yılmaz, Mustafa, *Din Öğretiminde Ders İçi Etkinlikler*, İstanbul: Dem, 2015.

Yorulmaz, Bilal, *Oynayalım Öğrenelim*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015.

Zengin, Mahmut vd., *Din, Ahlak ve Değerler Öğretimi İçin Eğitsel Oyunlar*, İstanbul: Dem, 2016.

İnternet Kaynakları:

Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*

Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) 2018.pdf (diyanet.gov.tr), (erişim tarihi: 06.09. 2021).

Genç, Nalan Hanife, “Oyun ve Drama (Dramada Oyun, Oyunda Drama),” https://www.researchgate.net/publication/324952790_OYUN_VE_DRAMA_DRAMADA_OYUN_OYUNDA_DRAMA (erişim: 4 Mayıs 2018).

Kaymakcan, Recep, *Türkiye’de Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi Raporu*, Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmaları Merkezi, s.1-140. *Türkiyede_Okul_Oncesi_Din_ve_Ahlak_Egitimi.pdf* (ebs.org.tr) (erişim tarihi: 06.09. 2021).

Milli Eğitim Bakanlığı, *Okul Öncesi Eğitim Programı*, 2013, <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> (erişim: 31.10.2021).

Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (erişim: 24.09.2021).

<http://ahenkdergisi.com/?p=1836> (erişim: 06.09.2021).

<https://benanneyim.com/cocuklar/cocugunuzu-yetistirmek-icin-ipuclari/cocuklarin-ev-islerinde-yardimci/> (erişim: 06.09.2021).

<https://www.doktortakvimi.com/blog/cocuk-ve-ergenlerde-depresyon5> (erişim: 06.09.2021).

<https://muhtesemsozler.com/kedilerle-ilgili-sozler/> (erişim: 06.09.2021).

<https://netresim.com/yavru-kaplanlar-yavru-aslan-ve-yavru-maymun-dunya-hayvanlari-koruma-gunu/> (erişim:06.09.2021).

<https://www.okulhaberleri.net/doga-sevgisi-doga-cansiz-degildir-4856113>
(erişim: 06.09.2021).

<https://turkceodevim.com/buyuklere-saygi-metni-cevaplari/>
(erişim:06.09.2021).

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/a%C3%A7-emoji-y%C3%BCz.html?qview=195874606> (erişim:06.09.2021)

<https://tr.depositphotos.com/90946054/stock-illustration-kids-and-nationalities-of-the.html> (erişim: 06.09.2021).

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/happy-kids.html?qview=44718397>
(erişim tarihi: 06.09.2021).

<https://tr.depositphotos.com/vector-images/aile.html?qview=49595661>(erişim tarihi: 06.09.2021).

[https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID\(&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true](https://tr.pinterest.com/pin/283656476517858704/?amp_client_id=CLIENT_ID(&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true) (erişim =6.09.2021).

<http://www.hepimizaileyiz.com/Cocugum/Cocuk-Gelisimi/Arkadas-Edinmek-Cocuga-Ne-Kazandirir-7518> (erişim:06.09.2021).

<https://tr.pinterest.com/pin/535435843173533730/>(erişim: 06.09.2021).

<https://pixers.com.tr/posterler/sevgi-ile-mutlu-bir-aile-cizim-kroki-29013775>
(erişim: 06.09.2021).

<https://pixabay.com/tr/photos/a%C4%9Fa%C3%A7-orman-yolu-l%C3%B6s-iz-do%C4%9Fa-yol-3529367/> (erişim:06.09.2021).

<https://1freewallpapers.com/cute-bunnies-4k/zh> (erişim:06.09.2021)

https://www.123rf.com/photo_50116847_helpful-children-to-help-the-old-man.html (erişim: 06.09.2021).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44251524> (erişim:06.09. 2021).